UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „Ion Creangă” din CHIŞINĂU

Cu titlu de manuscris
CZU 37.016:811.111 (043.3)

BUDNIC ANA

FORMAREA COMPETENȚEI DE COMUNICARE INTERCULTURALĂ LA VIITORII PROFESORI DE LIMBĂ ENGLEZĂ

13.00.02 – Teoria şi metodologia instruirii (limba engleză)
Teza de doctor în pedagogie

Conducător ştiinţific: **Mândâcanu Virgil,**
doctor habilitat în pedagogie,
profesor universitar
Consultant ştiinţific: **Babără Eugenia,**
doctor în filologie,
conferențiar universitar

Autor: **Budnic Ana**

Chişinău 2006

CUPRINSUL

PRELIMINARII……3

CAPITOLUL I. BAZELE TEORETICE ALE FORMĂRII CADRELOR DIDACTICE DE LIMBI STRĂINE DIN PERSPECTIVA FORMĂRII/DEZVOLTĂRII COMPETENȚEI DE COMUNICARE INTERCULTURALĂ.....10

1.1. Aspecte ale predării/învățării limbilor străine din perspectivă interculturală.....10

1.2. Repere teoretice ale formării competenței de comunicare interculturală la cadrele didactice de limbi străine.....22

1.2.1. Formarea personalității profesoruluide limbi străine din perspectivă interculturală.....22

1.2.2. Repere conceptuale ale formării /dezvoltării competenței de comunicare interculturală.....26

CAPITOLUL II. CADRUL EXPERENȚIAL CURRICULAR AL FORMĂRII INTERCULTURALE A PROFESORILOR DE LIMBĂ ENGLEZĂ.....37

2.1. Experiențe curriculare internaționale de formare a cadrelor didactice.....37

2.2. Experiențe curriculare naționale de formare a cadrelor didactice din perspectivă interculturală.....47

2.3. Particularități ale formării competenței de comunicare interculturală.....55

CAPITOLUL III. TEHNOLOGIA FORMĂRII/DEZVOLTĂRII COMPETENȚEI DE COMUNICARE INTERCULTURALĂ ÎN PROCESUL PREDĂRII/ÎNVĂȚĂRII LIMBII ENGLEZE.....67

3.1. Tehnologia formării/dezvoltării competenței de comunicare interculturală....67

3.1.1. Abordarea epistemologică a experimentului formativ privind formarea/dezvoltarea competenței de comunicare interculturală.....67

3.1.2. Metodologia formării/dezvoltării competenşei de comunicare interculturală.....79

3.2. Evaluarea competenței de comunicare interculturală în procesul predării învățării limbii engleze.....109

CONCLUZII GENERALE ŞI RECOMANDĂRI.....120

BIBLIOGRAFIE.....123

ADNOTARE (română, engleză, rusă).....139

TERMENI CHEIE.....142

ANEXE.....143

Preliminarii

Actualitatea temei. Ideea europeană de *educaţie pentru alteritate, toleranţă, deschidere, reciprocitate* reprezintă pentru Republica Moldova o nouă oportunitate de sincronizare şi de racordare la standardele educaţionale europene. Aderarea învăţământului universitar la *Procesul Bologna* (20 mai, 2005, Bergen) impune Republicii Moldova o nouă politică educaţională elaborată în baza conceptului de europenitate. În consecinţă, se produc schimbări profunde în sistemul educaţional la nivel conceptual şi curricular, generând schimbări semnificative şi în predarea/învăţarea limbilor străine.

Tendinţa de racordare a politicii educaţionale la sistemul de valori al lumii contemporane este obiectivată de necesitatea integrării dimensiunii interculturale în curriculumul universitar. În acest sens, dimensiunea interculturală devine o strategie ce se înscrie prioritar în sistemul de valori al spaţiului universitar, al gestionării alterităţii, al formării competenţelor de comunicare interculturală şi plurilingvistice. În condiţiile aderării învăţământului naţional la spaţiul educaţional european, paradigma predării/învăţarii limbilor străine trebuie să se axeze pe reperele definitorii ale politicii educaţionale şi lingvistice cuprinse în: Declaraţia de la Sorbona (1998), Declaraţia de la Bologna (1999), Mesajul de la Salamanca (2001), Conferinţa Miniştrilor Educaţiei de la Berlin (2003), Strategia învăţământului superior din Republica Moldova în contextul Procesului Bologna (2004), Rezoluţia Consiliului de Miniştri al Uniunii Europene cu privire la ameliorarea calităţii şi diversificarea învăţării/predării limbilor în cadrul sistemelor educative ale UE (1995), Cadrul comun de referinţă pentru limbi, Portofoliul european al limbilor. În cadrul acestora, se promovează predarea/învăţarea limbilor străine din perspectivă interculturală, revendicându-se şi formarea competenţelor plurilingve şi de comunicare interculturală la actorii şcolari. La nivelul conceptualizării şi implementării în practica educaţională din Republica Moldova, predarea/învăţarea limbilor străine din perspectivă interculturală rămâne a fi încă un domeniu controversat. În consecinţă, formarea cadrelor didactice de limbi străine din

perspectivă interculturală se realizează într-un mod incoerent şi nesistematic. Nu se conferă importanță corespunzătoare procesului de formare a competenței de comunicare interculturală. Problematica formării competenței de comunicare interculturală la viitorii profesori de limbi străine este atestată şi la nivel european, subliniindu-se astfel necesitatea formării interculturale a profesorilor. În acest sens, este necesară elaborarea unei tehnologii de formare/dezvoltare a competenței de comunicare interculturală la cadrele didactice de limbi străine.

Gradul de cercetare a problemei şi premisele cercetării.

Comunicarea interculturală, prin însăşi esența ei, este o problemă care se pretează mai greu unei interpretări comune, de aceea cercetările în domeniu pun în valoare aspecte ce țin de specificul formării interculturale (C. Camilleri, M. Rey, Ch. Perregaux, W. Gudykunst, C. Alleman-Ghionda, S. Cristea, C. Cucoş, T. Cozma), de formarea cadrelor didactice din perspectivă interculturală (P. Dasen, Ch.. Perregaux, M. Rey, C. Cucoş, T.Cozma), de realizarea actului comunicativ şi de blocajele apărute în procesul didactic (J. Piaget, A. Leontiev, V. Kan-Kalic, A. Mudric, A. Bodalev, C. Cucoş, C. Crețu, T. Cozma, L. Şoitu), de formarea competențelor de comunicare în procesul predării/învățării limbii engleze (L. Şcerba, A. Vostokov, C. Barana, V. Bogorodițki, M. Peterso) şi de rolul culturii comunicării (V. Mândâcanu, G.Burdeniuc, A. Bolboceanu, V.Goraş-Postică).

Realizarea unei cercetări practic-aplicative de formare a competenței de comunicare interculturală la cadrele didactice de limbi străine a devenit o necesitate imperativă în Republica Moldova.

Realizările în domeniul educației interculturale la nivel mondial şi național sunt relevante, însă la etapa actuală se minimalizează formarea competenței de comunicare interculturală în procesul predării/învățării limbilor străine, nu sunt elaborate standarde şi obiective de formare a competenței de comunicare interculturală şi nu este determinat un model tehnologic de formare/dezvoltare a competenței de comunicare interculturală.

Această situație generează **problema cercetării** care rezidă în determinarea reperelor epistemologice şi praxiologice ale formării competenței de comunicare interculturală la viitorii profesori de limbă engleză.

Obiectul cercetării îl constituie procesul de formare a competenței de comunicare interculturală la viitorii profesori de limbă engleză.

Scopul cercetării constă în elaborarea şi implementarea în practica educațională a unui model tehnologic de formare/dezvoltare a competenței de comunicare interculturală la viitorii profesori în procesul predării/învățării limbii engleze.

Ipoteza cercetării: Formarea competenței de comunicare interculturală va contribui la integrarea şi adaptarea profesională a studenților/viitori profesori de limbă engleză/ în şcoala națională, ca agenți sociali ai schimbării şi modelatori ai relațiilor interumane şi interculturale dacă:

- vor fi determinate reperele epistemologice şi praxiologice de formare a competenței de comunicare interculturală prin elaborarea profesiogramei profesorului de limbi străine;
- vor fi identificate blocajele pedagogice de formare a competenței de comunicare interculturală;
- vor fi elaborate standardele şi obiectivele ce vizează formarea competenței de comunicare interculturală;
- obiectivele predării/învățării limbii engleze vor fi corelate cu cele ale formării interculturale;
- va fi elaborat un model tehnologic de formare/dezvoltare a competenței de comunicare interculturală (un sistem de activități integrate (cross-curriculare), obiective interculturale şi strategii didactice activ-participative).

Obiectivele cercetării:

- Determinarea reperelor epistemologice şi praxiologice de formare a competenței de comunicare interculturală.

- Analiza experienţelor curriculare naţionale şi mondiale de formare a competenţei de comunicare interculturală.
- Identificarea blocajelor pedagogice de formare a competenţei de comunicare interculturală.
- Elaborarea unui model tehnologic de formare/dezvoltare a competenţei de comunicare interculturală.
- Implementarea şi validarea prin experiment a modelului tehnologic de formare/dezvoltare a competenţei de comunicare interculturală în procesul de predare/învăţare a limbii engleze.
- Analiza şi interpretarea datelor obţinute din experiment, sistematizarea rezultatelor cercetării, formularea concluziilor generale şi a recomandărilor practice.

Epistemologia cercetării s-a constituit din idei, concepte, teorii şi modele din domeniul psihologiei, pedagogiei, filozofiei, ştiinţelor comunicării, lingvisticii: teoria educaţiei interculturale (P. Dasen, Ch. Perregax, M. Rey, S. Cristea, C. Cucoş, T.Cozma etc.); concepţiile privind interferenţa lingvistică (R. Levin, L. Scerba, E. Babără, G. Burdeniuc etc.), anglicismele în limba română (Ş. Isac); teoria şi metodologia curriculumului universitar (Vl.Pâslaru, Vl.Guţu, L.Papuc, I.Negură etc.); integrarea persoanelor de alte etnii în societate prin învăţământ şi educaţie (Vl. Pâslaru, T. Cartaleanu, O. Cosovan, V.Goraş-Postică etc.); formarea interculturală a cadrelor didactice (C. Alleman-Ghionda, C. Perregaux, S.Cristea, C.Cucoş, T.Cozma etc.); teoria psihopedagogică a personalităţii pedagogului (V.Kan-Kalic, C. Rădulescu-Motru, V. Slastionin, G. Văideanu, V. Mândâcanu etc.); conceptul de comunicare interculturală, competenţă interculturală, competenţă de comunicare interculturală (T. Ogay, M. Rey, Ph. Perrenoud, C. Creţu, T. Cozma etc.); recomandările Cadrului European Comun de Referinţă pentru Limbi (Consiliul Europei).

Metodologia cercetării a cuprins următoarele tipuri de metode:

- *pedagogice:* documentarea ştiinţifică, observarea, conversaţia, analiza produselor activităţii studenţilor (portofoliul), compararea, chestionarul, experimentul

pedagogic (de constatare, de formare şi de control);

- *statistice:* prelucrarea şi interpretarea statistică a datelor din punct de vedere cantitativ, calitativ, grafic şi prin indicatorii variației: media aritmetică, abaterea medie pătratică.

Baza experimentală a cercetării. Experimentul pedagogic a fost realizat în cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă" din or. Chişinău, Facultatea Limbi şi Literaturi Străine, cuprinzând un eşantion de 225 de studenți şi un eşantion independent de 120 de elevi (Liceul Teoretic Rus "Dimitrie Cantemir"; Liceul Teoretic Român "Nicolae Iorga"; Liceul Teoretic Bulgar "V. Levschi").

Inovația ştiințifică şi valoarea teoretică a investigației este obiectivată de:

- dezvoltarea conceptului de competență de comunicare interculturală ca o componentă definitorie pentru elaborarea profesiogramei profesorului de limbă străină;
- identificarea blocajelor pedagogice de formare a competenței de comunicare interculturală;
- elaborarea standardelor şi obiectivelor (atitudinale, praxiologice şi gnosiologice) interculturale de formare a competenței de comunicare interculturală şi stabilirea conexiunii lor cu obiectivele predării/învățării limbii engleze;
- elaborarea *Modelului tehnologic de formare/dezvoltare a competenței de comunicare interculturală* la viitorii profesori de limbă engleză, structurat pe un sistem de activități integrate, obiective interculturale, strategii didactice activ-participative şi corelarea lor cu elementele componente ale competenței de comunicare interculturală;
- elaborarea modelelor de comunicare interculturală în şcoala multiculturală națională şi în universitate;
- elaborarea curriculumului disciplinar "Developing Cultural Understanding" ce vizează formarea/dezvoltarea competenței de comunicare interculturală.

Valoarea practică a cercetării: Modelul tehnologic de formare/dezvoltare a competenței de comunicare interculturală la viitorii profesori de limbă engleză este un demers didactic validat prin experiment, fiind util pentru proiectarea activităților didactice la limbile străine din perspectivă interculturală. Rezultatele cercetării por fi de real folos cadrelor didactice universitare, conceptorilor de curriculum, care ar valorifica ideea formării competenței de comunicare interculturală în predarea/învățarea limbilor străine.

Tezele ştiinţifice propuse pentru susținere:

1. Competența de comunicare interculturală reprezintă o componentă definitorie a referențialului profesional al cadrului didactic de limbi străine din perspectiva integrării eficiente în şcoala națională, solicitând schimbări la nivelul profesiogramei profesorului şi al procesului de predare/învățare a limbilor străine.
2. Predarea/învățarea limbilor străine din perspectivă interculturală este superioară celei tradiționale (centrată doar pe formarea competențelor plurilingvistice), prin faptul că vizează formarea/dezvoltarea competenței de comunicare interculturală şi abordează problema modelării identității culturale, a înțelegerii, toleranței şi acceptării diversității culturale.
3. Elaborarea standardelor şi obiectivelor de formare interculturală, transpunerea lor în demersuri practice de formare/dezvoltare a competenței de comunicare interculturală constituie o premisă pentru conceptualizarea curriculumului limbii străine din perspectivă interculturală.
4. Aplicarea modelului tehnologic de formare/dezvoltare a competenței de comunicare interculturală asigură realizarea standardelor şi obiectivelor interculturale prin proiectarea şi implementarea unui sistem de activități integrate, strategii didactice activ-participative şi corelarea lor cu formarea elementelor componente ale competenței de comunicare interculturală.

Aprobarea rezultatelor cercetării.

Rezultatele investigației au fost aprobate în cadrul şedințelor laboratorului *Bazele Tehnologiei şi Măiestriei Pedagogice,* ale catedrei *Filologie Engleză*, UPS. „I. Creangă"; la conferința internațională *Language Development and Teaching* (Universitatea de Stat „A.Russo", mai, 2004, Bălți) şi la conferințele naționale: *Reforma sistemului educațional în contextul globalizării*, (USM, mai, 2004) şi *Conferința națională a profesorilor de limbă engleză* (UPS „I. Creangă", mai, 2003).

Etapele cercetării.

Etapa a I-a (1999-2001): Stabilirea bazei conceptuale a cercetării, documentarea ştiințifică şi delimitarea perspectivelor de abordare teoretică.

Etapa a II-a (2002-2003): Selectarea metodologiei de cercetare, realizarea, prelucrarea şi interpretarea rezultatelor experimentului de constatare.

Etapa a III-a (2004-2005): Conceptualizarea teoretică, proiectarea şi implementarea modelului tehnologic de formare/dezvoltare a competenței de comunicare interculturală, prelucrarea datelor experimentului, formularea concluziilor generale şi recomandărilor practice.

Structura şi volumul tezei: Lucrarea include preliminarii, trei capitole, concluzii generale şi recomandări, bibliografie (212 surse), adnotare şi termeni-cheie (în limbile română, engleză şi rusă), 13 anexe, 10 tabele şi 9 figuri.

CAPITOLUL I. BAZELE TEORETICE ALE FORMĂRII CADRELOR DIDACTICE DE LIMBI STRĂINE DIN PERSPECTIVA FORMĂRII/DEZVOLTĂRII COMPETENȚEI DE COMUNICARE INTERCULTURALĂ

1.1 Aspecte ale predării/învățării limbilor străine din perspectivă interculturală.

Europa contemporană se caracterizează tot mai mult prin extinderea componentei sale interculturale, astfel încât aceasta din urmă, a devenit o componentă structurală şi nu doar una conjuncturală. Întâlnirea reală sau virtuală a culturilor aduce în prim-plan probleme ale căror rezolvare impune reorientarea sau chiar restructurarea organizării instituționale dinspre viziunea multiculturală (a juxtapunerii culturilor) spre viziunea interculturală (a interferării creative a culturilor). Educația interculturală a fost susținută de multiple organisme internaționale, constituind un suport acțional în multe state democratice din lume.

Educaţia interculturală nu este considerată o ştiinţă sau o nouă disciplină, ci o nouă metodologie ce îşi caută reperele teoretice şi praxiologice de integrare a datelor psihologice, sociologice, antropologice, istorice, politice în spațiul educațional.

Conceptul de ,,interculturalitate" a fost dezvoltat în numeroase activități ale Consiliului Europei, în special, în studiul ,,Formării cadrelor didactice din învățământul dedicat copiilor emigranți". Studiul a condus la formularea recomandărilor privind formarea cadrelor didactice pentru educația interculturală în condițiile creşterii fenomenului migrării, implicând promovarea alterității, pregătirea interculturală a educatorilor şi educaților, promovarea şi încurajarea politicii educative interculturale în şcoli [172, p.56].

Termenul de ,,intercultural" este vehiculat în spațiul educațional european pentru a caracteriza dobândirea de către elev/student a structurilor specifice limbii străine concomitent cu informațiile despre obiceiurile şi istoria țării, în efortul de a le

înțelege în termenii specifici noii culturi şi civilizații, cu păstrarea dreptului de a avea propria sa identitate culturală.

Problematica interculturalității a fost cercetată încă prin anii 1970-1980. În perioada vizată obiectul discuțiilor era orientat spre valorificarea pedagogiei interculturale şi formarea cadrelor didactice, însă fundamentarea ştiințifică a pedagogiei interculturale s-a realizat abea în anii 1990.

Educația interculturală este considerată o opțiune ideologică în societățile democratice şi vizează pregătirea viitorilor cetățeni în aşa fel încât ei să facă cea mai buna alegere şi să se orienteze în contextele multiplicării sistemelor de valori. Perspectiva interculturală de concepere a educației poate să conducă la atenuarea conflictelor şi la eradicarea violenței în societate, prin formarea unor comportamente precum:

- aptitudinea de a comunica (a asculta şi vorbi);
- cooperarea şi instaurarea încrederii în cadrul grupului;
- respectul de sine şi al altora, toleranța față de opiniile diferite;
- luarea deciziilor în mod democratic;
- acceptarea responsabilității;
- soluționarea problemelor interpersonale;
- evitarea altercațiilor etc.

Multiculturalismul şi *interculturalismul* sunt doi termeni care, deşi deseori utilizați ca sinonimi, prezintă o serie de diferențe ce pot fi puncte de plecare distincte în elaborări conceptuale.

O definiție a *interculturalismului* este dată de C.Clanet care înțelege prin acest concept „ansamblul proceselor prin care indivizii şi grupurile interacționează în timp şi fac parte din culturi diferite…” [38, p.70].

Dezvoltarea conceptului de interculturalitate în ultimele două decenii a scos în evidență următoarele trăsături specifice:

- majoritatea societăților au devenit multiculturale;
- fiecare cultură are specificul său;

- multiculturalismul este o realitate ce presupune o interrelaționare între culturi fără a şterge identitatea națională.

Consultând bibliografia de specialitate, putem constata că teoretizările şi acțiunile privind interculturalitatea constituie consecința unor dificultăți relaționale apărute în situațiile de criză.

Multiculturalitatea face trimitere la un nivel mai general al problematicii educației multiculturale, prin care se înțelege familiarizarea studenților proveniți din culturi diverse cu realitățile cultural-istorice ale societății de adopție. Multiculturalismul, reunit în cadrul clasei de predare/învățare a limbii străine, are, în acest caz, ca efect estomparea diferențelor naționale, reliefarea diversității sociale şi a pluralismului etnocultural co-existând în cadrul aceleiaşi comunități (sau națiuni).

C. Cucoş constată că „ultimii cincizeci de ani au lăsat urme adânci în țările europene: migrațiile internaționale (dinspre fostele colonii au condus la implantări de populații de origine străine), dezvoltarea informațiilor şi canoanelor mediatice, procesul construirii unei unități economice în plan european conduce la regândirea politicilor educative şi culturale” [52, p.28].

Educația interculturală este, în primul rând, o educație a relațiilor internaționale, deoarece favorizează contactul între indivizii diverselor culturi. Scopul ei fiind construirea relațiilor multiculturale, lărgirea orizontului de cunoaştere şi acceptare a celuilalt, promovarea diversității şi toleranței. Formarea interculturală a indivizilor constituie o condiție esențială pentru rezolvarea problemelor societății contemporane, devenind şi o resursă prețioasă pentru formarea identității etnice, pentru combaterea stereotipurilor etnice, egocentrismului şi etnocentrismului. Astfel, reorganizarea instituțiilor educaționale din perspectivă interculturală implică proiectarea acțiunilor de transmitere şi asimilare a sistemului de valori cultural-universale şi naționale de către indivizi, totodată urmărind formarea şi exprimarea unor atitudini şi comportamente adecvate contextului social şi cultural.

Problema toleranței şi acceptării diversității a devenit o prioritate pentru politica educației internaționale şi naționale. Educația interculturală vizează formarea tuturor indivizilor pe direcția sensibilizării şi promovării toleranței, solidarității şi formării viitorilor cetățeni ai Republicii Moldova. Această opinie corespunde punctului de vedere exprimat de Consiliul Europei şi Comisiei Internaționale UNESCO pentru Educația Secolului XXI, considerând că unul dintre obiectivele majore ale educației este *„a învăța să trăim împreună, a învăța să trăim cu ceilalți"*[60, p.74].

Educația pentru toleranță este considerată un concept destul de controversat în literatura de specialitate. Toleranța este considerată opusul discriminării, este deopotrivă o valoare-scop şi o atitudine socială. Se identifică două forme de exprimare a toleranței: pasivă şi activă. Prin toleranță pasivă, diferențele nu sunt respinse, ci sunt acceptate de la sine, printr-un comportament de „laisser-faire". În acest caz, culturile existente în acelaşi spațiu conveţuiesc fără a avea conflicte, dar şi fără a dezvolta relații permanente şi consistente de schimb şi cooperare. Toleranța activă se manifestă prin militarea dreptului la diferență şi întreprinderea acțiunilor de protejare a acestora.

Toleranța este o valoare ce decurge din dreptul fiecăruia de a fi liber într-o societate care oferă oportunități de manifestare şi dezvoltare pentru toți indivizii şi grupurile sociale. În creştinism, acest principiu de conveţuire merge până la dragostea altruistă față de aproapele nostru, exprimată prin: „Tratează-i pe ceilalți ca pe tine însuți" sau în versiunea populară: „Să nu faci altuia ceea ce ție nu-ți place" – toleranța exprimă astfel unicitatea fiecărei ființe umane. În sensul modern, toleranța decurge din drepturile şi libertățile care definesc ființa umană: dreptul la viață, la demnitate, proprietate, tratament echitabil, la libertatea expresiei, la diferență şi alteritate, la circulația liberă etc.

Politicile educative şi culturale se cer a fi deschise nu numai în ceea ce priveşte valorile naționale, ci şi cele universale, căci cooperarea economică şi politică va deveni imposibilă dacă nu se va afilia cu spiritul de comprehensiune şi cooperare în domeniile culturii şi educației.

Educația interculturală nu poate fi confundată cu plurilingvismul şi multilingvismul. Prin *plurilingvism* înțelegem cunoaşterea unui anumit număr de limbi coexistente într-o societate.

Multilingvismul presupune diversificarea ofertei de studiere a mai multor limbi străine într-o şcoală sau într-un sistem educativ, prin încurajarea elevilor de a studia mai multe limbi străine.

Abordarea plurilingvă pune accentul pe faptul, că pe măsură ce experiența lingvistică a unui individ în contextul său cultural se extinde de la limba utilizată în familie la limba de comunicare a unui grup social (indiferent de faptul că această extindere are loc prin intermediul sistemului şcolar sau prin experiență directă), individul nu clasează aceste limbi şi culturi în compartimente separate, dar îşi dezvoltă mai degrabă o competență comunicativă, la structurarea căreia contribuie tot felul de cunoştințe şi experiența sa lingvistică.

Această situație ridică mai multe întrebări: *Ce relevanță practică are confruntarea cu o cultură străină pentru înțelegerea propriei identități şi valori culturale şi cum se realizează acest proces în predarea/învățarea unei limbi străine?*

Educația interculturală nu este concepută doar pentru formarea celor cultural diferiți, ci este o educație a tuturor indivizilor pentru integrarea într-un nou parametru cultural, a cunoaşterii şi înțelegerii celuilalt şi acceptării diversității. Cultura devenind astfel definitorie pentru formarea interculturală a individului.

A. Bolboceanu consideră că fiecare cultură elaborează *modele de comportament şi gândire* care sunt achiziționate şi aplicate în orice situație. Acestea se localizează mai mult în inconştient şi se folosesc în procesul comunicării [25, p.62-67].

W.Goodenough consideră cultura ca fiind un sistem de cogniții funcționale, structurate într-un sistem de cunoştințe ce-i dau posibilitatea individului să ştie cum să se comporte în mediul social în care trăieşte [78, p.19].

După cum se ştie, cultura este circumscrisă unor coordonate de determinare a spațiului geografic, numărului şi tipului de relații cu alte grupuri umane, istoria țării,

limba vorbită, concepția despre lume şi mijloacele de educare a tinerilor. Modelele culturale care se decantează din dialogul între indivizi, între modelele aparținând diferitor grupuri sociale sau produse de către nivelurile insituționale îl determină pe individ să construiască un model care integrează particularismele şi universalismul grupului căruia îi aparține. De cele mai multe ori oamenii nu sunt obişnuiți să accepte că sunt diferiți, nu doar din considerente genetice, ci şi după standarde valorice. Idenitatea culturală reprezintă una dintre cele mai stringente şi complexe probleme ce trebuie rezolvată de societate. Circumstanțele actuale, caracterizate prin multiplicitatea schimbărilor, deschiderea frontierelor, creşterea masivă a circulației oamenilor şi ideilor, pun sub semnul întrebării concepțiile tradiționale ale identității.

Conceptul de identitate culturală este destul de vag şi dificil de cuprins fiind circumscris atât dinamicii culturale, cât şi individului. M.Rey consideră identitatea culturală ca un construct care are drept trăsături specifice precum reducția, fixația şi tendința de generalizare. De aceea, identitatea culturală este considerată un stereotip, o etichetă pusă. Suntem permanent supuşi unui proces de transculturare care, în lipsa unei educații interculturale, ne poate duce spre o descentrare şi dispersie a identității culturale. Identitatea culturală trebuie înțeleasă prin corelarea şi racordarea individului la schimbările continue ale societății. Pentru a respecta o altă cultură trebuie să cunoşti şi să-ți respecți propria cultură şi limbă [148, p.175-176].

Limba este o formă de acțiune socială ce cuprinde, în mod necesar, forme de acțiune lingvistice şi nelingvistice care interferează şi se interpretează reciproc. Formele lingvistice urmează anumite reguli stabilite social. Modul lor de utilizare este fixat în „gramatica" limbii, pot fi înțelese clar în context şi, în acelaşi timp, prin observarea formelor de acțiune nelingvistice. Privind lucrurile astfel, este evident, că o limbă poate fi însuşită adecvat numai dacă cel ce o învață o cunoaşte în contextul utilizării concrete. Pentru a interacționa cu competență într-o situație concretă nu-i suficient să cunoşti doar domenii parțiale ale atitudinii relevante situațional (de exemplu, competența lingvistică este înțeleasă ca stăpânire a structurii gramaticale), ci presupune şi achiziționarea unor elemente de comportament şi norme culturale.

Normele culturale joacă un rol insemnat în însuşirea sensurilor lingvistice, care nu pot fi învățate prin definiții sau trimiteri lexicografice univoce. Unele cuvinte şi expresii pot fi înțelese prin utilizarea contextului situațional şi de acțiune normate social. În consecință, predarea/învățarea unei limbi străine trebuie să facă referiri la modul în care „lucrează" limba în cotidian. In didactica modernă a limbii engleze se promovează ideea predării limbii străine conform principilului situativ-comunicațional şi nu doar după cel gramatical. Învățarea unei limbi străine presupune dezvoltarea motivației, capacității şi încrederii de a înfrunta o nouă experiență comunicativă, care depăşeşte limitele mediului şcolar, devenind o necesitate primordială în realizarea comunicării între indivizi la nivel internațional. Responsabilitatea cadrelor didactice nu poate să se limiteze doar la dobândirea de către elevi a unui anumit nivel de competență în domeniul unei sau altei limbi, ci şi la învățarea normelor culturale. Însuşirea şi înțelegerea normelor culturale se realizează prin diverse forme vizând simularea unor situații de vorbire reală, prin prezentarea contrastivă a unor situații de utilizare a materialului lingvistic şi selectarea textelor literare care evidențiază conexiunea normelor culturale cu limba însuşită, prin aplicarea diverselor mijloace didactice şi activitate de grup. De exemplu, formulele de politețe reprezintă un mecanism extrem de important în reglementarea comportamentului. În societățile moderne, adesea apartenența sau integrarea în acestea este aproape imposibilă fără cunoaşterea regulilor de abordare interumane. Aceste reguli de politețe constau, în cea mai mare parte, din formulări lingvistice, care sunt integrate alături de alte forme de comportament în situații sociale concrete. Formulele de politețe trebuie învățate şi exersate în situații concrete (fie şi simulate). Utilizarea lor nu poate fi învățată mecanic, ci se decide în funcție de situație şi de interesul urmărit. De exemplu, situațiile comunicative delicate în care este nevoie de tact pentru a le rezolva. Daca în propria noastra limbă şi cultură diplomația noastră poate eşua adesea, cu atât mai mult se poate întâmpla aceasta cand intrăm în domeniul unei culturi străine. Considerăm că predarea/învățarea limbilor străine poate şi trebuie să fie un dialog intercultural deschis. Punerea în

contrast a două limbi/culturi este mai mult decât o confruntare de fapte şi aspecte geografice, istorice sau gramaticale, presupune, în primul rând, cunoaşterea unor structuri spirituale noi, a unor noi sisteme de valori, scheme de judecată şi accepţiuni de morală. Proiectarea procesului de comunicare interculturală porneşte de la cultura şi societatea familiară elevului/studentului. Acesta va fi confruntat analitic şi critic cu câte un aspect din realitatea culturii străine. Concluziile vor fi puse apoi în relație cu punctul de plecare. Inceputul şi sfârşitul demersului didactic îl va constitui, prin urmare, însuşirea propriei culturi. Efortul de a ne desprinde de propria cultură şi de a ne apropia de cea străina, efort înlesnit de profesor în cadrul orelor de limbi străine, este normat de încercarea de mijlocire între cultura străină şi cea proprie, fapt care întăreşte identitatea eului şi conştiinței de sine. Se poate conchide astfel, că *învățarea limbilor străine constituie un reper pentru cunoaşterea de sine şi formarea identității culturale.* Sub acest aspect, *modelarea identității, reflectarea asupra propriilor prejudecăți, punerea în discuție a reprezentărilor şi situarea sub un permanent semn de întrebare a validității acestora, constituie o premisă a formării interculturale a cadrului didactic.* În aceste condiții predarea/învățarea limbilor străine implică conştientizarea şi promovarea valorilor educației interculturale/multiculturale[*].

În condițiile în care nevoia de comunicare în domenii specializate la nivel internațional a devenit inerentă fenomenului de globalizare, mediile culturale multimedia şi plurilingivistice trebuie sa fie coordonate de profesionişti care au capacitatea de a se exprima în majoritatea limbilor de circulatie europeană. În acest caz, învățarea limbilor străine a devenit în ultimul deceniu o componentă majoră a programului de adaptare/integrare în lumea europeană. Stăpânirea unei limbi străine de circulație internațională permite, pe de o parte, comunicarea şi desfăşurarea programelor de muncă şi de studiu, iar, pe de altă parte, adaptarea socioculturală într-o societate ale cărei valori şi structuri trebuie cunoscute şi acceptate. Cunoaşterea unei limbi străine permite transmiterea unor valori culturale specifice şi

[*] Multicultralismul în educație este o formă de răspuns la pluralismul cultural.

afirmarea identității proprii mediului - țării din care provine individul. Cunoaşterea limbilor străine reprezintă şi un instrument de comunicare - cooperare cu indivizii din alte spații culturale. Pe lângă studierea limbilor de circulație internațională trebuie încurajat şi studiul limbilor din „vecinătatea apropiată", a celor aparținând minorităților, pentru că dincolo de utilitatea sa pragmatică în relațiile economice şi politice contribuie la promovarea toleranței interetnice.

Cunoaşterea limbii oficiale a statului ca limbă de comunicare interetnică, promovarea toleranței, acceptarea diversității, cunoaşterea celuilalt constituie triunghiul etnic al interculturalității. În aceste condiții, predarea limbilor străine din perspectivă interculturală ridică o serie de probleme pentru conceptorii de curriculum universitar:

- Ce schimbări trebuie să se producă în organizarea universităților?
- Cum atribuim o perspectivă interculturală curriculumului universitar?
- Cum poate fi formată mentalitatea şi comportamentul intercultural al elevului/studentului şi al profesorului?
- Ce schimbări trebuie să se producă în profesiograma cadrului didactic de limbă străină din perspectiva integrării dimensiunii interculturale?
- Cum poate fi formată competența de comunicare interculturală în procesul predării/învățării limbilor străine?

Politica şcolară şi universitară în materie de studiere a limbilor străine are implicații ce depăşesc aspectul moral – etic – spiritual, accentuându-le şi pe cele lingvistice. În elaborarea concepției predării/învățării limbilor străine este necesar să se țină cont de următoarele fenomene: *tendințele globalizării şi dialogul culturilor, influența stereotipurilor etnice în educație, necesitatea formării competențelor interculturale, crearea oportunităților de cunoaştere între indivizi şi acceptarea diferențelor.*

Studierea limbilor străine trebuie să fie în strânsă legătură cu cultura şi civilizația de care aparțin, pentru că dincolo de funcția ei instrumentală, o limbă este întotdeauna şi un semn definitoriu al unei culturi. Predarea/învățarea limbilor străine

trebuie să țină cont de următorii factori: *identitate culturală, atitudini, stereotipuri, competență comunicativă, precum şi de formarea identității etnice în procesul dezvoltării culturale.* Sub acest aspect, *modelarea identității, reflectarea asupra propriilor prejudecăți, punerea în discuție a reprezentărilor şi situarea sub un semn de întrebare a validității acestora, constituie o premisă a formării interculturale a cadrelor didactice.* Rezultatul învățării unei limbi străine trebuie să vizeze nu doar formarea competențelor lingvistice, ci şi formarea competenței de comunicare interculturală. În consecință, procesul predării/învățării limbii străine trebuie privit şi din perspectiva înțelegerii şi acceptării alterității. Abordarea alterității în cadrul procesului de predare/învățare a limbii străine poate conduce la estomparea diferențelor, la reliefarea diversității sociale şi a pluralismului etnocultural, la diminuarea tendințelor egocentrice a reprezentanților diferitor etnii. În acest sens, profesorului de limbă engleză i se solicită noi competențe de comunicare specifice contextului intercultural din şcoală. Profesorului de limbi străine îi revine sarcina de a preda atât structurile lexicale şi gramaticale ale unei limbi străine, cât şi elementele reprezentative ale culturii şi civilizației originare.

Predarea/învățarea limbii străine a fost în mod tradițional prinsă între dorința de a atinge universalitatea prin exprimarea într-o limbă de largă circulație şi între nevoia de a păstra propria particularitate culturală. Interferența dintre cultura națională şi cea străină (în cazul dat limba engleză) trebuie să creeze un dialog între culturi, bazat pe respectul mutual, pe explorarea şi însuşirea unor valori şi atitudini de civilizație şi nu trebuie orientat spre neutralizarea diferențelor. Accentul trebuie pus pe interculturalism şi interlingvism, pe relația dintre diferite tipuri de culturi, civilizații şi limbi naționale. Profesorului de limbă străină îi revine sarcina de a integra enunțurile lexicale, ca mijloace de expresie a ideilor şi operelor unor autori naționali, în contextele lor specifice, conducând la perpetuarea şi promovarea celor două tipuri de culturi: a limbii țintă-limba engleză-şi a limbii sursă-limba română.

Modalitatea de predare a limbii şi civilizației engleze ca şi predarea oricărei alte limbi străine trebuie să anuleze dihotomia dintre universal şi particular şi să-l

considere pe acesta din urmă, ca o platformă a dialogului şi a efortului de a micşora diferenţele datorate discrepanţelor, efecte ale dezavantajelor economice, sociale şi politice. Considerăm, că această viziune îi face pe profesorii de limbi străine mai responsabili în ceea ce spun, întărindu-le vigilenţa lingvistică şi circumspecţia discursivă.

Predarea limbii străine trebuie să aibă în vedere atât o programare a sintagmelor şi structurilor lingvistice cele mai utilizate în cadrul diferitelor sectoare ale vieţii cotidiene, cât şi pregătirea studentului în utilizarea unor limbaje specializate, în funcţie de domeniul profesional. Astfel, profesorii de limbă străină trebuie să pună accentul pe interdependenţa dintre gramatici, pe terminologie (noţiuni, concepte) şi pe succesiunea actelor de vorbire - respectiv pe formele lingvistice de realizare a acestora - urmărind atât automatizarea utilizării anumitor structuri, cât, mai ales, conştientizarea necesităţii de a le utiliza în funcţie de situaţia de comunicare. Punerea în situaţie, prezentarea/simularea unor cazuri concrete permit explicarea unor termeni şi sintagme aparţinând limbajului de specialitate şi utilizarea lor în contexte adecvate. Pentru a înţelege mai profund contextul social, cultural, lingvistic şi profesional în care se formează personalitatea cadrului didactic de limbi străine este nevoie de identificarea competenţelor interculturale şi de comunicare.

Învăţarea limbilor străine ca element esenţial al educaţiei pentru schimbare culturală, a devenit în fond, o viziune în care viitorul nu trebuie doar aşteptat, ci conştientizat şi centrat pe obiective orientate spre formarea capacităţilor de deschidere, colaborare şi comunicare interculturală. Acest tip de învăţare solicită din partea educatorului şi educaţilor noi trăsături de personalitate orientate spre deschiderea şi înţelegerea diversităţii culturale. Perspectiva interculturală de concepere a educaţiei poate să conducă la atenuarea conflictelor şi la eradicarea violenţei în şcoală prin formarea unor aptitudini de a comunica şi coopera, prin instaurarea încrederii în cadrul unui grup, prin promovarea respectului de sine şi al altora. Şcoala trebuie să facă faţă acestor provocări acceptând diversitatea şi pluralismul, recunoscând necesitatea armonizării şi construirii identităţii culturale.

După cum susținea, C. Cucoş ,,...pentru a realiza cu succes educația interculturală, şcoala trebuie să fie mai întâi cultură şi apoi intercultură. Trebuie mers spre intercultural prin cultural" [53, p.21].

În aceste condiții şcoala trebuie orientată spre corelarea funcționalității interne şi externe şi în regândirea rolului ei în societatea multiculturală.

În aceste condiții, A. Peretti identifică trei niveluri de restructurare a funcțiilor şcolii:

1. nivelul de transmitere a cunoştințelor;
2. nivelul capacităților sau aptitudinilor dezvoltate;
3. nivelul metodelor educative [135, p.37].

Instituțiile de învățământ pot experimenta, pe de o parte, posibilitatea de a oferi un cadru propice nevoilor de dezvoltare al educaților, iar pe de altă parte, capacitatea de a satisface cerințele societății multiculturale. Ambele cazuri necesită o nevoie imperioasă de calitate în educație şi, implicit, revizuirea şi optimizarea pregătirii cadrelor didactice din perspectivă interculturală.

F. Mayar a menționat necesitatea integrării dimensiunii interculturale nu numai în determinarea ,,noilor conținuturi" şi ,,noilor educații", dar şi în determinarea noilor aspecte ale relației profesor-elev/student în contextul intercultural [117, p.67].

Multiculturalitatea prezentă astăzi în societate şi în şcoală, în condițiile deschiderii, reciprocității, solidarității şi interacțiunii popoarelor solicită din partea cercetătorilor o abordare teoretică şi practică a educației dintr-o nouă perspectivă internațională.

Complexitatea fenomenului educației interculturale şi al personalității capabile să realizeze această dimensiune este determinată de nivelul dezvoltării competențelor interculturale şi comunicative.

Tendința asigurării unei armonii interetnice, obținerea libertății depline în sfera spirituală, promovarea valorilor naționale şi respectarea drepturilor minorităților naționale solicită o formare specifică a cadrelor didactice din perspectivă interculturală.

Documentul „*Formarea educatorilor pentru educaţia culturală”* (Consiliul Europei, 1984) menţionează importanţa formării cadrelor didactice din perspectiva educaţiei civice şi europene, educaţiei sociale, drepturilor omului şi dezvoltării culturale [172, p.45].

Necesitatea promovării acestor dimensiuni condiţionează formarea/dezvoltarea cadrelor didactice capabile să realizeze conştientizarea diferitor ipostaze şi expresii culturale în educaţia copiilor, dar şi capacităţilor de înţelegere a exponenţilor altor culturi. Astfel, formarea unor competenţe profesionale ale cadrelor didactice pot fi condiţionate de prezenţa multiculturalismului în societate, precum şi de necesitatea combaterii stereotipurilor şi atitudinilor etnocentriste existente în şcolile contemporane şi promovarea atitudinilor interculturale.[*]

Problematica educaţiei interculturale şi formarea cadrelor didactice a fost abordată de mai mulţi cercetători (M. Rey, Pr. Dasen, Ch. Perregaux, D. Bananoux, F. Frobboni, Pinto Minerva, G. Văideanu, S. Cristea, C. Cucoş, C. Cozma etc.). Deşi, educaţia interculturală a fost obiectul mai multor cercetări psihopedagogice, formarea personalităţii interculturale a cadrului didactic a rămas insuficient cercetată. Formarea competenţei de comunicare interculturală ar trebui să fie o miză socială şi naţională a politicii educaţionale.

1.2. Repere teoretice ale formării competenţei de comunicare interculturală la cadrele didactice de limbi străine

1.2.1. Formarea personalităţii profesorului de limbi străine din perspectivă interculturală

Elaborarea unei noi strategii educaţionale în Europa – educaţia interculturală, realizarea conceptului de europenitate în politica educaţională a ţărilor din Europa, precum şi transformările în domeniul învăţământului chemate de problematica lumii

[*] Atitudinile etnocentrice în şcolile şi universităţile din Republica Moldova au la bază factorul politic, care influenţează negativ formarea conştiinţei naţionale.
Atitudinea interculturală este o formă de răspuns la pluralismul cultural prin care, stipulându-se afirmarea fiecărei culturi cu normele specifice, se urmăreşte realizarea unei sinteze de elemente comunie, prin conturarea unui mediu modelator, ca bază a înţelegerii la nivel zonal sau mondial, în vederea construirii unei societăţi democratice.

contemporane solicită o analiză mai profundă a procesului de formare a profesorilor de limbă străină din perspectivă interculturală. Formarea interculturală a profesorului poate contribui la rezolvarea problemelor educaționale existențe într-o societate multiculturală.

În literatura de specialitate se constată o multitudine de *teorii privind personalitatea profesorului,* numite de P. Popescu-Neveanu „teorii aferente curentelor şi şcolilor psihologice tradiționale sau moderne", considerând principalul deziderat al psihologiei personalității - *personalitatea integrativă (*interpretare dintre biologic, psihic, social şi cultural) [126, p.157-177].

În concepția cercetătorilor români (A. Neculau, M. Zlate etc.) *personalitatea integrativă* este abordată din perspectivă atomistă, structurală, sistemică şi psiho-socială. Această abordare multiaspectuală crează o imagine mai realistă asupra definirii personalității. Personalitatea poate fi interpretată din perspectiva celor două orientări dominante în psihologie – psihanaliza şi behaviorismul.

B. Skinner consideră că personalitatea este o abstracție şi nu ceva tangibil [158, p.34], iar G. Rogers consideră că „personalitatea nu există" [153, p.34].

Definirea trăsăturilor definitorii pentru conceptul de personalitate, a înțelegerii omului şi a naturii sale (C. Rogers, A. Maslov, P. Popescu-Neveanu, M. Zlate etc.) permit nu doar critica behaviorismului, ci şi înțelegerea drumului parcurs de gândirea filosofică şi ştiințifică în evoluția cunoaşterii personalității. Pornind de la teoriile integrate (B. Skinner) la identificarea nevoilor indivizilor (A. Maslov), de la psihanaliză şi bihaviorism (E. Erikson) la perspectiva structurală a personalității (G. Guilford), de la conceptul personalității (R. Ellis) la personalitatea integrativă (C. Rădulescu-Motru, P. Popescu-Neveanu), de la rolul trăsăturilor de personalitate, şi a interacționismului (W. Mischel) rezultă necesitatea formării personalității umane în raport cu imperativele unui nou sistem axiologic intercultural.

Cercetarea procesului formării/dezvoltării capacităților, competențelor, măiestriei, artei şi tehnologiei profesionale a fost dezvoltat dintr-o perspectivă

teoretică şi praxiologică de către N. V. Kuzmina, V. Slastionin şi cercetătorii laboratorului ,,Bazele tehnologiei şi măiestriei pedagogice".*

V. Mândâcanu identifică componentele măiestriei pedagogice: *spiritul de observaţie, imaginaţia pedagogică, experienţa, atenţia distributivă, spiritul organizării, stilul comunicativ, tactul pedagogic, limbajul corect, plastic, (arta vorbirii)* şi nu în ultimul rând*, tehnica pedagogică, abilităţile comportamentale*, factori ce determină conduita didactică*,* şi indicatorii aptitudinii pedagogice: *curiozitatea, spiritul observaţiei, capacitatea de a înţelege şi a cunoaşte elevul, bunătatea, toleranţa, înţelegerea, arta vorbirii, arta improvizării* [113, p.254-269].

În acest sens, V.Mândâcanu identifică o structură a aptitudinii pedagogice cuprinzând următoarele componente: *conduita empatică, tehnica pedagogică, capacitatea intelectuală, gândirea, imaginaţia, judecata pedagogică* [ibidem, p. 5].

P.P. Neveanu consideră că profesorul preferat de elevi se caracterizează prin capacitatea de a transmite cunoştinţe, inteligenţă, interes pentru dezvoltarea capacităţilor intelectuale ale elevilor, experienţa didactică, pasiune în muncă şi competenţă profesională [126, p.157-177].

Personalitatea interculturală a profesorului prin substanţa şi complexitatea sa, cât şi prin ambiguitatea sa specifică, ridică numeroase contradicţii din perspectivă psihologică, filosofică, sociologică şi pedagogică privind identificarea unor modele viabile pentru societatea contemporană multiculturală.

J. Rivas Flores propune un *model al personalităţii profesorului* pentru *şcoala multiculturală*, cuprinzând următoarele caracteristici:

- să posede o viziune clară asupra filosofiei educaţiei integrate;
- să demonstreze capacităţi de relaţionare cu elevii, profesorii şi părinţii după principiul parteneriatului;
- să posede capacităţi manageriale ale clasei de elevi şi a lecţiei;
- să contribuie la integrarea şcolară şi socială a elevilor;

* Laboratorul ,,Bazele tehnologiei şi măiestriei pedagogice" în ultimii zece ani a cercetat aspectul psihologic şi pedagogic al personalităţii eficiente din perspectiva formării bazelor măiestriei, artei şi tehnologiei pedagogice

- să-şi asume riscuri şi să soluționeze cu tact situațiile conflictuale apărute;
- să accepte rolul unor agenți activi ai schimbării şcolii tradiționale, renunțând la poziția de apărători a unui *statu quo*;
- să accepte educația integrată ca mijloc în dezvoltarea armonioasă a personalității copiilor;
- să fie deschis dialogului şi, în acelaşi timp, să fie un model sau mentor pentru elevi;
- să fie altruist, deschis dialogului intercultural şi diversității;
- să proiecteze strategii educative şi să identifice soluții optime de rezolvare a problemelor din viața culturală a şcolii;
- să posede capacități de selectare a conținuturilor educaționale şi culturale;
- să demonstreze capacități de lucru în echipă [151, p.230-231].

Modelul propus de J. Rivas Flores pune accentul pe profesor ca sursă de experiență pentru elevi şi mediator al transmiterii valorilor culturii.

Determinarea structurii personalității cadrului didactic în contextul educației interculturale a permis evidențierea calităților prioritare ale individualității sale – condiție a moralității şi motivației profesionale. Astfel, cadrul didactic trebuie să posede un sistem de calități, precum cunoaşterea binelui, concepția despre lume, viață, adevăr, atingerea idealului moral-spiritual, devotament față de popor, țară, cultura națională şi universală, comunicabilitate, ce vor asigura poziția morală, etică şi spirituală, precum şi influența pedagogică în organizarea procesului educațional,

În conformitate cu concepția promovată de laboratorul *Bazele tehnologiei şi măiestriei pedagogice* privind „*Remodelarea filosofică a idealului educațional în contextul valorilor prioritare”* modelul personalității cadrului didactic are la bază „*elementul esențial al sistemului de aptitudini profesionale”,* accentuând dimensiunile *moral – etice – spirituale*. Gama variată a trăsăturilor de personalitate ale cadrului didactic nu evidențiază şi componenta interculturală.

(M. Deliu, O. Stamatin, A. Bolbocianu, I. Izbeştschi, D. Patraşcu, V. Mândâcanu., P. Neveanu).

Experienţele în domeniul educaţiei interculturale din ţările Europei (P. Dasen, Gh. Perregaux, M. Rey), din România (C. Cucoş, T. Cozma, C. Creţu, A. Neculau) şi din Republica Moldova (Vl. Pâslaru, A. Bolboceanu, T. Cartaleanu, O. Cosovan, V.Goraş-Postică etc.) au pus bazele epistemologice şi praxiologice ale educaţiei interculturale, fără a face referiri la *premisele formarii personalităţii cadrului didactic în context intercultural.*

Abordarea conceptului de personalitate interculturală rămâne a fi o problemă deschisă la nivelul pedagogiei naţionale şi universale.

Pentru a înţelege mai profund contextul social, cultural, lingvistic şi profesional în care se formează personalitatea profesorului contemporan este necesară identificarea competenţelor cadrului didactic de limbi străine din perspectiva profesiogramei pedagogice.

1.2.2. Repere conceptuale ale formării/dezvoltării competenţei de comunicare interculturală

Conceptul de competenţă de comunicare interculturală provoacă incertitudini lexicale şi conceptuale în ştiinţele educaţiei. Deseori competenţa de comunicare interculturală este asociată cu competenţa interculturală sau socioafectivă.

Prin **competenţă de comunicare interculturală** înţelegem capacitatea de a negocia semnificaţiile culturale, de a manifesta comportamente de comunicare eficiente, de a exprima atitudini pozitive şi de a rezolva în contexte diverse problemele de comunicare interculturală.

Prin competenţă profesională înţelegem cumularea întregului ansamblu de cunoştinţe, abilităţi, atitudini prin intermediul cărora profesorul îndeplineşte la nivel înalt sarcinile profesionale.

Noţiunea de ***competenţă pedagogică*** tinde să fie folosită cu înţelesul de *standard* profesional *minim*, adeseori specificat prin lege, la care trebuie să se ridice o persoană în îndeplinirea unui anumit rol al profesiei didactice, astfel încât societatea să fie protejată de riscul profesării acestei meserii de către oameni insuficient pregătiţi.

Competența pedagogică poate fi considerată aşadar acel *nivel de performanță* la care diferiții *algoritmi metodici* de realizare a unor sarcini de predare sunt selectionați, combinați şi puşi în aplicare, în funcție de *modificările contextului situațional* în care se desfăşoară activitatea instructiv-educativă cu elevii.

Competența didactică sau pedagogică este văzută ca o structură bimodală a personalității profesorului, compusă din informații şi cunoştințe privind latura tehnică, socială şi umană a profesiunii didactice, funcționalitatea acestora şi traducerea în capacități subiective de a opera practic cu ele în situații definite de câmpul situațiilor pedagogice [162, p.99].

Scopul predării/învățării limbilor străine din perspectivă interculturală este de a dezvolta un repertoriu comunicativ în care este antrenată şi competența de comunicare interculturală.

La baza elaborării profesiogramei profesorului de limbi străine au stat următoarele ***repere teoretice*:**

- perspectiva situației sociale: valori, credințe, mediul social, personalitatea profesorului (motive, cunoştințe, afecte), experiența, comportamentul, răspunsul comunității educative;
- perspectiva normativă şi socio-atitudinală: statut şi rol profesional;
- teoria psihologică a lui G.Guilford: trăsăturile de personalitate în planul cogniției şi creativității, vectorial-activator, operațional-performanțial, interpersonal şi relațional-valoric;
- perspectiva personalității profesorului (B.Ficher) în plan intrapersonal şi interpesonal, indicatorii principali fiind empatia productivă, empatia emoțională, atribuirea stilului cognitiv intrapersonal, comunicativitatea verbală şi nonverbală, creativitatea, gândirea ştiințifică, orientarea prosocială altruistă (intrinsecă) şi cea de tip ajutor (extrinsecă), inteligentă;
- modelul abordărilor de tip sociocultural avansează un model de structură a conduitei didactice empatice inserate în studiul limbilor străine.

În elaborarea profesiogramei profesorului de limbi străine ne-am axat pe trecerea de la o viziune monocentristă la viziunea de tip "inter", ce integrează capacitățile, abilitățile şi cunoştinţele lingvistice, comunicative, psihosociale din domeniile ştiinţelor socioumane, din domeniul moral – etic – spiritual.

În baza cercetărilor şi analizelor efectuate s-a elaborat **profesiograma profesorului de limbi străine** care cuprinde următoarele competenţe**:**

- *competența lingvistică*: capacitatea de a formula corect şi de a interpreta construcții gramaticale compuse din cuvinte folosite cu sensul lor denotativ [173, p.39];
- *competența plurilingvistică*: desemnează cunoaşterea unui anumit număr de limbi coexistente intr-o societate dată;
- *competența sociolingvistică*: capacitatea de a racorda forme de limbaj şi a modului de exprimare în mediul social, la tipul de relații ce se stabilesc între interlocutori [173, p.41];
- *competența discursivă*: capacitatea de a recurge la strategii proprii pentru a construi şi a interpreta texte [ibidem, p.49];
- *competența socioculturală* esențială, după J. Van Ek, pentru utilizarea corectă şi adecvată a unei limbi străine, în vederea extinderii comunicării dincolo de limitele propriei sale comunități lingvistice [ibidem, p.63];
- *competența socioafectivă*: capacitatea de a stabili anumite relații cu interlocutorii;
- *competența strategică:* capacitatea cognitivă de a găsi diferite soluții la problemele concrete. Competența strategică este importantă pentru stabilirea unei relații între limba maternă şi cea străină [ibidem, p.40];
- *competență de comunicare didactică este* o structură extrem de complexă, autoconstructivă, centrată pe aptitudinea pedagogică (al carei nucleu este comunicativitatea formativă), fiind un instrument de unificare, codificare şi

exprimare sub forma comportamentelor educaționale, a totalității datelor personalității celui afiliat la status-ul şi rolul de profesor;

- *competența de comunicare interculturală:* capacitatea de mobilizare a resurselor cognitive, afective şi psihomotorii pentru a acționa eficace în situații de comunicare interetnică.

Competența de comunicare interculturală poate şi trebuie să fie unul din mobilii principali ce modelează comportamentul cadrului didactic şi determină stabilirea raporturilor sociale şi culturale în şcoala multiculturală națională.

L. Vîgotschi consideră comunicarea o „condiție fundamentală de achiziționare a culturii sub aspect individual" [183, p.145]. Specificul comunicării în procesul interacțiunii culturale constă în mobilizarea competenței de comunicare interculturală şi menținerea unor relații interculturale.

În literatura de specialitate se identifică un ***model al competenței de comunicare,*** ce cuprinde o varietate de capacități şi atitudini[*] Astfel, cele mai importante capacități şi atitudini în domeniul comunicării didactice sunt:

- *capacitatea de a elabora modele* de comunicare pentru fiecare situație didactică (R. Adler, A.V. Mudric), care face posibilă integrarea reciprocă a interlocutorilor într-un univers, ce poate fi şi/sau deveni comun;
- *capacitatea de a iniția comunicarea* – începutul comunicării necesită practică şi inițiativă în comunicare, empatie şi reprezentarea situației comunicative (F. Wleman, M. Wleman);
- *exersarea rolului didactic* presupune:
    - alegerea optimă a modelului adecvat situației de comunicare;
    - selectarea tehnicilor, mijloacelor didactice adecvate comunicării;
    - elaborarea modelelor de comunicare didactică;
    - identificarea modelelor de comunicare specifice situației didactice (Kan-Kalic);

[*] Ne-am raportat la trăsăturile comune şi unanim recunoscute de către cercetători (V. Kan-Kalic, L. Şoitu, R. Adler etc.) care întregesc modelul personalității interculturale a profesorului.

- *capacitatea angajării în relaţie* necesită o experienţă de a menţine iniţiativă în comunicare, improvizarea şi alte capacităţi de autoreglare a stării psihice (L. Levi);
- *capacitatea autoreglării şi autodirijării stării* psihice şi a comportamentului folosind tehnica pedagogică, inspiraţia, improvizarea şi alte capacităţi (V. Mândâcanu);
- *capacitatea de observare şi autoanaliză* (G. Văideanu);
- *capacitatea de modelare a atitudinilor şi val*orilor (G. Văideanu).

Structurarea unui model de comunicare ne-a permis elaborarea unui ***Model al competenţei de comunicare didactică*** (Tabelul 1.) şi a unui ***Model al competenţei de comunicare interculturală*** (Tabelul 2.).

Tabelul 1.

Modelul competenţei de comunicare didactică

- competenţa de a elabora modele de comunicare în relaţia interpersonală;
- capacitatea de a aplica strategii eficiente de comunicare.
- capacitatea de a îndeplini roluri comunicative;
- capacitatea de angajare în relaţie şi de menţinere a iniţiativei comunicării.
- capacitatea autoreglării şi autodirijării comportamentale;
- capacitatea autoobservării, autoanalizei şi autoevaluării comunicării.
- capacitatea culturală a expresivităţii emoţionale în comunicare;
- aptitudini lingvistice (abilitatea de utilizare a codurilor în comunicare);
- aptitudini interpersonale (gestionarea unei interacţiuni în comunicare);
- aptitudini de a se orienta socio-cultural spre valorile individuale şi cele prioritare în condiţii practice participative;
- atitudini specifice faţă de egocentrism, intoleranţă, conformism şi soluţionarea conflictelor prin comunicarea interculturală.

Considerăm competenţa de comunicare o componentă integrată a personalităţii profesorului.

Competența de comunicare interculturală presupune dezvoltarea unor competențe specifice şi aptitudini de comunicare şi relaționare interpersonală.

Tabelul 2.

Modelul competenței de comunicare interculturală

Componente	
1. Cunoştințe	a) *cunoştințe* lingvistice la nivel verbal, nonverbal, paraverbal; b) *cunoştințe* lingvistice, psihologice, pedagogice privind modelarea culturală a expresivității emoționale (modelarea sensibilității interculturale): stima de sine şi de alții, orientarea motivațională etc.; c) *cunoştințe* lingvistice şi psihologice ale dezvoltării stilului comunicativ (logocentrism, egocentrism, etnocentrism) în comunicarea interculturală; d) *cunoştințe* despre valorile culturale naționale şi mondiale.
2. Capacități, aptitudini	a) *aptitudini* lingvistice socioculturale (abilitatea de utilizare a codurilor); b) *aptitudini* interpersonale (gestionarea situațiilor comunicative); c) *capacități* de formare a atitudinilor interculturale; d) *priceperi* de a forma la elevi deprinderi de învățare interculturală şi atitudini de toleranță, încredere, acceptare etc.; e) *capacitatea* de a construi relații cu persoane de diverse etnii; f) *capacitatea* de a demonstra permisivitate, respect şi înțelegere a semnificațiilor culturale;

	g) *capacitatea* de a emite idei, de a modela comportamentele elevilor în contextul intercultural; h) *priceperi şi deprinderi* de combatere a stereotipurilor culturale (egocentrism, etnocentrism) şi promovarea valorilor de toleranță, deschidere, colaborare, acceptare, permisivitate; i) *aptitudini* de realizare a comunicării didactice şi interculturale; j) *aptitudini* de organizare a învățării interculturale ; k) *capacitatea* de a elabora strategii de intervenție pentru eliminarea/rezolvarea problemelor elevilor ; l) *capacitatea* de a iniția şi susține programe de educație individualizate şi adaptate nevoilor copiilor.
3. Atitudini	a) *atitudini interculturale* specifice identității etnice şi ale interlocutorului în procesul comunicării; b) *atitudini* de combatere a prejudecăților şi marginalizării etnoculturale; c) *atitudini* față de valorile individuale şi cele ale grupului în procesul comunicării interculturale; d) *atitudini* de promovare a toleranței diferenței; e) *formarea* reprezentărilor despre interlocutor în procesul comunicării.

Un model al comunicării interculturale este prezentat de şcoala germană (Universitatea Kassel), care propune ***trei componente/comportamente interculturale rezonante în predarea limbilor străine***:

- de interacțiune – tranzacționale, conversative, informaționale, dezbatere etc.;
- de producere a unui rezultat: expunere orală, compoziție scrisă, rezumat;
- de terapie, tratament prin receptare: ascultare, citire, interpretare.

Nota (a): subiacent celor trei se identifică şi *competenţa socioempatică* de natură reciprocă şi nonreciprocă, spontană şi determinată, simetrică şi asimetrică.

Nota (b): axele de construcţie a competenţei socioempatice sunt *cognitiv-afectivă*, *acţional-contextuală şi individual-socială.*

Nota (c): putem exprima şi un punct de vedere personal, constând în acceptarea unei combinaţii construite pe un model polar al cuplurilor dialectice de abordare [67, p. 119-120].

Primele categorii de competenţe se referă la desfăşurarea unor activităţi cu caracter mai mult sau mai puţin *algoritmic*,- fără a se reduce la simpla aplicare a unor scheme metodice rigide - celelalte implică din partea profesorului cunoştinţe ample despre modelarea comportamentelor umane, atitudini specifice, capacităti de anticipare şi de previziune.

I. Neacşu propune un model al structurii competenţei socioempatice axat pe componenta cultural-lingvistică, reprezentând criteriul esenţial în definirea empatiei [122, p.10].

Formarea competenţei de comunicare interculturală este condiţionată de formarea competenţelor socioculturale şi interculturale.

Competenţa socioculturală cuprinde:

a) cunoştinţe despre contextul sociocultural şi etnic, aprecierea calităţii interacţiunii elevilor din diferite categorii etnoculturale (pentru a evita sau a interveni rapid în corectarea situaţiilor defavorabile);
b) acceptarea persoanelor de origine socială ori etnică diferită, evitând atitudinile rigide şi stereotipurile etnice;
c) înţelegerea şi acceptarea altei persoane, altei culturi, altei limbi prin dezvoltarea empatiei;
d) priceperea de a conştientiza procesele etnice de diverse dimensiuni (macro şi micro) în contextul intercultural;
e) capacitatea de a aplica cunoştinţele în activităţi creative socio-culturale;

f) deprinderea de a respecta normele etnice specifice grupului etnic în care este încadrat elevul în scopul dezvoltării interculturale.

Competența interculturală cuprinde următoarele componente esențiale:

- *lingvistică:* lexicul, gramatica, modele verbale etc.;
- *istorică:* diferențe în aprecierea trecutului ambelor țări;
- *practică:* reguli necesare de orientare în țară;
- *estetică:* diferențe în modul de viață;
- *etică:* diferențe în norme de comportament;
- *stereotipică:* stereotipuri ce s-au stabilit în relații cu cultura proprie şi cu cultura altor popoare;
- *reflexivă:* schimbări de personalitate în urma educației interculturale [16, p.112].

Formarea sistematică şi coerentă a cadrelor didactice de limbă străină axată pe noul model al profesiogramei profesorului va creea condiții eficiente de realizare a educației interculturale. Astfel, capacitățile şi atitudinile comunicative pot şi trebuie să se dezvolte în strânsă legătură cu politica şi strategia lingvistică a țării. Abilitățile lingvistice, cât şi cele interculturale, se dezvoltă în procesul educației formale/informale/nonformale şi prin valorile interculturalității (toleranță, civism, spiritualitate, onestitate, cooperare, alteritate etc).

Competența de comunicare interculturală solicită o armonizare şi o complementaritate a cunoştințelor, abilităților, atitudinilor şi comportamentelor în funcție de specificul situațiilor comunicative. Resursele mobilizate de competența de comunicare interculturală sunt variate, dar nu resursele conferă specificul competenței, ci funcționalitatea mobilizării, respectiv construirea şi menținerea unei relații interculturale, diplomatice, educaționale etc. de calitate. În fapt, performanța individului aflat în relație de comunicare interculturală nu depinde numai de factorul personal, ci şi de numeroşi alți factori ce țin de ambianța socială. Contextul social poate da un anumit sens comunicării interculturale. Constatăm că atât transferul

cunoştinţelor, cît şi comunicarea interculturală intervin ca mijloace în promovarea ideii privind unitatea limbilor, istoriei, culturii, obiceiurilor, religiei etc.

Funcţionarea plurilingvismului în procesul studierii mai multor limbi străine presupune crearea unor situaţii de dezvoltare culturală prin interculturalitate. În acelaşi timp, învăţarea limbii străine trebuie orientată spre formarea competenţelor comunicative. După cum susţin cercetările contemporane (G. Lüdi şi B. Py) privind funcţionarea vorbirii bilingve sau plurilingve, „plurilingviştii beneficiază de un registru cultural mai larg" [112, p. 89]. Din acest punct de vedere, învăţarea limbilor străine contribuie la înţelegerea mai profundă a procesului de transmitere a valorilor lingvistice, morale şi de formare/dezvoltare a personalităţii profesorului.

Abordările plurilingvistice sunt importante în planul dezvoltării globale, cît şi al comunicării, presupunând realizarea transferului competenţelor lingvistice şi a strategiilor de predare/învăţare a limbii străine în educaţia interculturală. Situaţia impune o re-evaluare a sistemului de predare a limbilor străine în Republica Moldova din perspectiva dezvoltării comunicării interculturale:

- studierea limbii străine prin prisma culturii;
- abordarea conţinuturilor din perspectivă interculturală.

Educaţia interculturală are un caracter pronunţat dialogat, de aceea învăţarea limbilor străine „a învăţa învăţând" este forma ideală a dezvoltării competenţei de comunicare interculturală.

***

Abordarea predării/învăţării limbilor străine din perspectivă interculturală presupune dobândirea atât a structurilor specifice limbii străine, cât şi a informaţiilor despre valorile, obiceiurile şi tradiţiile naţionale şi străine. Predarea/învăţarea limbilor străine *constituie un reper pentru cunoaşterea de sine şi formarea identităţii culturale.*

Cunoaşterea limbii oficiale a statului ca limbă de comunicare interetnică, promovarea toleranţei, acceptarea diversităţii, cunoaşterea şi înţelegerea celuilalt constituie triunghiul etnic al interculturalităţii.

Diversificarea experienţelor culturale la care se va raporta şcoala, în noul context multicultural, trebuie să determine repunerea în discuţie a formării cadrelor didactice din perspectivă interculturală. În acest sens, trebuie regândite priorităţile, strategiile, metodologiile, obiectivele şi practicile pedagogice de formare a cadrelor didactice de limbi străine.

Universitatea pedagogică trebuie să se angajeze într-o nouă abordare a studiului limbilor străine, să-i motiveze deopotrivă pe studenţi şi profesori să găsească în modulele lingvistice, în egală măsură, competenţe comunicative eficiente, competenţe interculturale şi modalităţi de acces la cunoştinţe specifice specializării din perspectivă interculturală.

Competenţa de comunicare interculturală semnifică mai mult decât actualizarea cunoştinţelor, capacităţilor şi atitudinilor, specificul ei constă în depăşirea cunoaşterii şi aplicării tehnologiei învăţate prin raportarea adecvată şi flexibilă la contextul intercultural, presupunând atingerea anumitor performanţe în rezolvarea unor situaţii problematice în mediul şcolar şi extraşcolar. Formarea competenţei de comunicare interculturală contribuie la realizarea scopului general al educaţiei interculturale, favorizează şi dezvoltă capacităţi de construire şi mediere a raporturilor interculturale în mediul şcolar şi extraşcolar, presupunând restructurări la nivelul profilului de personalitate al profesorului de limbi străine.

CAPITOLUL II. CADRUL EXPERENȚIAL CURRICULAR AL FORMĂRII INTERCULTURALE A PROFESORILOR DE LIMBĂ ENGLEZĂ

2.1. Experienţe curriculare internaţionale de formare a cadrelor didactice

Europa de astăzi nu poate fi concepută în afara educaţiei pentru toţi, educaţiei pentru toleranţă şi acceptarea celuilalt. La nivel internaţional există valoroase experienţe şi realizări semnificative care apropie dimensiunea interculturală de problemele culturii şi comunicării profesionale. Unii cercetători europeni din anii 1980 al secolului trecut (R. Brislin, K. Cushner, C. Cherrie şi M. Yong), anii 1990 (E. Lipiansky) au subliniat că ideologiile naţionaliste şi confruntările între culturi pot conduce la marginalizarea unor culturi. În acest context, dimensiunea interculturală este o formă de răspuns la pluralismul cultural prin care se studiază culturile şi normele specifice de toleranţă, respect reciproc, egalitate, completarea valorică a culturilor minorităţilor etnice şi racordarea lor la valorile generale-umane [109, p.35].

Organismele internaţionale, cum sunt Consiliul Europei, UNESCO etc. şi cercetătorii din cele mai mari centre occidentale (Paris, Berlin, Strasburg, Viena etc.) pledează pentru educaţia interculturală începând cu anii 1980 al secolului trecut. Secolul XX a fost nu doar secolul războaielor mondiale, a revoluţiilor politice, social–industriale, ci şi al apariţiei unor elemente fundamentale ale culturii bazate pe deschidere şi pluralitate globală pentru ţările europene. Acest fenomen nu a fost cunoscut de ţările Europei de Est, inclusiv şi Republica Moldova.

În anii 1960 în ţările Europei de Vest au avut loc schimbări determinate de migraţiile internaţionale, dezvoltarea informaţională şi de integrarea economică europeană, care au condus la regândirea politicilor educaţionale şi culturale. Şcolile din ţările occidentale (1970) erau sub influenţa migrărilor masive, fiind orientate spre deschidere şi pluralitatea culturilor, iar şcolile din ţările est-europene aflate sub influenţa politicii internaţionalizării educaţiei au rămas ostile coexistenţei culturilor străine. Paradigma educaţională din Europa de Vest era bazată pe deschidere,

pluralitate culturală, pe ideea construcției unui spațiu unitar european, pe internaționalizarea economiei şi globalizarea informațiilor. Deschiderea spre pluralitatea culturală în țările Europei de Vest (anii 1970) devine o realitate valorificată în mediul şcolar apusean, oferind fiecărui copil posibilitatea de a-şi cultiva limba, tradițiile şi obiceiurile.

Către sfârşitul secolului XX aproape toate țările europene continuă să treacă prin momente de intoleranță politică, economică, socială şi culturală. Ideologiile *universaliste* (de uniformizare a culturilor), *relativiste* şi *pluralismul cultural* se răspândesc activ în țările slab dezvoltate din Europa, promovând deseori idei contradictorii.

Ideologia relativistă consideră că fiecare cultură dezvoltă viziuni separate despre lume, sisteme de valori şi credințe. *Ideologiile universaliste* promovează ideea, că entitățile culturale treptat vor dispărea, formându-se o cultură mondială. Aceste ideologii pun accentul pe etnocentrism, însă nu oferă posibilitatea unei comunicări autentice între culturi. Tendința orientată spre un nou tip de civilizație, condiționată de schimbul internațional şi de fenomenul globalizării, distinge nu doar capacitatea de mediere politică, dar şi de acceptare culturală, toleranță, accesibilitate, colaborare, coexistență şi afirmarea pozițiilor proprii.

Pluralismul cultural european fiind produsul unei istorii îndelungate, constituind o identitate culturală europeană (creştinismul, iluminismul, industrializarea) devine un fundament spiritual al culturii prin promovarea diverselor curente religioase, ideologice, politice şi cultural – etnice, modele şi curente artistice. Având la bază aceste poziții filosofice, se observă dezvoltarea dialogului dintre culturi şi sistemele de valori ale etniilor din Republica Moldova. Astfel, analiza aspectelor principale ce definesc formarea culturii comunicării interculturale în Republica Moldova poate fi utilă pentru elaborarea şi implementarea unei strategii de depăşire a crizei în învățământul național, criză survenită în perioada sovietică.

Sistemul de învățământ poate fi unul din principalii factori ai menținerii unor mentalități, stereotipuri ce blochează schimbările în educație. Aceste fenomene sunt evidente în raporturile etnice, confesionale, lingvistice, culturale şi educaționale. Criza învățământului este datorată nu doar de factorii sociali, politici, economici, ci şi de re-orientarea axiologică a politicii educaționale naționale.

În pedagogia universală sunt cunoscute multe exemple când esența, obiectivele, funcțiile învățământului şi idealul educațional au fost considerați piloni prioritari ai organizării şi funcționării unui învățământ multicultural. Ideea învățământului multicultural în condițiile democratizării şi deschiderii societăților poate fi realizată numai dacă tineretul este pregătit pentru acceptarea critică a valorilor culturale. Deşi această idee a fost promovată în a doua jumătate a secolului XX, învățământul multicultural nu şi-a găsit o aplicare largă în Republica Moldova.

G. Văideanu considera că şcoala ştie să transmită cunoştințe, dar este mai puțin pregătită de a dezvolta priceperi, deprinderi şi cu totul dezarmată când e vorba de formarea competențelor şi atitudinilor utile şi adaptabile unei lumi în schimbare. Concepția educației permanente, educația prospectivă, programele educației modulare, inter- şi transdisciplinare, noile tehnologii educaționale au deschis drumul unei veritabile reforme structurale ale educației multiculturale la scară planetară [175, p. 21-23].

Analiza contextului sociocultural pe plan mondial, ne-a permis să înțelegem mai profund esența şi valoarea competenței de comunicare interculturală ca componentă distinctă a personalității profesorului de limbă străină.

E. Lipiansky consideră că educația interculturală propune „*a învăța* recunoaşterea diversității codurilor culturale diferite, *a şti să comunici* într-un context intercultural, a lua cunoştință cu propria identitate culturală, *a fi capabil de a face* dincolo de stereotipuri şi prejudecăți, de a cunoaşte mai bine instituțiile, caracteristicile sociale" [109, p.15].

A.Kroeber şi G. Klukhohn constată că în predarea/învățarea limbilor străine conceptul de cultură este larg folosit. Acest concept a fost cel mai bine delimitat în

lucrările ce abordează educația interculturală, dat fiind implicația inerentă a termenului în elaborările strategice ale acestei noi dimensiuni educaționale. Termenul de cultură este folosit cu mai multe sensuri în funcție de contexte şi utilizatori. În sens larg, cultura reprezintă un ansamblu de valori, mituri, norme, obiceiuri şi tradiții, modele de acțiune, comportament şi atitudini. Aceste elemente devin manifeste în relațiile dintre membrii unei societăți sau grup social, dar şi între aceştia şi membrii altor grupuri socioculturale. În sens restrâns, cultură cuprinde „ansamblul valorilor, moravurilor, obiceiurilor, sărbătorilor, ritualurilor". Toate elementele culturii sunt integrate şi analizate în conținuturile manualelor şi programelor şcolare [102, p.47].

În didactica limbilor străine este importantă concepția pedagogilor despre conceptul de cultură, aspectul sociocultural devenind unul axiomatic. Totuşi, unele probleme legate de conceptul de interculturalitate au rămas deschise pentru şcoală, şi anume, formarea interculturală a personalității profesorului şi a elevilor, şi a competenței de comunicare interculturală.

Formarea inițială a cadrelor didactice de limbi străine necesită o pregătire pentru comunicarea interetnică, de a percepe, accepta în activitatea didactică alteritatea etnică şi soluționarea conflictelor interetnice. Astfel, standardele interculturale de formare a cadrelor didactice trebuie să includă:

- formarea competențelor socioculturale (interculturale);
- formarea competenței de comunicare interculturală;
- proiectarea şi dezvoltarea curriculumului la limbile străine din perspectiva dimensiunii interculturale.

Experiențele internaționale ne propun modele relevante de integrare a dimensiunii interculturale ca parte componentă pentru profesionalizarea didactică. Cercetarea realizată în Elveția (1996-1998) a abordat tema integrării diversității culturale şi lingvistice în formarea inițială şi continuă a cadrelor didactice. S-a constatat că în instituțiile de formare a cadrelor didactice problematica pluralității lingvistice are un statut marginalizat, apare adesea doar ca disciplină facultativă sau

opțională şi depinde de motivația profesorilor din instituțiile respective. Conținuturile educației interculturale sunt circumscrise problematicii educaționale a copiilor din familiile de emigranți, se axează pe aspectele conflictuale sau pe diferențele majore față de alte culturi. Problema cea mai dificilă este conceptualizarea curriculumului formării cadrelor didactice prin trecerea de la situația prezentă – caracterizată prin expunerea de principii generale ale pedagogiei interculturale (toleranță față de alteritate, multiculturalitatea ca abordare didactică, promovarea plurilingvismului, transpunerea cunoştințelor către un public şcolar eterogen etc.) – către un nivel superior de performativitate didactică: transpunerea acestor principii în demersuri practice, concrete de formare [4, p.39-42]. Rezultatele cercetării, deşi au o relevanță locală, pot fi comparabile cu alte țări din perspectiva proiectării curriculumului intercultural de formare a cadrului didactic.

Rezultatele unei anchete citate în raportul *Conference suisse des directeurs cantonaux de l'instruction publique-CDIP* (L. Legrand) evidențiază necesitatea integrării problematicii interculturalității în curriculumul formării cadrelor didactice.

În evoluția lor, multiplele modele de redimensionare a conținuturilor învățării din unghiul diversității culturale au depăşit din punct de vedere conceptual abordările proprii primului strat de intercunoaştere – vestimentar, culinar, folcloric – câştigând treptat în adâncirea schimbărilor de politică educațională, a regândirii temeiurilor axiologice şi epistemice ale învățării interculturale. Însă, chiar şi în cazul abordărilor folclorizante sau al celor ce vizează restructurări fundamentale, redimensionările curriculare pleacă de la observații simpliste, elementare, pe care încearcă să le transpună în practică: curriculumul trebuie să reflecte natura multiculturală a societății, să înlăture selecția conținuturilor din perspectivă etnocentrică a majoritarului şi să respecte principiul „vizibilității celor nevăzuți" [106, p.5-89].

A. Jeffecoate a făcut primele încercări de definire a curriculumului ce respectă şi promovează diversitatea. Un curriculum multicultural este acela „în care alegerea conținuturilor reflectă natura pluriculturală a societății, se bazează pe experiențele

minorităților rasiale şi ale altor culturi" [95, p.45-67]. Ideea este preluată de *Raportul Britanic DES Green Paper „Education in Schools"* („societatea noastră este multiculturală, multirasială, iar curriculumul trebuie să reflecte înțelegerea diferitelor culturi şi perspective ce formează acum societatea noastră" (A.Fyfe şi P.Figuera) şi de *raportul Swann*, care prevede:

a) „diversele grupuri sociale, culturale şi etnice precum şi perspectiva lor asupra lumii trebuie să fie reflectată în ilustrații, poveşti, dialoguri şi informații vehiculate;
b) diferitele culturi trebuie să fie descrise în termenii proprii şi nu judecate din perspectiva noțiunilor de cultura „etnocentrică" sau „eurocentrică";
c) curriculumul trebuie să includă informații precise privind diferențele şi asemănările culturale, rasiale dintre grupuri;
d) toți copii trebuie să fie încurajați să perceapă diferențele culturale într-o lumină pozitivă" [74, p.45-48].

Linia ascendentă a construcției curriculare menționează prioritatea multiculturalității în formarea cadrelor didactice. J.Banks propune „*modelul contribuțiilor culturale*", ce presupune „lipirea" unor fapte culturale specifice altor grupuri (în general, nume de eroi, festivități) la curriculumul oficial, care, în fapt, rămâne neschimbat. În timpul unor astfel de activități sunt utilizate experiențele actorilor educaționali, informații, date privind evenimentele şi personalitățile sărbătorite, fără o încadrare temporală a acestora într-un context de continuitate şi explicații cauzale. Dacă în loc de figuri de eroi sau celebrări de evenimente se adaugă corpului curricular principal noi experiențe, concepte, idei, proprii diverselor grupuri culturale, fără modificarea scopurilor generale sau principiilor de proiectare a curriculumului, asistăm la un model cumulativ de redimensionare a curriculumului pentru diversitate. Selecția, în acest caz, se face prin optica majoritarului.

Modelul transformaționalist (al acțiunii sociale) este diferit, prin faptul, că schimbă paradigmele şi liniile directoare ale curriculumului, dezvoltând într-o

manieră colaborativă noi perspective de abordare. J.Banks oferă exemplul pedagogilor americani care au transformat un capitol dintr-un manual de istorie din „Columb descoperă America" în „Cristopher Columb şi indienii Arwak", ceea ce semnifică mai mult decât o schimbare de titlu, fiind o combinare a două perspective culturale considerate egale [14, p.20-67].

Pentru a redimensiona responsabilitatea profesională a cadrelor didactice, C.Bennett a identificat patru dimensiuni de realizare practică a obiectivelor educației interculturale, conceptualizând orientarea interculturală, conținuturile interculturale, procesul formal de educație interculturală şi angajamentul intercultural.

Orientarea interculturală se centrează pe asigurarea egalității şanselor şi realizarea echității între diversele grupuri socioculturale, avându-se în vedere transformarea climatului şcolar prin redimensionarea curriculumului ascuns (etichetare, marginalizare şi discriminare etc.).

Abordarea interculturală a conținuturilor se referă la cunoaşterea şi înțelegerea diferențelor culturale şi utilizarea elementelor de civilizație ale fiecărui grup sociocultural. Această perspectivă integrează dimensiunile multietnice şi globale ale caracteristicilor definitorii ale curriculumului tradițional *(în structurarea actuală, deşi curriculumul-nucleu nu oferă elemente suficiente de interculturalitate, există oportunități pentru conturarea unor experiențe de învățare interculturală).*

Procesul de educație interculturală se concentrează pe competența de a înțelege şi a putea să negociezi diversitatea culturală şi acceptarea diferențelor.

Angajamentul intercultural este orientat spre combaterea unor extremisme prin formarea unor atitudini adecvate şi promovarea valorilor. Este o alfabetizare culturală ce presupune aderarea individului la un mod de convețuire socială [22, p. 9-12].

Astfel, C.Bennett a construit un *model curricular axiologic, centrat pe patru valori de bază*:

- acceptarea şi apropierea diversității culturale;
- respectarea demnității şi drepturilor umane; responsabilitatea pentru comunitatea mondială;

- protejarea ecologică a planetei.

Autoarea nu face delimitare între demersurile educației multiculturale şi cele interculturale, ci le asimilează sub numele de *curriculum multicultural.*

Un model de transpunere în practică a unui curriculum ce respectă şi valorizează diferențele culturale este propus de T. Rulcker, care demonstrează că simpla reajustare a materiilor în programele şcolare nu reprezintă reuşita relației curriculum-diferențe culturale, dacă aceasta nu trece proba decisivă a faptelor apărute în viața cotidiană a educaților şi mai târziu a cetățenilor adulți. Pregătirea pentru aceste câmpuri de acțiune şi pentru atingerea performanțelor sociale necesare solicită ca şcoala să acorde un loc în programele sale, să răspundă astfel observației lui P. Batelaan: „Diversitatea culturală, etnică, socială este un fenomen care cauzează multe probleme oamenilor, pentru că niciodată nu au învățat să o accepte şi să o prețuiască. Au învățat asta la şcoală? Nu. Unde altundeva?" [19, p.67-75].

T. Rulcker propune recurgerea facultativă şi aleatorie la experiențele elevilor în proiectarea activităților opționale, fiind completate cu analiza experiențelor interculturale trăite şi anticipate ale elevilor. Aceste experiențe pot fi identificate în diferite grupuri culturale de copii, reprezentate de afişele publicitare, inscripțiile pe ziduri, informațiile din media. Datorită faptului, că elevii îşi definesc mai greu interesele este important să se apeleze la experințele individuale şi anticipate. Copiii, pe măsură ce cresc într-o societate multiculturală, trăiesc anumite experințe care solicită anumite modele de orientare şi capacități de asimilare [154, p.24-36].

Astfel de observații conduc spre ideea necesității conceptualizării curriculumului din perspectiva diversității culturale. Diversitatea culturală trebuie să penetreze spațiul învățării (fie la nivelul curriculumului național, la decizia şcolii sau în cadrul activităților extracurriculare), dar nu ca o prezență „adăugată", ci ca o resursă valorizată în procesul didactic, devenind, astfel, un univers al medierii codurilor culturale. Aceasta poate fi realizată prin introducerea unor materii noi: „educația interculturală", „culturi, tradiții, obiceiuri etnice" etc. Un alt model este identificat din studiile etnice, ce exprimă extensia unui segment al *curriculumului*

focalizat pe istoria şi condiţiile contemporane ale unui sau mai multor grupuri etnice, menit să dezvolte la elevi abilitatea de a lua decizii reflexive asupra faptelor legate de etnicitate, să întreprindă acţiuni publice sau personale în rezolvarea problemelor etnice şi rasiale ale unei naţiuni sau ale întregii lumi [ibidem, p. 24-36]. Pe lângă aceste completări este necesară şi utilizarea spaţiilor interculturale oferite de oricare materie, deoarece educaţia interculturală se poate articula pe toate disciplinele de învăţământ, pentru că toate, nu doar cele „privilegiate" pot să invite la toleranţă, respectarea drepturilor omului. Astfel de recomandări pot fi susţinute printr-un demers de particularizare la nivelul unor discipline şcolare prin promovarea *diversităţii culturale de tip infuzional.*

Printre disciplinele cu potenţial intercultural ridicat sunt considerate limbile străine, ca perspectivă esenţială de formare a identităţii comunitare şi individuale, prin demersul său de promovare a valorilor culturale, de ordonare a perspectivelor asupra genezelor şi întâlnirilor culturale. „Cu astfel de mandat este evidentă predarea limbilor străine ca un teren fertil al abordărilor interculturale, fiind disciplina care trebuie să-i determine pe elevi să cunoască, să înţeleagă atât propria cultură, cât şi pe celelalte" [99, p.78]. De cele mai multe ori educaţia interculturală se realizează în cadrul orelor de limbă străină prin „folclorizarea" conţinuturilor (spre exemplu, a obiceiurilor culinare sau vestimentare) doar pentru ineditul lor sau amuzament, apelându-se frecvent la aplicaţii practice centrate repetitiv pe potenţialul intercultural al serbărilor, colorat cu dansuri etnice specifice mai multor spaţii culturale sau organizarea Festivalurilor specifice. În acest caz, se poate ajunge la ceea ce unii specialişti (S.May) numesc „multiculturalism naiv" interesat mai mult de stilurile de viaţă ale elevilor/studenţilor decât de şansele lor în viaţă, de identitatea lor culturală decât de negocierile intergrup şi strategiile de succes [116, p.54-58].

Studiul limbilor străine trebuie să solicite satisfacerea curiozităţii culturale, precum şi dorinţa de comunicare cu tinerii din spaţii culturale diverse, devenind astfel un mijloc eficace de promovare şi dezvoltare a înţelegerii internaţionale.

Cercetătorii R. Ellis şi S. Savignon au acordat o deosebită atenție pregătirii elevilor pentru comunicarea spontană. Curriculumul intercultural trebuie să fie orientat spre utilizarea situaților spontane concrete în formarea competențelor comunicative. Ideea *principiului comunicativ* a fost reluată şi în cercetările lui D.Hymes care considera că metoda audiovizuală (audiolingvistică) este cea care contribuie la concentrarea atenției (asupra unor fraze sau propoziții), însă nu pregăteşte elevii pentru comunicarea socială, deoarece în viața reală există alte norme subiective legate de viața socială şi culturală. Fără a le cunoaşte, nu se poate învăța o limbă străină [90, p.5-14].

Cercetătorii L.Bachman, M. Canale şi M. Swain consideră aspectul sociocultural drept un component al competenței sociolingvistice care contribuie la achiziționarea normelor de comportare şi a regulilor de comunicare. Competența interculturală este necesară pentru a interpreta faptele şi procesele desfăşurate în mediul intercultural străin. Necunoaşterea contextului sociocultural şi a strategiilor de formare a competenței de comunicare interculturală poate influența formarea abilităților de comunicare în limba străină. V. Safonova, L. Cuzmina susțin ideea dezvoltării capacităților de învățare interculturală prin studierea limbilor străine, evidențiind importanța aspectului sociocultural [206, p.191].

M.Canale şi M. Swain demonstrează că vorbitorii de limbă străină nu întotdeauna pot identifica problemele lingvistice şi culturale în situațiile didactice diverse [34, p. 13-15].

Generalizând cercetările pedagogilor şi psihologilor ruşi din ultimii ani (V.C. Bitler, E.V.Kavnatscaia, L.G. Kuzimina, V. Makaev et.al.) constatăm unele referiri la formarea competenței profesionale din perspectivă culturologică. I. Sinagatullin înțelege prin culturologie „stiluri de viață al comunităților culturale rezultate din tradiții, obiceiuri, norme şi valori prioritare" [208, p.43].

P. Dasen şi M. Rey analizând formarea competenței de comunicare interculturală la actorii educaționali, au demonstrat necesitatea elaborării unei

concepții a *interacțiunii culturilor planetare* prin studierea culturii concrete a unei comunități [58, p. 90-97].

Abordarea socioculturală în studierea limbilor străine implică necesitatea formării competenței de comunicare interculturală. În procesul formării cadrelor didactice trebuie create condiții pentru achiziționarea *cunoştințelor integre* şi *dezvoltarea abilităților* cu scopul cunoaşterii de sine şi a celuilalt ca entitate socioetnică, acestea constituind fundamentul formării competenței de comunicare interculturală.

2.2. Experiențe curriculare naționale de formare a cadrelor didactice din perspectivă interculturală

Începând cu anii 1970-1980 ai secolului trecut interculturalitatea devine unul din obiectivele fundamentale ale politicilor educaționale din țările europene. În învățământul național fenomenul interculturalității a pătruns mult mai târziu. Cercetătorii pedagogi, psihologi, filosofi, sociologi, lingvişti din Republica Moldova au reuşit să identifice unele fenomene specifice ale tendințelor de interculturalizare în educație. I. Borşevici considera că schimbarea reperelor valorice în Republica Moldova a condus la apariția crizei în domeniul intercuturalității, caracterizat de:

a) păstrarea stereotipurilor comportamentale;
b) acceptarea necondiționată a unor valori care nu se potrivesc tendinței spre schimbare;
c) teama de dialog şi închidere egocentrică, individualism;
d) dorința de a păstra (de întoarcere) identitatea trecută;
e) migrarea în alte țări;
f) autoînchiderea partidelor, grupurilor şi entităților culturale care ignorează dimensiunea "inter" şi nejustifcat tind spre o entitate exagerată [27, p.3].

Aceste constatări pot servi ca bază pentru integrarea dimensiunii interculturale în învățământul național, pentru schimbarea viziunii orientate spre deschidere, cooperare şi integrare socială a tinerilor. Considerăm, că profesorii trebuie să

cunoască noile topici culturale (ruşi, ucraineni, bulgari, turci, evrei, rromi, nemți etc.), să accepte dimensiunea interculturală ca o strategie importantă de valorificat în procesul educațional. În cercetarea noastră am pornit de la premisa, că formarea competenței de comunicare interculturală este determinată nu doar de cunoaşterea sistemului lingvistic *("competență lingvistică"*), ci şi de dezvoltarea atitudinilor, capacităților şi aplicarea lor într-un context intercultural concret.

Cercetătorii A. Bolboceanu, T. Cotelnic, G. Burdeniuc, O. Cosovan consideră necesară respectarea următorilor factori în formarea interculturală a indivizilor:

- cunoaşterea specificului psihologic al identității şi alterității etnice în învățământul național;
- cunoaşterea particularităților psihologice ale identității etnice şi perceperii interetnice;
- conştientizarea stereotipurilor culturale în procesul comunicării interculturale;
- ruperea de la mentalitatea inerțială, intensificarea schimbului de profesori şi studenți;
- promovarea strategiilor de dezvoltare a competențelor de comunicare în context intercultural.

În perioada de tranziție s-au creat condiții suficiente pentru implementarea interculturalității în curriculumul pedagogic universitar. Cercetările realizate în laboratorul „*Bazele tehnologiei şi măiestriei pedagogice"* promovează ideea educației interculturale, dar până în prezent „nu s-a reuşit fundamentarea idealului educațional național în contextul intercultural" [113, p.254-269].

Legea Învățământului (1995) conține numeroase prevederi în sprijinul persoanelor de alte etnii şi al integrării lor în societate [Cf. Legii, Art. 4 (2, 3); Art. 5 (2b, 2c, 2e), Art. (6-8)].

Vl.Pâslaru consideră că „integrarea socială a conlocuitorilor de alte etnii prin educație şi învățământ în Republica Moldova se înfăptuieşte cu prea puțină inițiativă şi atracție" [131, p. 32].

Cercetările realizate la *Institutul de Ştiinţe ale Educaţiei* şi *Centrul Educaţional "Pro Didactica"* prin programul formativ *"Să învăţăm a fi toleranţi*" au susţinut ideea educaţiei interculturale şi necesitatea formării unor competenţe interculturale la profesori, elevi şi studenţi.

Participanţii la masa rotundă *"Şcoala şi noile abordări ale dialogului intercultural"* (2003) au menţionat că „în dialogul intercultural din Republica Moldova persistă un delitantism evident, deoarece nu s-au clarificat încă termenii şi definiţiile" (C. Cojocaru, V.Moraru, L.Nicolăiescu-Onofrei, Vl.Pâslaru, et.al. [39, p.10-16]).

A. Bolboceanu, O. Cosovan, V.Goraş-Postică s-au referit la impactul educaţiei interculturale în soluţionarea problemelor comunitare şi au atras atenţia asupra determinării resurselor curriculare pentru formarea concepţiei interculturale comunicative. Problema formării competenţei de comunicare interculturală la profesori şi elevi a fost insuficient cercetată în Republica Moldova. Considerăm că premisele curriculare pentru formarea competenţei de comunicare interculturală trebuie să conţină un număr suficient de obiective, conţinuturi şi tehnologii didactice axate pe promovarea înţelegerii, toleranţei şi alterităţii, ce vor asigura dezvoltarea competenţelor axiologice, cognitive, empatice, afective şi comportamentale.

Vl. Pâslaru consideră că "învăţământul din Moldova, la nivel de concept, sistem, formare profesională, dotare didactică, oferă deschideri fundamentale pentru integrarea europeană a tuturor cetăţenilor ei. Conceptul educaţional şi sistemul de învăţământ din Republica Moldova oferă persoanelor de alte etnii condiţii asigurate juridic, dintre cele mai bune – în raport chiar cu toate ţările dezvoltate - de păstrare a identităţii naţionale, la toate nivelurile: teleologic, conţinutal-axiologic, tehnologic şi epistemologic" [131, p.32].

Educaţia interculturală solicită actorilor educaţionali nu doar participarea activă, creatoare şi responsabilă, ci mai ales un efort continuu de autoconstrucţie interioară, de reflecţie personală şi instituţională asupra cadrelor ideatice, efort de cultivare a interogativităţii faţă de propriile valori şi a respectului faţă de valorile

celuilalt. Din aceste considerente, educația interculturală poate fi percepută nu doar ca o măsură temporară, tranzitorie sau o extensie a programelor de învățământ, ci mult mai mult decât atât - o atitudine, o stare de spirit, un sistem lărgit de practici, teorii cu deschidere spre pluralismul cultural, care traversează întregul mediu educațional (sistem de valori, modele şi atitudini ale cadrelor didactice, conținutul programelor şi manualelor, practicile evaluative, interacțiunea profesor/elev). Un astfel de demers solicită în mod necesar o abordare globală şi nu una sectorială.

Ph.Perrenoud considera că „abordarea interculturală poate deveni ineficace şi uneori contraproductivă atunci când nu este integrată într-o înțelegere a mecanismelor mai largi, când nu îşi fixează obiectivele şcolare determinate şi se limitează doar la activități recreative" [136, p.121].

Este important ca educația pentru alteritate să se înscrie atât în procesele de cercetare şi dezvoltare curriculară, cât şi în cele de sincronizare europeană. Ținta acestor finalități – formarea competenței de comunicare interculturală trebuie să fie compatibilă cu standardele educaționale naționale şi internaționale.

Proiectarea curriculumului universitar din perspectivă interculturală poate oferi învățământului posibilități de conştientizare a necesității de integrare civică, inclusiv, integrarea persoanelor de altă etnie ca cetățeni ai Republicii Moldova. Crearea unui climat favorabil interacțiunii etnice şi formarea atitudinilor interculturale poate fi o premiză în consolidarea *individualității etnice* a unui popor şi a fiecărei personalități, contribuind la dezvoltarea culturală a societății şi acceptării alterității. Reprezentarea etnică a diferitor grupuri etnice (ruşi, ucraineni, bulgari, găgăuzi, evrei, rromi) este condiționată de factorii tradiționali-istorici, de mediul rezidență (urban/rural), precum şi de unele caracteristici personale, autostresuri pozitive şi negative.

C. Platon ne atenționează că în pregătirea cadrelor didactice trebuie să ținem cont de complexitatea cognitivă a adolescenților care studiază limbile străine. Trebuie să cunoaştem, că universităților naționale le este străină închiderea pe criterii etnice sau lingvistice [139, p. 162-164].

Dificultățile de ordin politic, economic şi moral în Republica Moldova au creat o situație de criză în toate domeniile, inclusiv în raporturile sociale – culturale – etnice. Problema *modului în care se realizează comunicarea bilingvă* a provocat interesul mai multor cercetători: T. Cotelnic, G.Burdeniuc, C. Cincilei, N. Babără, Ş.Isac etc.

Ş. Isac considera că o bună cunoaştere a neologismelor limbii literare române este în stare să scoată din impas vorbitorul de pe teritoriul Republicii Moldova, iar selectarea şi utilizarea corectă a strictului necesar de neologisme englezeşti, cu sensul lor adevărat lărgesc orizontul cultural [93, p. 380-382].

T. Cotelnic susține că în circuitul de valori etnoculturale specifice pentru țara noastră este important să înțelegem corect fenomenul bilingvismului. Interpretarea greşită a aspectelor psihologice, lingvistice, culturale şi chiar istorice duc la erori cu efecte nedorite în politica de promovare a relațiilor naționale în societate [43, p. 353-355].

C. Cincilei constată că în procesul însuşirii limbilor străine din Republica Moldova trebuie să ținem cont că limba unei naționalități conlocuitoare continuă să exercite funcția comunicativă interetnică şi este important să înțelegem consecințele nefaste ca disgrafice, defecte de vorbire, scăderea capacității de a forma noțiuni, încălcarea continuității în dezvoltarea psihică intelectuală etc. [37, p. 4-6].

Pentru învățarea limbilor străine trebuie asigurată baza psiholingvistică adecvată atât cunoaşterii limbii materne (fonetica, morfologia, lexicul, sintaxa), cât şi limbii străine. Formarea competenței de comunicare şi a celei interculturale trebuie să fie o miză socială şi națională a politicii curriculare. Integrarea dimensiunii interculturale în curriculumul universitar trebuie să vizeze:

- cunoaşterea perspectivelor istorice de dezvoltare a culturii naționale;
- integrarea valorilor general-umane în conținuturile educaționale;
- respectarea principiilor educației interculturale;
- dezvoltarea conştiinței culturale şi naționale
- înțelegerea propriului univers cultural al studentului;

- capacitatea de reducere a etnocentrismului;
- recunoaşterea caracteristicilor semnificative ale unor culturi;
- capacitatea de rezolvare a unor situaţii de conflict cultural.

Învăţarea unei culturi străine nu este doar un proces de comunicare, ci presupune şi transpunerea valorilor culturale la nivelul individului sau grupului social. Cu toate că evoluţiile din planul global al perceperii lumii contemporane evidenţiază prioritatea educaţiei interculturale, formarea cadrelor didactice este rareori centrată pe această dimensiune. În învăţământul naţional se constată prea puţine date de transfer şi transpunere didactică a educaţiei interculturale în practica educativă.

Cercetările realizate de către un şir de autori (V.Guţu, Vl.Pâslaru, I.Negură, L.Papuc etc.) privind construcţia curriculumului universitar, formarea competenţei comunicative (M. Hadârcă, A.Bolboceanu), identificarea mijloacelor de predare/învăţare a limbilor străine (G. Burdeniuc, A.Guţu, C. Cincilei) confirmă faptul, că învăţământul contemporan oferă suficiente deschideri de selectare a conţinuturilor şi tehnologiilor de predare/învăţare a limbii străine din perspectivă interuclturală.

Curriculumul universitar din perspectivă interculturală trebuie să reflecte următoarele aspecte:

a) problematica lumii contemporane (noile educaţii);
b) respectarea drepturilor omului;
c) educaţia pentru pace, democraţie şi toleranţă;
d) probleme legate de relaţiile interetnice în şcoală;
e) politicile lingvistice cauzale şi efectele lor în procesul funcţionării bilingvismului şi plurilingvismului;
f) armonizarea obiectivelor, conţinuturilor şi culturilor în curriculumul şcolar;
g) diversitatea strategiilor de învăţare şi mijloacelor de interacţiune în contextul comunicării interculturale;

h) probleme legate de etica şi morala comportamentelor profesionale.
i) fenomenele psihologice, sociale, politice şi culturale de marginalizare a culturilor, limbilor în contextul interetnic.

Toate aceste aspecte sunt importante pentru formarea interculturală a profesorilor. Abordarea problematicii curricumului universitar din perspectiva integrării diversității culturale şi lingvistice şi a formării competenței de comunicare interculturală la viitorii profesori de limbă engleză constituie un reper pentru conceperea experimentului formativ.

Problema *conceptualizării curriculumului universitar* din perspectiva trecerii de la principiile generale ale didacticii la principiile axiologiei educației interculturale (toleranță față de alteritate, promovarea plurilingvismului, acceptarea identității şi alterității etnice evidente în țară), solicită capacități de mobilizare a cunoştințelor, aptitudinilor şi atitudinilor pozitive în rezolvarea unor situații de interacțiune comunicativă, interculturală (acceptarea alterității, toleranței, colaborări, deschideri etc.) din partea viitorilor profesori.

Considerăm necesară conceptualizarea curriculumului universitar la limbile străine din punct de vedere al următoarelor aspecte:

- promovarea unei politici curriculare interculturale;
- corelarea funcțională a finalităților educative cu cele interculturale;
- reconvertirea interculturală a materiilor de predat şi a programelor de învățământ;
- dimensionarea unor criterii de evaluare a comportamentului şi competenței de comunicare interculturală a cadrelor didactice;
- accentuarea importanței activităților socioculturale (stabilirea relațiilor de colaborare între profesori la scară europeană, organizarea de conferințe, concursuri, festivaluri etc.).

Problema conceptualizării curriculumului universitar din perspectiva promovării toleranței față de alteritate, formarea identității culturale, solicită cadrelor didactice capacități de mobilizare a cunoştințelor, aptitudinilor şi atitudinilor

pozitive pentru rezolvarea unor situații de interacțiune comunicativă şi interculturală. Considerăm prioritare următoarele *direcții* pentru conceptualizarea curriculumului universitar la limbile străine din perspectivă interculturală:

a) la nivelul teleologic*:*

- determinarea idealului, scopurilor, finalităților educației interculturale şi elaborarea standardelor profesionale şi obiectivelor interculturale;
- corelarea finalităților formării profesionale cu cele interculturale;
- promovarea unei politici curriculare din perspectivă interculturală la nivel național;

b) la nivelul conținuturilor:

- reorganizarea, modernizarea materiilor de studii din perspectiva integrării învățământului național în cel european;
- integrarea dimensiunii interculturale în toate programele de învățământ;

c) la nivelul metodologic/tehnologic:

- identificarea şi aplicarea strategiilor didactice interactive de formare a competențelor profesionale;

d) la nivelul formării interculturale a personalității profesorului:

- dezvoltarea capacităților de interacțiune interculturală;
- promovarea toleranței, a respectului şi înțelegerii diverselor culturi.

Universitatea trebuie să se angajeze într-o nouă abordare a predării limbilor străine, care să-i motiveze pe studenți să-şi formeze competențe comunicative şi interculturale pentru înțelegerea cunoştințelor specifice specializării din perspectivă interculturală. Implementarea politicii interculturale în învățământul pedagogic universitar solicită următoarele **condiții:**

a) conceperea formării interculturale a cadrelor didactice prin integrarea acestei dimensiuni în aria curriculară a limbilor străine;
b) construcția unor noi metodologii destinate educației plurilingve;

c) conceperea plurilingvismului ca un instrument de mediere cognitivă şi socială, ca factor necesar pentru soluționarea unor cerințe noi ale mediului şcolar şi sociouman;
d) înțelegerea specificului psihologic al identității şi alterității etnice, a perceperii şi stabilirii relațiilor interetnice;
e) promovarea principiului calității în formarea viitorilor profesori;
f) re-orientarea activității pedagogice de la etnoculturism la alteritate prin conştientizarea stereotipurilor şi diversității culturale în şcolile şi universitățile din Republica Moldova;
g) promovarea principiului transversalității limbilor, în sensul interacțiunii disciplinelor umaniste şi a celor tehnologice;
h) re-elaborarea cursurilor de limbi străine în sensul regândirii lor ca mijloc de formare a competențelor strategice de comunicare interculturală şi a competențelor transferabile, prin asigurarea principiului continuității;
i) identificarea unei metodologii interculturale de formare/dezvoltare a competenței de comunicare interculturală;
j) metodologia formării competenței de comunicare interculturală necesită o modelare metodologică adecvată culturii, mentalității, relațiilor interetnice şi condițiilor prin:
    - îmbunătățirea relațiilor profesor– elev (subiect-subiect) şi promovarea toleranței;
    - centrarea curriculumului pe resursele interetnice şi interculturale.

Valorificarea concluziilor cercetărilor realizate în plan național şi internațional au constituit drept bază pentru proiectarea şi implementarea experimentului pedagogic de formare a competenței de comunicare interculturală la profesorii de limbă engleză.

2.3. Particularități ale formării competenței de comunicare interculturală

Experimentul pedagogic a fost realizat la facultatea de Limbi şi Literaturi Străine, Universitatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă" din Chişinău. Eşantionul a

cuprins **255 de studenţi** şi un eşantion independent de **120 de elevi** (Liceul Teoretic Rus „Dimitrie Cantemir”; Liceul Teoretic Român „Nicolae Iorga”; Liceul Teoretic Bulgar „V. Levschi”). Eşantionul de studenţi a fost divizat în două grupe: experimentale (gr.1; 2; 3; 4 – 120 studenţi) şi de control (gr.c.1; 2; 3; 4 - 135 studenţi).

Metodologia evaluării competenţei de comunicare interculturală la etapa constatativă a fost orientată spre determinarea nivelului formării capacităţilor şi cunoştinţelor interculturale la studenţi (limba engleză) şi identificarea blocajelor pedagogice în realizarea comunicării interculturale eficiente.

Problema evaluării competenţei de comunicare interculturală constituie o provocare pentru pedagogi şi cercetători la nivel naţional şi internaţional. În baza cercetărilor efectuate am identificat două aspecte (axiologic şi pedagogic) ce ţin de evaluarea competenţei de comunicare interculturală. Aspectul axiologic provoacă răspunsul la următoarea întrebare: Este în stare cercetătorul să evalueze şi să eticheteze atitudinile interculturale ale individului? Al doilea aspect este de ordin pedagogic şi pleacă de la premisa că o valoare încorporată (toleranţa) nu este întotdeauna manifestă, nu se exteriorizează într-un comportament vizibil, concret, măsurabil şi exprimabil într-o formă exactă.

Evaluarea competenţei de comunicare interculturală a cadrului didactic presupune anumite cunoştinţe, atitudini şi capacităţi ce pot fi observabile doar într-un context cultural şi educaţional concret.

Evaluarea a fost realizată în cadrul activităţilor didactice universitare şi în cadrul practicii pedagogice, unde s-au urmărit modurile de acţiune ale studenţilor (capacităţi şi atitudini exprimate) în predarea lecţiilor demonstrative, a secvenţelor de instruire şi simulărilor în cadrul seminariilor, laboratoarelor şi activităţilor socioculturale.

Metodologia de evaluare s-a axat pe rezolvarea concretă a problemelor de comunicare interculturală, pe câmpul de aplicabilitate şi cunoaştere cerută de formarea interculturală a cadrelor didactice.

Strategia de evaluare a competenței de comunicare interculturală a cuprins următoarele metode şi instrumente de evaluare: observarea, convorbirea, chestionarul, analiza produselor activităților studenților (portofoliul studentului), metode statistice de prelucrare a datelor. Evaluarea rezultatelor s-a realizat pe o scală de apreciere de la 1 la 10.

Scopul instrumentelor de evaluare:

- determinarea nivelului cunoştințelor şi capacităților de comunicare interculturală;
- cunoaşterea valorilor fundamentale;
- utilizarea eficientă a limbii engleze ca mijloc de comunicare interculturală, gândire şi creație în procesul didactic şi în activitățile educative organizate de studenți;
- conştientizarea existenței stereotipurilor interculturale în comunicarea didactică şi impactul lor în stabilirea relațiilor interetnice în cadrul formal (facultate şi şcoală).

Evaluarea nivelului formării competenței de comunicare interculturală la viitorii profesori de limbă engleză s-a realizat în baza chestionarelor aplicate atât în grupele experimentale, cât şi în cele de control (Anexa 1,2,3,4,5).

În elaborarea chestionarelor s-au luat în considerare următorii parametri:

a) identificarea trăsăturilor de personalitate tolerantă;
b) identificarea valorilor cunoscute şi acceptate de către studenți ce țin de dimensiunea interculturală;
c) evaluarea elementelor componente ale competenței de comunicare interculturală.

Elementele componente ale competenței de comunicare interculturală sunt:

1. *empatia şi toleranță* (capacitatea de a se cunoaşte şi accepta pe sine şi pe alții);
2. *ascultarea* (respectarea normelor de etică în actul comunicării; ascultarea interlocutorului);

3. *gândirea critică şi creativă* (alegerea şi construirea modelului optim de comunicare interculturală);
4. *începutul comunicării* (alegerea locului, timpului potrivit pentru comunicare şi argumentare);
5. *dirijarea comunicării* (adaptarea vocii, timbrului şi tonalității în actul comunicării, alegerea formei de prezentare, adresare, salut şi încheiere);
6. *stil şi tact comunicativ* (adaptarea unui stil didactic, literar-artistic, oratoric, oficial-administrativ, democrat, umanist etc.) în diverse situații de comunicare cu interlocutorul;
7. *analiza actului comunicativ* (interacțiuni, atitudini, formă, stil, situații de comunicare şi succesul obținut) [113, p.215-217].

Interpretarea rezultatelor:

Rezultatele obținute reflectă nivelul culturii comunicării interculturale la viitorii profesori de limbă engleză. Datele obținute la nivelul cunoştințelor interculturale au evidențiat valorile acceptate de către studenți, modul de înțelegere a contextului axiologic şi a rolului valorilor interculturale în ierarhia valorilor general-umane.

Analiza rezultatelor cercetării la etapa constatativă ne-au relevat următoarele date:

- 50% din numărul total de studenți consideră că factorii perturbatori în promovarea valorilor lansate de ONU pentru mileniul III sunt legați de nerespectarea Constituției şi de necunoaşterea polietniei din Republica Moldova;
- 2% din studenți au observat că valorile autentice (adevărul, binele, bunătatea, frumosul, sacrul etc.) lipsesc din declarația ONU pentru mileniul III şi alte documente internaționale cu referire la drepturile omului;
- studenții sunt mai puțin informați privind politica educațională europeană, principiile toleranței, considerând interculturalitatea o politică născocită de politicieni;
- 51% din studenții facultății de limbi şi literaturi străine recunosc că nu cunosc, nu înțeleg şi nu sunt orientați în direcția proiectării activității didactice la limba

engleză din perspectiva interculturalității (stabilirea relațiilor interumane şi rezolvarea conflictelor interetnice);

- 30% consideră că principalele blocaje în realizarea comunicării eficiente țin de cultură, limbă, obiceiuri şi educație, influențând stabilirea relațiilor interetnice şi integrarea socială a tinerilor;
- doar 20% din studenți consideră că stereotipurile culturale influențează relațiile interculturale (neîncrederea reciprocă şi aprecierea eronată a grupurilor etnice);
- 10% din respondenți nu s-au arătat interesați de cunoaşterea pluralismului valoric;
- 80% din studenții deşi recunosc importanța valorilor educației interculturale, afirmă că nu cunosc strategii interactive de realizare a activităților socioculturale;
- 15% din respondenți cunosc noțiunile de bază ale educației interculturale (interculturalitate, tolarantă, intoleranță, personalitate tolerantă, comunicare tolerantă şi interculturală);
- 60% din studenți susțin că predarea limbii engleze este un mijloc principal de educație a toleranței interetnice.

Variante de răspuns sunt exemplificate în Tabelul 3.

Tabelul 3.

Variante de răspuns a reprezentărilor studenților despre educația interculturală

Studiu tradițional	Concluzii	
	Grupele experimentale	Grupele de control
1. Care din obiectivele de dezvoltare ale mileniului sunt mai puțin realizabile în contextul studierii limbii engleze. Argumentați.	*Pentru ca învățarea limbii engleze să devină un mijloc de integrare a cunoştințelor interculturale este necesară determinarea obiectivelor interculturale şi reflectarea lor în conținuturile educaționale.*	*Obiectivele de dezvoltare ale mileniului sunt importante, însă nu cunosc strategii eficiente de realizare a lor în procesul de predare/învățare a limbii engleze.*

2. Ce stereotipuri culturale consideraţi că pot influenţa negativ stabilirea relaţiilor interetnice?	*În ultimii ani stereotipurile au creat diverse probleme în acceptarea şi înţelegerea identităţii naţionale, esenţei crizei de identitate, etniilor mai puţin cunoscute şi integrarea culturală şi socială a etniilor.*	*Studenţii rămân influenţaţi de preferinţe şi ideile preconcepute, care se păstrează în conştiinţa lor (ostilitatea unor etnii, ospitalitatea moldovenilor şi cultura comunicării umaniste).*
3. Care sunt strategiile de eficientizare a comunicării interculturale şi care sunt mijloacele de depăşire a barierelor în comunicare?	*Spre regret, în Republica Moldova ura pentru străini, tendinţa de "purificare etnică", conflictele etnice şi politice sunt tot mai frecvente, iar studenţii nu întreprind nimic pentru a pune capăt acestor conflicte etnice.*	*Barierele existente în comunicare persistă, deoarece nu este o buna înţelegere, bunăvoinţa, buna-cuviinţă şi bun simţ în comunicarea interetnică.*

În baza metodelor chestionării şi observării au fost urmărite criteriile de stabilire a relaţiilor de prietenie, frecvenţa dialogului intercultural, reprezentările şi stereotipurile culturale percepute de către studenţi. Pentru analiză s-a aplicat următorul algoritm:

- Care este cel mai important lucru ce te defineşte şi pe care l-ai dori să-l cunoască şi să-l înţeleagă colegii?
- Prin ce te asemeni cu o persoană de altă naţionalitate (etnie)?
- Ce ai putea întreprinde pentru a te împăca mai bine cu persoanele de alte etnii?
- Numeşte prietenii tăi din şcoală/universitate.

Chestionarul a fost aplicat şi pe un eşantion independent de 120 de elevi din liceele de aplicaţie: Liceul Teoretic Rus ,,Dimitrie Cantemir"; Liceul Teoretic Român ,,Nicolae Iorga"; Liceul Teoretic Bulgar ,,V. Levschi". Scopul chestionării elevilor a fost cunoaşterea situaţiei şcolare din punct de vedere al realizării comunicării interculturale.

Rezultatele au demonstrat că atât studenții, cât şi elevii fac o distincție clară între comunicarea didactică şi cea interculturală, între relațiile de prietenie şi cele interculturale. Majoritatea studenților (65%) comunică cu semenii lor de altă naționalitate cel mai des la facultate şi în cămin. Din 120 de elevi, doar (87%) comunică cu semenii lor de altă naționalitate în mediul şcolar şi extraşcolar, 85% din studenți şi 72% din elevi îşi stabilesc relațiile de prietenie de preferință cu semenii de aceeaşi naționalitate.

Reflectarea asupra propriilor prejudecăți, analiza situațiilor de eterogenitate şi realizarea comunicării interculturale presupune modelarea identității şi reorganizarea cogniției sociale pe baza principiilor interculturalității. Punerea/repunerea în discuție a reprezentărilor (validitatea lor) studenților despre alte etnii constituie o componentă importantă în formarea interculturală a profesorului de limbi străine. Prejudecățile constituie o barieră în formarea atitudinilor interculturale.

Rezultatele obținute în baza analizei portofoliilor studenților (proiecte de lecții, eseuri, teste, comentarii, analize, rapoarte) şi observațiilor sistematice au furnizat date concludente privind formarea elementelor componente ale competenței de comunicare interculturală. Pentru evaluarea cunoştințelor, convingerilor şi reprezentărilor studenților despre personalitatea interculturală a profesorului au fost analizate eseurile scrise de studenți (tema: Personalitatea interculturală tolerantă).

Analiza eseurilor a scos în evidență orientarea spre următoarele valori ce țin de personalitatea cadrului didactic:

Observate în lucrările studenților:	Neobservate de către studenți:
- răbdare; *-bună – voință;* *- bună – cuviință;* *- bunul – simț;* *- compromis;* *- altruism;* *- colaborare;* *- indulgență;* *- acceptare.*	*- empatie;* *- încredere;* *- demnitate;* *- deschidere în comunicare;* *- abilitatea de a asculta;* *- curiozitate;* *- acceptare;* *- simțul umorului;* *- sensibilitate.*

Analiza comparativă a lucrărilor a permis identificarea atitudinilor, valorilor observate/neobservate şi reprezentările studenților despre modelul profesorului intercultural. S-a observat că studenții nu au menționat elementele componente ale personalității tolerante, nu au formate deprinderi, priceperi, capacități şi atitudini de comunicare interculturală, domină stereotipurile față de etnii. Studenții sunt la etapa perceperii, înțelegerii valorilor educației interculturale şi manifestării atitudinilor formate eronat (prezența stereotipurilor, respingerea celuilat, intoleranță etc.). Încă nu putem vorbi despre o competență achiziționată, dat fiind faptul că 50,98% din studenți sunt la nivelul incipient sau stadiul reflecției, percepției şi conştientizării. În baza rezultatelor obținute s-au identificat patru grupe de nivel privind formarea/dezvoltarea competenței de comunicare interculturală (Tabelul 4.):

Tabelul 4.

Nivelul dezvoltăriii competenței de comunicare interculturală la studenți

Grupe de nivel	**Nr. studenți (din 255)**	**Frecvența %**
Ridicat	12	4,70
Mediu	17	6,66
Scăzut	96	37,64
Slab	130	50,98

Mediile statistice obținute de către cele două grupe de studenți sunt:

- *de control:* nivel scăzut pentru componenta cognitivă - 0,8; capacități - 0,8; atitudini- 0,5.
- *experimentale:* nivel scăzut pentru cunoştințe - 0,9; capacități – 1,0; atitudini – 0,5.

Rezultatele ne-au demonstrat că formarea profesională a cadrelor didactice nu vizează direct formarea competenței de comunicare interculturală. Elementele componente ale competenței de comunicare interculturală sunt evocate într-o manieră vagă în mediul educațional. Cunoştințele şi capacitățile interculturale au un caracter închis, nu sunt valorificate, iar stilul şi tactul pedagogic sunt în proces de

formare, nu se cunosc strategii şi modele de comunicare interculturală, studenţii nu şi-au achiziţionat capacităţi de transpunere didactică a valorilor interculturale. Această structurare poate fi atribuită unei incluziuni insuficiente a dimensiunii interculturale în formarea cadrelor didactice de limbi străine. Considerăm necesar formarea metodologică a studentului, care-i va permite să utilizeze instrumente de analiză şi înţelegere a contextului social, cultural şi lingvistic în care va preda.

Sintetizarea datelor privind formarea competenţei de comunicare interculturală la nivelul atitudinilor (empatia) şi capacităţilor (ascultarea interlocutorului, gândirea, începutul comunicării, dirijarea, stilul comunicativ şi analiza actului comunicativ) este reflectată în **Figura 1.**

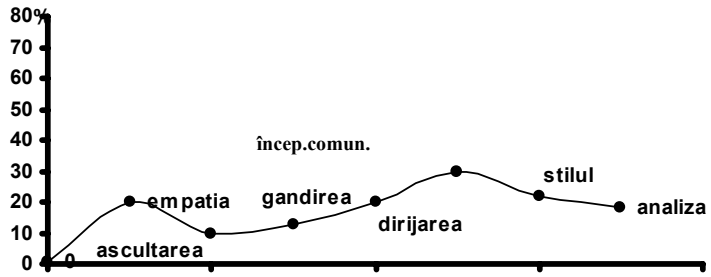

Figura 1. Prezentarea rezultatelor obţinute la competenţa de comunicare interculturală

Analiza datelor obţinute de către studenţi a permis ***identificarea blocajelor pedagogice în realizarea comunicării interculturale eficiente***:

- dificultăţi de realizare a dialogului sine –celălalt;
- sentimente de incertitudine create de întâlnirea interculturală;
- lipsa unei maturizări intelectuale poate activa mecanisme de apărare ce blochează schimburile informaţionale şi, în cele din urmă, dialogul;
- experienţa alterităţii poate fi modificată de intervenţia blocajelor defensive (egocentrismul, etnocentrismul, logocentrismul);
- interacţiunea profesor-elev este construită pe baza etnică fără realizarea unui dialog intercultural deschis;

- disponibilitatea de cooperare între etnii;
- distorsiuni la nivelul reprezentării actului de comunicare;
- codificare şi decodificare a mesajului comunicativ;
- percepția spațiului cultural conform propriei culturi;
- spiritul perceptiv nedezvoltat (orientare spre aspectele globale fără a acorda atenție detaliilor);
- determinarea specificului reprezentărilor (ambiguitate, incertitudine etc.);
- modul de abordare a problemelor (preponderent convergentă sau divergentă);
- existența stereotipurilor etnice;
- fondul informațional (teoretic) diferit cantitativ şi calitativ;
- atitudinea de respingere față de nou, existent în cultură;
- competența şi performanța lingvistică la nivel verbal, nonverbal, paraverbal (communication skills);
- bilingvismul şi atitudinea față de acesta;
- modelarea culturală a expresivității emoționale;
- modelarea educativă a sensibilității interculturale;
- specificul stimei de sine determinat de specificul apartenenței culturale;
- specificul cultural al ataşamentului şi orientare motivațională;
- abilitatea de utilizare a codurilor lingvistice;
- gestionarea unei interacțiuni (capacități interpersonale);
- capacitatea empatică;
- specificul individual al formării caracteriale (egocentrism, intoleranță, neîncredere, conformism);
- prejudecățile şi discriminarea asociate cu incapacitatea de autoanaliză obiectivă;
- orientare socială spre valorile grupului sau spre valorile individuale;
- specificul rezistenței la schimbare;
- specificul comportamentului prosocial;

- insuficiența cursurilor opționale sau facultative orientate spre dezvoltarea culturii comunicative;
- corelarea insuficientă dintre dezvoltarea capacităților de comunicare şi cele relaționale;
- dificultăți în stabilirea relațiilor interculturale.

Cauzele care au determinat integrarea dimensiunii interculturale în formarea cadrelor didactice de limbi străine sunt:

- lipsa unei concepții teoretico-lingvistice şi a unei metodologii adecvate predării/învățării limbilor străine din perspectivă interculturală;
- lipsa standardelor şi obiectivelor de formare a competenței de comunicare interculturală;
- lipsa unui model tehnologic de formare a competenței de comunicare interculturală în procesul de predare/învățare a limbii străine;
- insuficiența modelelor de comunicare interculturală în şcoală şi universitate;
- insuficiența corelării obiectivelor predării/învățării limbii străine cu cele interculturale;
- insuficiența cursurilor opționale şi facultative ce țin de formarea culturii comunicării;
- cunoştințele vagi despre specificul sociocultural şi etnocultural al studenților.

***

Experiențele curriculare internaționale oferă modele relevante de integrare a educației interculturale ca parte componentă pentru profesionalizarea didactică. În plan sincronic şi diacronic, modelele promovate au depăşit din punct de vedere conceptual abordările de tip cumulativ şi transformaționalist, evidențiind necesitatea producerii schimbărilor de politică educațională şi a regândirii temeiurilor axiologice şi epistemice ale educației interculturale. Transpunerea în practică a unui model de curriculum ce respectă şi valorizează diferențele culturale nu vizează doar

simpla reajustare a materiilor, fiind necesară descoperirea şi utilizarea resurselor pedagogice oferite de limbile străine pentru realizarea educației interculturale.

Conceptualizarea curriculumului universitar din perspectivă interculturală presupune transpunerea principiilor generale ale educației interculturale (toleranță față de alteritate, multipluralitatea ca abordare didactică, promovarea plurilingvismului, transpunerea cunoştințelor către un public şcolar eterogen etc.) în demersuri practice, concrete de formare a competențelor interculturale.

Predarea/învățarea limbilor străine devine un mijloc principal de formare/dezvoltare a competenței de comunicare interculturală.

La nivel internațional şi național s-au creat condiții suficiente pentru integrarea dimensiunii interculturale în curriculumul şcolar, însă sunt cunoscute puține date de transfer în formarea cadrelor didactice de limbi străine. Rezultatele cercetării evidențiază că formarea interculturală a cadrelor didactice se realizează sporadic, nesistematic, nu se urmăreşte concret formarea/dezvoltarea competenței de comunicare interculturală.

La nivel teoretic este abordată problematica comunicării interculturale, însă la nivel metodologic nu este conturat un model de formare a competenței de comunicare interculturală în procesul predării/învățării limbii engleze. Elaborarea unei tehnologii de predare/învățare a limbilor străine din perspectivă interculturală va permite integrarea şi adaptarea profesională a studenților/viitori profesori în şcoala națională.

Formarea competenței de comunicare interculturală necesită conceperea şi desfăşurarea unui program formativ (proiectarea activităților integrate, elaborarea standardelor interculturale şi strategiilor interactive) axat pe dezvoltarea atitudinilor, cunoştințelor, comportamentelor orientate spre promovarea toleranței interetnice.

CAPITOLUL III. TEHNOLOGIA FORMĂRII/DEZVOLTĂRII COMPETENȚEI DE COMUNICARE INTERCULTURALĂ ÎN PROCESUL PREDĂRII/ÎNVĂȚĂRII LIMBII ENGLEZE

3.1. Tehnologia formării/dezvoltării competenței de comunicare interculturală

3.1.1. Abordarea epistemologică a experimentului formativ privind formarea/dezvoltarea competenței de comunicare interculturală

Rezultatele evaluării nivelului formării competenței de comunicare interculturală la viitorii profesori de limbi străine argumentează necesitatea conceptualizării curriculumului universitar din perspectivă interculturală.

Formarea cadrelor didactice de limbi străine din perspectivă interculturală solicită, pe de o parte, formarea unor noi competențe profesionale (competența de comunicare interculturală) care vor facilita integrarea în şcoala multiculturală, pe de altă parte, presupune dezvoltarea trăsăturilor de personalitate (toleranță, acceptarea alterității, empatie etc.).

În baza analizei experiențelor curriculare naționale şi internaționale s-au identificat următoarele *repere teoretice şi praxiologice* de formare inițială a cadrelor didactice de limbi străine din perspectivă interculturală:

1. Stabilirea valorilor nonviolenței, toleranței, echității, egalității ca bază culturală şi morală a formării cadrului didactic şi integrarea acestor valori în predarea/învățarea limbilor străine.
2. Învățarea/predarea valorilor culturii naționale şi străine prin prisma raporturilor interculturale şi diseminarea acestora de tendințele etnocentriste, discriminatorii, xenofobice.
3. Identificarea specificului predării/învățării limbii străine şi a rolului comunicării interculturale în promovarea valorilor democratice în şcoala multiculturală.
4. Analiza caracterului pozitiv/negativ, de coeziune/separare, constructiv/distructiv al atitudinilor, reprezentărilor şi stereotipurilor în stabilirea relațiilor interculturale.

5. Conceptualizarea curriculumului univeristar la limbile străine din perspectiva integrării dimensiunii interculturale.
6. Determinarea metodologiei de predare/învățare a limbii străine din perspectivă interculturală axată pe:
   - ► parteneriatul profesor-student (cadrul didactic are rolul de organizator, animator al studentului, subiectul educației devenind participant activ şi co-participant la propriul proces de formare;
   - ► învățarea prin comunicare, învățarea prin cooperare, problematizare, dezbatere, dramatizare, brainstorming, lectură orientate spre formarea competențelor interculturale;
   - ► standarde şi obiective de comunicare interculturală;
   - ► formarea competenței de comunicare interculturală din perspectiva construirii relațiilor interculturale (socioculturale, etnoculturale) în procesul predării/învățării limbii străine;
   - ► realizarea dialogului deschis dintre culturi în cadrul predării/învățării limbii străine.

Unul din obiectivele educației interculturale este formarea cadrelor didactice (indiferent de disciplina predată) capabile să perceapă, accepte, respecte şi să experimenteze alteritatea şi toleranța. Situația actuală din învățământul universitar se caracterizează prin succese şi insuccese în procesul de formare a personalității interculturale a cadrului didactic.

Concepția dezvoltării învățământului în Republica Moldova (1992) şi *Legea Învățământului* (1995*)* oferă deschideri pentru integrarea națională şi europeană, pentru formarea culturii interculturale.

Legea Învățământului (1995) conține numeroase prevederi în sprijinul persoanelor de alte etnii şi al integrării lor în societate:

- Art. 4 (2.): întemeierea învățământului pe valorile culturii naționale şi celei universale;

- Art. 5 (2, b.): educația pentru înțelegere, pace, toleranță, egalitate între sexe, pentru prietenia între toate popoarele şi grupele etnice, naționale şi religioase.

Ideea libertății, democrației, toleranței, formării personalității libere şi armonioase este promovată în curriculumul universitar, însă funcționalitatea acestor valori poate fi asigurată prin determinarea reperelor epistemologice/praxiologice de formare a competenței de comunicare interculturală, elaborarea standardelor şi obiectivelor interculturale, identificarea unei metodologii didactice adecvate educației interculturale şi promovarea interdisciplinarității.

Pentru formarea competenței de comunicare interculturală ne-am axat pe următoarele *repere epistemologice*:

- teoria psiholingvistică a comunicării (L. Iacob, T. Slama-Cazacu, P. Wlodkowski, I. Abric);
- teoria pedagogică, psihologică şi filosofică în formarea educatorilor pentru educația interculturală în contextul pluralismului cultural (P. Dassen, Ch. Perregaux, M. Rey , S. Cristea, C. Cucoş);
- teoria lingvistică privind interferența dintre limbă şi cultură (limba este o parte a culturii, un produs al culturii şi o condiție a culturii); învățarea unei limbi străine prin comparație cu cea maternă (S. Leviu-Strauss);
- teoriile pedagogice cu privire la înțelegerea modelului comunicării şi culturii (T. Hall, G. Bateson, A. Leontiev, V. Kan – Kalic, L. Şoitu); rolul comunicării în stabilirea relațiilor interpersonale şi interculturale (T. Ogay, M. Rey, Ph. Perrenoud, C. Crețu);
- teoria lui B. Rey privind definirea conceptului de competență (armonizare şi complementaritate a cunoştințelor, abilităților şi comportamentelor); specificul competenței de comunicare interculturală constă în: „funcționalitatea mobilizării cognitivului, deprinderilor şi atitudinilor interculturale" [169, pag.95];

- teoria psihopedagogică privind personalitatea cadrului didactic (V. Slastionov, V. Kan–Kalic, I. Axionov, P. Nicandrov (Rusia); C. Rădulescu-Motru, G. Văideanu, C. Bîrzea, C. Cucoş (România); V. Mândâcanu, Vl. Pâslaru, (Republica Moldova);
- concepția curriculumului de bază (Al. Crişan, Vl. Guțu), construcția şi dezvoltarea curriculumul psihopedagogic universitar (Vl. Pâslaru L. Papuc, I. Negură);
- pregătirea integrată în formarea competențelor lingvistice (G. Burdeniuc, M. Prigorschi etc.);
- predarea/învățarea limbii străine din perspectiva tendinței de atomizare a limbilor şi culturilor (G. Văideanu, I. Borşevici);
- metodologia predării/învățarii limbii străine din perspectivă interculturală: învățarea prin cooperare, creativitate, abordarea integrată, cross-curriculară.

În baza reperelor epistemologice s-au determinat etapele procesului formării competenței de comunicare interculturală (Figura 2.).

Formarea competenței de comunicare interculturală cuprinde:

- *competența cognitivă* (cunoaşterea culturii şi limbii naționale/străine);
- *competența instrumentală* (capacități de stabilire a relațiilor de comunicare interculturală);
- *competența afectivă* (capacități de exprimare a atitudinilor, respectarea opiniei celuilalt, exprimarea empatiei).

Pentru formarea/dezvoltarea competenței de comunicare interculturală a cadrului didactic sunt necesare cunoştințe generale privind specificul diverselor culturi, precum şi cunoştințe despre comportamentul relațional interetnic (valori etnice, climat psihologic, depăşirea barierelor comunicative interetnice etc.) în şcoala multiculturală.

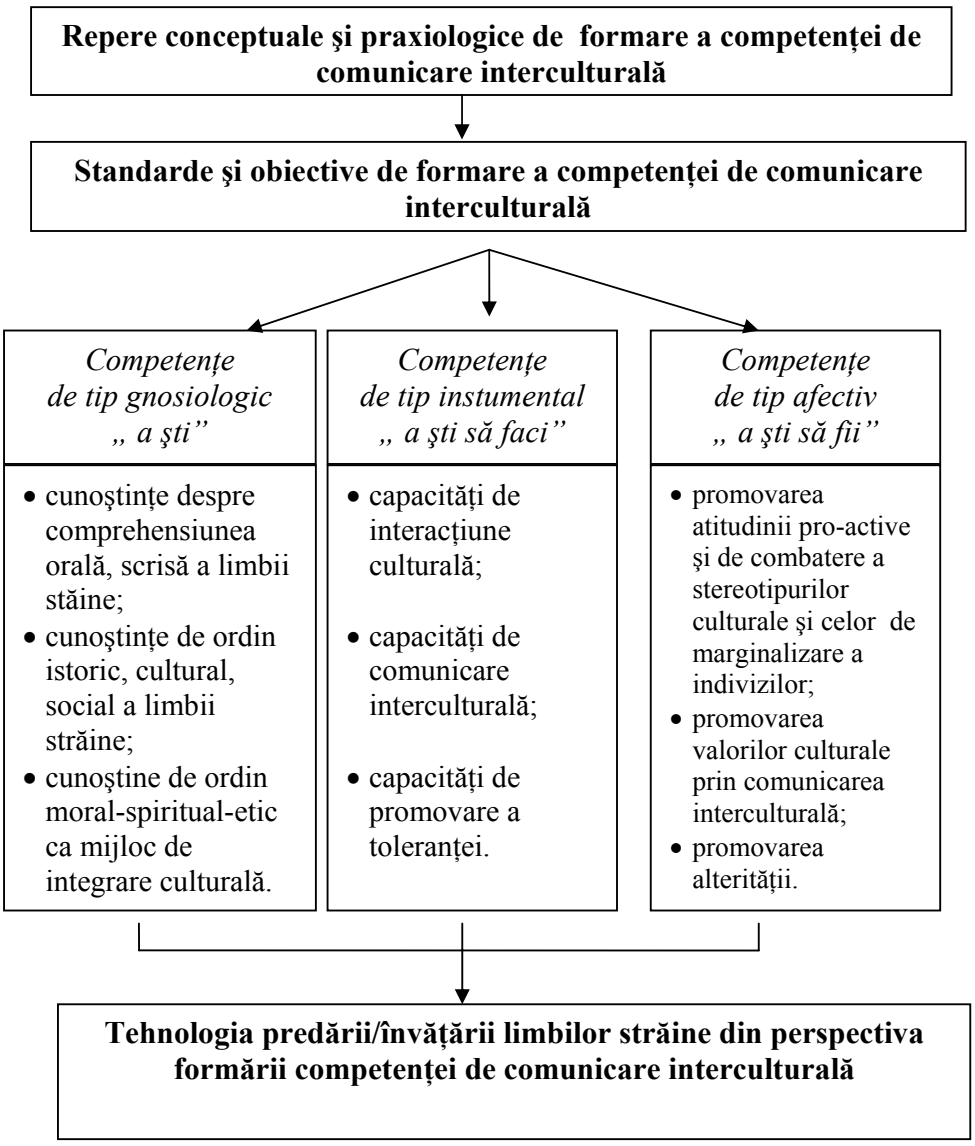
Repere conceptuale şi praxiologice de formare a competenței de comunicare interculturală
Standarde şi obiective de formare a competenței de comunicare interculturală
Competențe de tip gnosiologic „ a şti”
• cunoştințe despre comprehensiunea orală, scrisă a limbii stăine;
• cunoştințe de ordin istoric, cultural, social a limbii străine;
• cunoştine de ordin moral-spiritual-etic ca mijloc de integrare culturală.
Competențe de tip instumental „ a şti să faci”
• capacități de interacțiune culturală;
• capacități de comunicare interculturală;
• capacități de promovare a toleranței.
Competențe de tip afectiv „ a şti să fii”
• promovarea atitudinii pro-active şi de combatere a stereotipurilor culturale şi celor de marginalizare a indivizilor;
• promovarea valorilor culturale prin comunicarea interculturală;
• promovarea alterității.
Tehnologia predării/învățării limbilor străine din perspectiva formării competenței de comunicare interculturală

Figura 2. Etapele procesului formării competenței de comunicare interculturală

Competența de comunicare interculturală presupune promovarea culturii toleranței prin cunoaşterea reciprocă a indivizilor şi spiritului de acceptare a culturilor străine, afirmarea unei poziții cetățeneşti active şi de combatere a stereotipurilor etnice, de promovare a toleranței interculturale şi a colaborării între indivizi.

În formarea şi dezvoltarea competenței de comunicare interculturală trebuie precizate standarde şi obiective interculturale. Prin operaționalizarea standardelor şi obiectivelor se facilitează procesul de formare a competenței de comunicare

interculturală . Transpunrea competenței de comunicare interculturală în obiective de formare şi corelarea ei cu un sistem de activități şi metodologii didactice specifice (experiențe-cadru, conduite, exerciții, micropredare, activitate de grup, observare etc.) contribuie la sporirea eficienței pregătirii interculturale a viitorilor profesori. Astfel, procesul de formare a competenței de comunicare interculturală implică *elaborarea standardelor curriculare şi a obiectivelor de formare interculturală prin deplasarea accentului dinspre formarea teoretică spre una preponderent atitudinală şi praxiologică.*

Standardele de comunicare interculturală (Tabelul 5.) plasează învățarea ca proces în centrul activități didactice şi socioculturale (important devine nu ceea ce se predă, ci ceea ce învăța studentul).

Tabelul 5.

Standarde[*] curriculare de comunicare interculturală

Studentul va fi capabil:	**Activități de învățare**
1. Să formeze la elevi înțelegerea şi acceptarea sentimentelor proprii şi ale altor persoane, urmărind dezvoltarea simpatiei şi toleranței.	1. Activități privind înțelegerea universului cultural propriu şi al celuilalt. (Descrierea unei situații de comunicare în context intercultural).
2. Să formeze la elevi acceptarea şi înțelegerea persoanelor de origine etnică diferită.	2. Activități de conştientizare a atitudinilor negative şi stereotipurilor în comunicarea interculturală.
3. Să educe la elevi spiritul critic şi deschiderea spre nou.	3. Activități de dezvoltare a conştiinței comunității globale, a identității naționale şi universale. Dezbateri.
4. Să dezvolte la elevi comportamente dezirabile social.	4. Activități bazate pe dezbatere. Discuții pe marginea subiectelor cu caracter sociocultural (globalizare, interculturalitate, schimbare).

[*] Standardele lingvistice şi educaționale la limba engleză cuprind standardele comunicării precum şi cele socioculturale şi atitudinale, ultimele fiind o componentă importantă pentru realizarea finalităților. (Anexa 7).

5. Să sensibilizeze actorii şcolari şi sociali privind consecinţele negative ale manifestărilor egocentriste.	5. Activităţi ce solicită cooperarea, exerciţii de combatere a xenofobiei şi acceptarea celuilalt. Brainstormingul: generarea de idei privind problematica xenofobiei în comunicarea cu alţii.
6. Să combată şi să elimine stereotipurile şi prejudecăţile din comunicarea interetnică (rezolvarea conflictelor interetnice).	6. Activităţi de soluţionare a conflictelor de comunicare interculturală. Exerciţii de soluţionare a conflictelor de interes. Eseu – descrierea unei situaţii culturale unde predomină elementele de neînţelegere, neacceptare interetnică.
7. Să manifeste capacităţi de formare la elevi a loialităţii, acceptării celuilalt (toleranţă în acceptarea identităţii naţionale şi de cetăţean al lumii).	7. Activităţi de conştientizare a identităţii naţionale, de cetăţean al Republicii Moldova şi cetăţean al lumii. Dezbateri şi analiză comparată.
8. Să analizeze interferenţa dintre cultura naţională şi cea străină (recunoaşterea propriilor repere etnoculturale şi străine).	8. Activităţi de recunoaştere şi înţelegere a valorilor etnoculturale. Analiza unei localităţi, a unui personaj, a unor sărbători tradiţionale culturale ale diferitor etnii.
9. Să formeze/dezvolte la elevi trăsături de personalitate tolerante.	9. Activităţi de combatere a neîncrederii în sine şi în ceilalţi, acceptarea altor idei, interpretări şi culturi. Modelarea relaţiilor interumane şi interculturale. Joc de rol – simularea unei situaţii comunicative interculturale.

10. Să formeze şi să dezvolte la elevi competenţe interculturale şi de comunicare (dialog constructiv în comunicare şi relaţionare).	10. Activităţi de formare a capacităţilor şi atitudinilor interculturale. Dezvoltarea creativităţii individuale. jocuri de rol, exerciţii, dezbateri.

Formarea competenţei de comunicare interculturală implică determinarea obiectivelor de formare structurate pe cele trei dimensiuni: atitudinală, praxiologică şi gnosiologică (Tabelele 6; 7; 8).

Obiectivele atitudinale interculturale se referă la domeniul motivaţional-afectiv, la conştientizarea trăsăturilor de personalitate tolerantă, la formarea universului intercultural – atitudinal.

Tabelul 6.

Obiective atitudinale interculturale

Studentul va fi capabil:	**Activităţi de învăţare:**
1. Să formeze la elevi respectul pentru valorile naţionale şi universale.	1. Activităţi de familiarizare cu valorile etnoculturale, istorice, geografice ale ţării a cărei limbă se învaţă. Analiza mesajelor şi textelor din media. Studii de caz referitoare la acceptarea valorilor şi comportamentelor.
2. Să definească identitatea naţională, şi cetăţenească.	2. Activităţi de conştientizare şi acceptare a altei naţiuni. Eseu vizând tematica schimbărilor şi problemelor apărute în domeniul egalităţii între popoare. Elaborarea unor reguli care să guverneze relaţiile dintre oameni la nivelul comunităţii mondiale.

3. Să formeze la elevi cunoştinţe şi convingeri privind identitatea etnică ci cea lingvistică prin învăţarea unei limbi străine.	3. Activităţi de recunoaştere a caracteristicilor şi reprezentărilor privind o cultură diferită. Experimentarea unor situaţii de conflict. Referat sau eseu cu expunerea opiniilor şi atitudinilor cu privire la necesitatea cunoaşterii mai multor limbi străine. Exerciţii de evaluare a atitudinilor cu ajutorul unei scări de valori. Reflecţii pe baza studiilor de caz. Elaborare de proiecte didactice.
4. Să ajute elevii să conştientizeze şi să combată stereotipurile culturale.	4. Activităţi de recunoaştere a asemănărilor şi diferenţelor culturale. Studii de caz şi joc de rol privind combaterea stereotipurilor etnice. Descrierea şi analiza critică a conţinutului unui articol din mass-media cu referire la stereotipurile etnice. Activităţi de modelare a valorilor şi atitudinilor elevilor.

Tabelul 7.

Obiective praxiologice interculturale

Studentul va fi capabil:	**Activităţi de învăţare**
1. Să experimenteze atitudini pozitive, interes şi curiozitate pentru studierea unei limbi străine din perspectivă interculturală.	1. Activităţi didactice desfăşurate în cadrul practicii pedagogice privind integrarea dimensiunii interculturale în activităţile de predare/învăţare a limbii engleze.

2. Să demonstreze responsabilitate în activitatea de predare a limbii străine: a) să dezvolte la elevi simțul perseverenței în cunoaşterea culturii şi limbii străine învățate; b) să dezvolte încrederea în sine prin învățarea propriei culturi; c) să stimuleze exprimarea opiniei individuale în cadrul lecțiilor de limbă străină; d) să analizeze mijloacele de exprimare a (vocea, intonația, timbrul, accentul, melodia, privirea, gestul, mimica, pantomimica) a limbii străine învățate; e) să manifeste stil şi tact pedagogic în comunicarea interculturală.	2. Activități integrate* prin aplicarea diverselor metode didactice de: a) cultivare a receptivității față de alte culturi prin studii de caz: comunicarea culturală şi înțelegerea diferitor grupuri etnice; b) strategii euristice în dezvoltarea gândirii critice şi întreținerii unui dialog deschis şi colaborativ. c) jocul de rol şi brainstormingul: argumentarea şi exprimarea punctului de vedere personal prin aprecierea şi respectarea opiniei altora. d) lucrul în grup, traininguri folosite în cadrul orelor practice de formare a toleranței, promovarea colaborării interculturale, acceptarea pluralismului cultural.

Tabelul 8.

Obiective gnosiologice interculturale

Studentul va fi capabil:	***Activități de învățare***
1. Să formeze la elevi cunoştințe de ordin istoric, cultural, geografic, socio-cultural ale țării a cărei limbă învață.	1. Activități de formare a cunoştințelor lingvistice – coduri lingvistice, culturale, lexicul, morfologia şi sintaxa limbii engleze. Dezbateri pe teme de interes în domeniul

* Activități integrate ale studenților practicanți – învățarea interculturală a elevilor prin acțiuni didactice, socio-culturale care se realizează şi la alte programe de educație.

	diferitor stiluri literare: - beletristic; - publicistic; - ştiinţific etc.
2. Să conştientizeze importanţa învăţării limbilor străine ca mijloc de integrare în societate.	2. Activităţi de expunere a opiniilor şi atitudinilor (eseu, referat, relatare).
3. Să cunoască valorile, obiceiurile, tradiţiile şi mentalitatea poporului a cărei limbă o învaţă.	3. Activităţi didactice privind exprimarea opiniilor (referate, eseuri), a comentariilor pe problema valorificării valorilor în educaţie: - toleranţă-educaţia pentru promovarea păcii şi înţelegerii între naţiuni; - egalitatea – educaţia pentru punerea în acţiune a imaginii despre altul în redescoperirea identităţii naţionale şi culturale; - prietenia-solidaritatea: - educaţia pentru deschiderea către aproape şi străini; - bunătatea - educaţia pentru promovarea culturii şi integrarea propriei culturi în cultura universală; legalitatea-educaţia pentru drepturile omului, pentru alteritate.

Formarea/dezvoltarea competenţei de comunicare vizează şi formarea competenţelor lingvistice şi interculturale:

Lingvistice:

- cunoştinţe despre cultura şi limba naţională ca *mijloc de comunicare* în domeniul public şi de predare în învăţământul minorităţilor etnice;

- cunoştinţe despre integrarea socială a etniilor din Republica Moldova şi crearea unui mediu sociolingvistic favorabil;
- cunoaşterea specificului ambianţei sociale şi a relaţiilor de comunicare prin intermediul limbilor străine şi limbii naţionale;
- cunoştinţe despre însuşirea valorilor culturii naţionale şi a culturilor din alteritate în procesul comunicării;

Interculturale:

- păstrarea şi cunoaşterea patrimoniului european cultural şi lingvistic ca spaţiu al diversităţii;
- studiul limbilor regionale şi ale minorităţilor ca părţi componente ale patrimoniului cultural;
- formarea identităţii culturale prin stabilirea raporturilor interculturale şi a dialogului intercultural;
- adaptarea comunicării la contextul sociocultural;
- analiza stereotipurilor şi influenţa lor asupra comportamentelor reprezentanţilor altor etnii;
- autoanaliza şi autocontrolul comportamentului în comunicarea interculturală;
- promovarea poziţiei active de combatere a atitudinilor şi stereotipurilor etnice;
- promovarea toleranţei interculturale şi colaborării mutuale în procesul predării/învăţării limbii străine prin cunoaşterea specificului etnic;
- stimularea receptivităţii studenţilor faţă de metodele moderne de învăţare (metode creativ-practice în învăţarea limbii străine);
- depăşirea barierelor de comunicare în procesul de învăţare a limbilor străine;
- democratizarea învăţământului prin diversitate, deschidere interculturală şi dialog intercultural;

- capacitatea de a interacționa cu interlocutori provenind din diverse medii culturale şi lingvistice în vederea exercitării unor responsabilități sociale şi şcolare;
- capacitatea de a-şi însuşi şi aplica competențe strategice bazate pe principii metacognitive şi interactive.

Formarea competenței de comunicare interculturală poate fi realizată prin acțiuni orientate spre cunoaşterea ambianței sociale apropiate şi a celei îndepărtate, a locului şi rolului propriei culturi şi a altor realități interculturale, a particularităților distincte ce determină diferențele şi modul de percepere pozitivă a acestora şi a rolului atitudinilor exprimate față de alteritate. Identificarea tehnologiilor didactice adecvate pentru formarea competenței de comunicare interculturală solicită o mai mare autonomie din partea actorilor şcolari (profesor, student) şi respectarea nevoilor de formare a lor.

3.1.2. Metodologia formării/dezvoltării competenței de comunicare interculturală

Metodologia de formare/dezvoltare a competenței de comunicare interculturală solicită o abordare sistemică la nivelul unei strategii de formare raportată la standarde şi obiective interculturale. Cadrul metodologic al educației interculturale vizează aplicarea unei metodologii specifice în concordanță cu evoluțiile din domeniul didacticii aplicate: învățarea prin cooperare, învățarea prin experiență, creativitate, participare activă, precum şi abordarea integrată, cross-curriculară şi parteneriatul universitate - şcoală – comunitate, fiind necesară elaborarea unui model tehnologic de formare/dezvoltare a competenței de comunicare interculturală sincronizat pragmatic şi integrativ cu procesul de predare/învățare a limbii engleze.

Experimentul formativ s-a implementat în grupele experimentale (lucrându-se diferențiat cu cele patru grupe de nivel: ridicat, mediu, scăzut şi slab). În grupele de control procesul de formare a cadrelor didactice de limbă engleză s-a realizat în condiții obişnuite de predare/învățare a limbii străine. Grupele experimentale şi de

control au beneficiat de un demers experimental şi evaluativ realizat pe parcursul anilor universitari 2004-2005.

Metodologia procesului de formare/dezvoltare a competenței de comunicare interculturală la viitorii profesori de limbă engleză a cuprins:

- metode praxiologice (predarea/învățarea limbii engleze):
- metode de comunicare orală (bazate pe limbajul oral): conversația, povestirea, descrierea, caracterizarea, explicația;
- metode de comunicare scrisă (bazate pe limbajul scris): eseu, comentariu, sinteză, referat;
- metode de comunicare oral – vizuale (bazate pe limbajul oral-vizual);
- metode de comunicare interogativă (bazate pe limbaj intern);
- studiu de caz privind combaterea şi analiza critică a stereotipurilor culturale, concepțiilor eronate, discriminărilor etnice în formarea trăsăturilor de personalitate interculturală a cadrului didactic;
- modelarea situațiilor de comunicare şi comportament etic: depăşirea blocajelor în comunicarea interculturală, stabilirea relațiilor interculturale şi depăşirea stării de autoizolare şi conflict etc.
- învățarea experențială, învățarea reciprocă şi prin cooperare.

Metodologia de formare a competenței de comunicare interculturală s-a axat pe:

a) formarea de capacități şi atitudini prin intermediul strategiilor creativ-participative;
b) realizarea demersului educațional prin activități practice şi experimentale de formare a comportamentelor şi atitudinilor interculturale în universitate şi şcoală.

Formarea competenței de comunicare interculturală a fost corelată cu obiectivele predării/învățării/evaluării limbii străine şi cu formarea atitudinilor şi capacităților interculturale. Pentru aceasta a fost necesară trecerea de la predarea mono (culturală) la una inter (culturală). Formarea competenței de comunicare interculturală a condus la rezolvarea unor probleme ce țin de perceperea diferenței

culturale, adaptarea stilului comunicativ la profilul cultural al elevului, combaterea stereotipurilor etnice şi soluționarea unor tensiuni interculturale în procesul predării/învățării limbii străine. Competența de comunicare interculturală constituie o dimensiune interpersonală a profesorului, acoperind şi depăşind componenta psihosocială a competenței didactice. Interculturalul este o dimensiune în care atitudinile sunt mai importante decât cunoştințele sau capacitățile.

Formarea competenței de comunicare interculturală a solicitat restructurări la nivelul profilului de personalitate al profesorului, în sensul extinderii cunoştințelor în domeniul sociouman (*sfera teoretică*), construcției didactice (*sfera metodologică*) şi *dezvoltării personale şi interpersonale.* Aspectul teoretic al formării interculturale a oferit cadrul necesar înțelegerii pluralității, combaterii prejudecăților şi lărgirii orizontului cultural general. Sfera teoretică nu este o premisă suficientă pentru atingerea dezideratelor formări interculturale şi poate constitui o barieră în formarea atitudinală prin cristalizarea stereotipă a culturilor (apare un plus de informație). În strânsă interdependență cu formarea atitudinală este formarea metodologică ce presupune o aprofundare a pregătirii în domeniul pedagogiei diferențiate şi a predării limbii străine în situații plurilingve. Sub acest aspect, formarea interculturală permite profesorului să achiziționeze şi să utilizeze un instrument de analiză pentru înțelegerea contextului social, cultural şi lingvistic în care profesează.

Programul experimental a vizat elaborarea şi implementarea **Modelului tehnologic de formare/dezvoltare a competenței de comunicare interculturală** (Tabelul 9.).

Proiectarea **Modelului tehnologic de formare a competenței de comunicare interculturală** la viitorii profesori de limbă engleză s-a axat pe:

a) pregătirea integrată a studenților vizând formarea cunoştințelor, capacităților şi atitudinilor interculturale pe baza unui demers metodologic adecvat şi a unui sistem de activități integrate, creativ-participative şi socioculturale;

b) standarde şi obiective de formare a competenței de comunicare interculturală;
c) corelarea obiectivelor de formare a competenței de comunicare interculturală cu cele ale predării/învățării limbii străine;
d) determinarea etapelor de formare a competenței de comunicare interculturală;
e) abordarea conținuturilor din perspectivă interdisciplinară, pluridisciplinară, transdisciplinară şi cross-curriculară;
f) re-orientarea metodologiei de predare/învățare a limbii engleze din perspectiva formării/dezvoltării competenței de comunicare interculturală.

Concepția *Modelului tehnologic de formare/dezvoltare a competenței de comunicare interculturală* s-a bazat pe trei coordonate:

- corelarea aspectelor teoretice cu cele practic-operaționale ale formării competenței;
- dezvoltarea personalității interculturale a cadrului didactic de limbi străine prin cultivarea atitudinilor reflexive, deschise, empatice şi tolerante.
- formarea moral-spirituală a profesorului.

Modelul acoperă trei funcții principale: *de predare/învățare a limbii engelze,* ce declanşează mecanismele logice specifice competențelor de tip cognitiv "a şti"; *de formare a competențelor* de tip psihomotor "a şti să faci", ce provocă mecanismele logice şi epistemologice specifice raționamentului de formare a capacităților comunicative; *de validare finală* a cunoştințelor şi capacităților obținute prin atitudini „ a şti să fii" prin activități creative, participative şi socioculturale.

Părțile componente ale *Modelului* sunt:

- prezentarea competenței de comunicare interculturală (conținut, semnificație), descompunerea ei în elemente de conținut;
- opreaționalizarea conceptului de competență (obiective interculturale);
- selectarea strategiilor activ-participative;

Tabelul 9.

Modelul tehnologic * de formare/dezvoltare a competenței de comunicare interculturală

Activități didactice integrate	Obiective interculturale	Strategii activ -participative	Elemente componente ale competenței de comunicare interculturală
1	2	3	4
Lectura individuală şi în grup: a) lărgirea orizontului de cunoaştere: - drepturile omului; - toleranță; - colaborare; - interculturalitate. b) citirea, analiza, sinteza, generalizarea privind: - pluralismul cultural, - multilingvismul, - globalismul. c) Participarea la	*Studenții vor fi capabili:* a) să discerne informațiile-cheie şi detaliile specifice cu privire la: „Drepturile fundamentale ale omului”, „Declarația principiilor toleranței”; b) să exprime o opinie şi să analizeze “Constituția Europei Unite”; c) să dezvolte un dialog cu privire la “Politicile educației actuale”; d) să integreze în conținuturile limbii străine valori precum: - acceptare; - diversitate;	*Predarea/învățarea limbii engleze prin metode interactive:* a) convorbirea euristică; b) problematizarea; c) discuția în grup; d) activitatea în grup; e) vorbirea dialogată (spontană); f) antrenarea citirii, traducerii; g) discuția dirijată (spontană); h) rezolvarea situațiilor de problemă; i) exprimarea poziției proprii. *Metoda învățării prin cooperare*	*Competența cognitivă:* a) capacitatea de cunoaştere a limbii conform standardelor comunicării şi celor de conținut; b) cunoaşterea normelor, principiilor şi cerințelor de comunicare şi relaționare (colectivismul, responsabilitatea, cinstea, etica, toleranța) şi capacitatea de transfer în planul relațiilor socioculturale / interetnice; c) cunoaşterea structurii şi modelului de comunicare

* Modelul tehnologic constituie un demers formativ şi strategic ce prevede integrarea dimensiunii interculturale în procesul predării/învățării limbii engleze (universitate şi şcoală).

activitățile extraşcolare: - activități socioculturale cu elevii şi părinții; - activități cross-curriculare de formare/dezvoltare a competenței de comunicare interculturală.	- colaborare; - cooperare; - deschidere; - alteritate; - pluralism cultural; - toleranță. e) să analizeze valorile individuale şi esența comunicării interculturale în mediul şcolar: - construirea situațiilor plurilingvstice şi cultivarea atitudinilor de acceptare a valorilor culturale diverse; - formarea reprezentărilor despre valoarea unei culturi concrete; - orientarea elevilor în activitatea didactică şi extraşcolară spre valorile: echității, legalității, toleranței, nonviolenței; - formarea reprezentărilor şi percepției adecvate despre societatea multiculturală; - formarea convingerilor privind	(cooperarea studenților în rezolvarea unor sarcini şcolare). *Metoda conferinței:* formarea respectului pentru celălalt, pentru diferențe. *Metoda dezbaterii* (comunicări spontane): combaterea perceperii denaturate a reprezentărilor altor culturi, etnii, naționalități. *Metoda situației de problemă:* medierea şi rezolvarea unor eventuale conflicte (sociale) interculturale în grupele de elevi. *Metoda (analiza – sinteza):* dezvoltarea gândirii critice şi a atitudinilor prin comparații dintre limbă, cultură şi tradiții.	didactică; d) identificarea raporturilor interculturale şi diseminarea acestora de tendințele etnocentriste, discriminatorii, xenofobe; e) însuşirea valorilor propriei culturi şi a culturilor din alteritate; f) acceptarea propriilor valori şi cele ale altor culturi în procesul interacțiunii cu reprezentanții acestora; g) percepea şi acceptarea a ceea ce este străin.

	necesitatea cunoaşterii unei limbi străine şi a celei naţionale.	*Metoda cercetării* cu îmbinarea: lecturii (lucrul individual), discuției ghidate, lansare de ipoteze, dezbateri.	
Proiectare/organizare a procesului de predare/învățare a limbii engleze din perspectiva formării/dezvoltării competenței de comunicare interculturală.	*Studenții vor fi capabili:* - să realizeze un dialog intercultural în cadrul orelor de limbă engleză; - să formeze la elevi aptitudini de percepere şi acceptare a diversității; - să formeze la elevi priceperi de a construi şi menține relații interetnice, de a înțelege esența acestora; - să selecteze metode adecvate de realizare a comunicării interculturale şi să dezvolte atitudini de acceptare a celuilalt; - să analizeze valorile culturale din perspectivă istorică; - să conştientizeze şi să analizeze critic percepțiile denaturate față de reprezentanții altor culturi, naționalități, etnii (etnocentrism,	*Metoda lucrului în grup şi în echipă:* formarea abilităților de exprimare eficientă a propriei identități culturale. *Metoda modelului eficient de feed-back*: actualizarea factorilor ce contribuie la dezvoltarea culturii şi comunității interetnice prin comunicarea interculturală. *Metoda brainstormingului* (asaltul de idei): formarea abilităților de a construi împreună acordul în situații caracterizate de divergență de opinii, credință, valori (în comunicare spontană). *Metoda învățării :* descoperirea şi aplicarea modelelor de combatere a stereotipurilor şi prejudecăților	*Competența afectivă:* - disponibilitatea de adoptare interculturală prin probarea capacităților emoționale, motivaționale şi empatice; - capacități de înțelegere a toleranței şi a respectului reciproc în condițiile plurilingvsimului din facultate şi şcoală; - înțelegerea specificului dialogullui cu altă cultură; - deschiderea spre altul, spre străin, spre neobişnuit; - manifestarea comportamentelor comunicative interculturale şi tolerante bazate pe: a) dirijarea propriilor emoții; b) manifestarea interesului față de

	xenofobie, naționalism, şovinism etc.).	etnocentrice. *Jocul de rol* (comunicare spontană): formarea priceperii de a construi relații colegiale şi corecte; formarea unui mediu intercultural constructiv. *Metoda rezolvării situațiilor problemă*: contribuie la evidențierea specificului național şi la soluționarea conflictului intercultual.	alte culturi; c) aprecierea obiectivă a situațiilor de comunicare interetnică; d) respectarea opiniilor celuilalt.
Proiectare/organizare a activităților socioculturale şi ştiințifice: a) organizarea/ participarea excursiilor etnografice; b) organizarea/	*Capacități:* - de a promova aptitudini, de a comunica şi de a intra în relații interpersonale, intercomunitare şi interculturale, de a intra în raport cu alteritatea; - de a promova spiritul critic față de identitatea proprie, față de propria cultură, față de propriul univers cultural şi totodată combaterea fenomenelor de egocentrism,	*Implicarea personală în activități interculturale (cercetare).* *Metoda dezbaterii:* formarea unor relații interpersonale proprii pentru comunicarea eficace (schimb de idei, păreri), formarea compasiunii față de etnii; *Metoda incidentului critic* (comunicare spontană): combaterea cazurilor de conflict interetnic.	*Competența operațională:* (capacitatea de a se comporta într-un anumit fel, de a experimenta conduite interculturale pozitive). *Atitudini:* - de a exprima atitudini adecvate (întreținând un dialog, argumentând propriul punct de vedere, dar şi respectarea celorlalte opinii); - de a promova respectul de sine prin:

participarea conferinţelor ştiinţifice; c) organizarea excursiilor culturale. d) Participarea/ organizarea etnoexpediţiilor. e) Participarea la acţiuni şcolare şi festivităţi; f) Proiectarea activităţilor de cercetare :	xenofobie; - de a participa activ la promovarea toleranţei interculturale; - de a crea condiţii educative de promovare a egalităţii, deschiderii, colaborării, acceptării alterităţii şi informaţiei provenite din diverse culturi, civilizaţii; - de a pune în discuţie propriile norme, valori, tradiţii şi acceptare a ceea ce este străin; - de a participa la activităţi ce solicită: deschiderea pentru comunicare, toleranţă, stăpânirea emoţiilor, empatie, reflexie, acceptarea a ceea ce e străin; - de a a percepe divergenţele dintre identităţi şi a organiza discursul comunicaţional egalitar cu reprezentanţii altor etnii; - de a problematiza un subiect de cercetare;	*Jocul de rol:* justificarea poziţiei proprii, poziţionarea ideilor etnocentriste, xenofobiei, naţionaliste, stereotipurilor şi prejudecăţilor egocentriste. Metoda negocierii modelelor *de comportare* în comunicarea etnoculturală. *Metoda masa rotundă:* modelarea trăsăturilor necesare pentru acceptarea persoanelor de altă cultură în comunicarea spontană. *Metoda proiectului*: - acceptarea de noi membri în	a) abordarea propriilor norme morale; b) recunoaşterea şi realizarea propriilor repere etnoculturale şi socioculturale; c) combaterea atitudinilor şi comportamentelor de neglijare, marginalizare a unei culturi sau a istoriei, tradiţiilor etc.; - promovarea toleranţei interculturale prin acceptarea ideilor, opiniilor şi a propriilor responsabilităţi în respectarea valorilor culturale; - de a cultiva la copii cultura comunicării interculturale pe baza empatiei, emoţiilor, co-participare, autoapreciere şi autocritică.

	- de a stăpâni tehnici de informare şi documentare: căutarea materialului informativ scris, audiovizual, multimedia; - de a construi un plan de cercetare; - de a rezolva o problemă şi de a redacta o soluție în urma procesului OIERIC (observare, ipoteză, experiență, rezultate, interpretare, concluzie); - disponibilitatea de a lucra în echipă; - de a realiza lucrări de cercetare privind problematica interculturalității; - capacitatea de a se autoevalua.	grup; - medierea şi rezolvarea unor conflicte interculturale în grup; - menținerea unor prietenii; - negocierea modelelor de comportament; - sporirea activității personale şi a grupului în medii interculturale.	

- selectarea activităților didactice integrate (forme, tipuri, activități de învățare recomandate).

Modelul propune selectarea activităților integrate, creative şi socioculturale, orientate pe direcția valorizării şi integrării cunoştințelor etnografice, culturale, istorice, etice, morale pentru înțelegerea propriei culturi şi a celei străine (cultura engleză), crearea unui cadru flexibil de manifestare liberă a studentului, reglarea permanentă (feed-back), selectarea unei game variate de metode şi tehnici de predare (*experimentarea micropredării, metode de simulare, analiza unor cazuri, situații, probleme reale din viața şcolii, interpretare de roluri, dezbaterea, predarea pe echipe, elaborarea proiectelor de cercetare, participarea la atelierele de lucru, mese rotunde etc.)* sincronizate într-un sistem coerent de formare/dezvoltare a competenței de comunicare interculturală.

Implementarea *Modelului* a condus la schimbarea viziunii predării limbii străine din perspectivă interculturală. Integrarea dimensiunii interculturale a modificat nu doar rolul profesorului, ci şi proiectarea activității didactice universitare. Predarea de tip tradițional, clasic (Figura 3.) a fost înlocuită cu predarea modernă (Figura 4.).

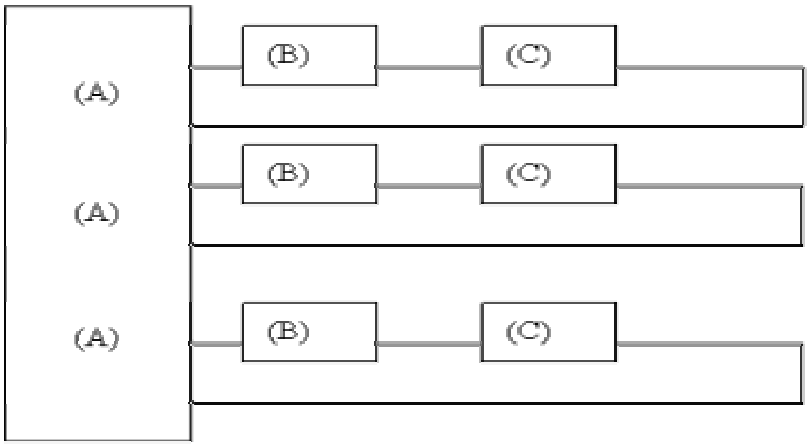

Figura 3. Predarea de tip clasic

(A) - obiectul învățării
(B) - subiectul învățării
(C) - obiectul filtrat de către percepția subiectului cu toate deformările implicate.

Predarea de tip tradiţional ilustrează procesul clasic al unei activităţi didactice (prelegerea magistrală) al cărei obiectiv este formulat exclusiv în termeni de stăpânire a materiei.

Circuitul evocat de această schemă reprezintă un demers de învăţare centrat mai ales pe materie. Obiectul învăţării propus studentului este deformat şi re-confruntat cu modelul „ideal". Aceste etape sunt reproduse pâna în momentul în care profesorul estimează că ceea ce este redat de catre student este suficient de aproape de modelul propus şi poate fi considerat ca asimilat. A doua schema ilustrează o învăţare implicând alte priorităţi.

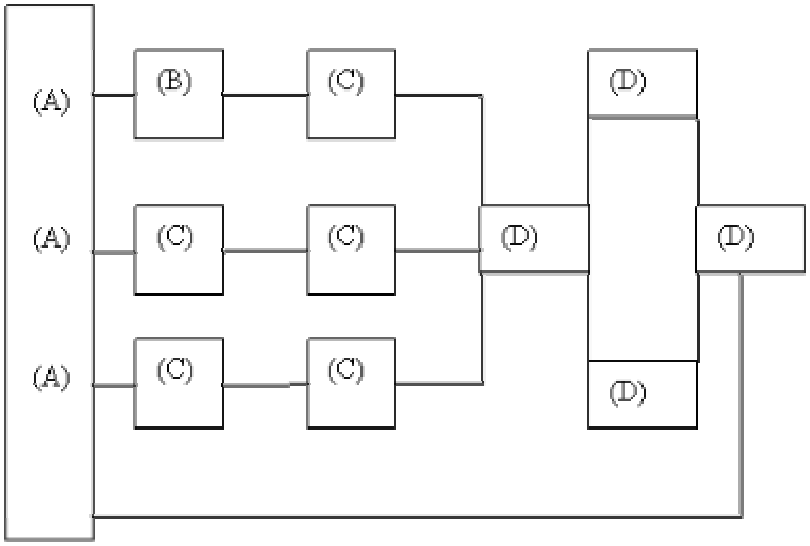

Figura 4. Predarea - învăţarea interculturală

(A) - obiectul învăţării
(B) - subiectul învăţării
(C) - obiectul filtrat de către percepţia subiectului cu toate deformările implicate.
(D) modelele culturale ce rezultă din dialogul între indivizi, între modelele emanate de diferitele grupuri sociale sau propuse la nivel instituţional.

Conceptualizarea nu rezultă în mod prioritar din confruntarea între ceea ce este produs de către student şi materia propusă, ci din dialogul între diferenţele

individuale, determinând studenții să construiască un model raportat la grupul etnic.

Predarea modernă este axată pe student ca agent şi nu ca obiect al învățării. Rolul profesorului depăşeşte simpla funcție de comunicare a modelelor şi realizare a programelor de instruire, lăsând mai mult loc spiritului de inițiativă şi creativitate. Pot fi astfel evidențate doua tipuri fundamentale de predare a limbii străine din perspectivă interculturală. Primul porneste de la definiții şi reflecții conceptuale orientate spre concret (problematica predării limbii engleze în şcoala multiculturală). Cel de-al doilea tip de demers porneşte de la experiență, de la relația cu concretul, cu patrimoniul cultural şi cu viața comunității naționale. În primul caz, predarea se axează pe dimensiunea cognitivă a educației interculturale, în cel de-al doilea caz, se urmăreşte aspectul relațional şi gestionarea situațiilor de interacțiune între persoane de etnii diferite. Predarea/învățarea limbii străine din perspectiva formării competenței de comunicare interculturală s-a realizat printr-un **sistem de activități integrate, socioculturale şi creative.**

Activitățile integrate presupun dirijarea, integrarea, organizarea şi formarea competențelor vizate în procesul de instruire. În acest caz, studentul este actor al propriei formări, determinând mobilizarea resurselor sale (cunoştințe, experiențe, abilități, capacități, priceperi etc.). Orice activitate didactică universitară este şi o activitate de integrare. Proiectarea/implementarea activităților integrate a parcurs următorul traseu:

- *planificare:* selectarea obiectivelor de învățare, conținuturilor şi strategiilor de predare şi conceperea activităților de învățare;
- *implementarea:* organizarea activităților de învățare;
- *evaluarea şi asigurarea* feed-back-ului în învățare.

Proiectarea activităților integrate, socioculturale şi creative a cuprins parcurgerea următoarelor etape:

1. Abordarea:

- proiectarea procesului de predare/învățare a limbii engleze din perspectiva integrării temelor cross-curriculare (interdisciplinare).

2. Descrierea:

- temele cross-curriculare au un caracter transversal de studiu (trec dincolo de granițele disciplinelor academice), sunt orientate spre formarea cunoştinţelor, atitudinilor şi capacităților interculturale. Integrarea lor în procesul predării/învățării limbii engleze a solicitat experimentarea comunicării în contexte interculturale.

Temele cross-curriculare au vizat:

- *experimentarea* comportamentelor şi atitudinilor pozitive față de alteritate (prin activități didactice, proiecte de cercetare individuale/grup etc.);
- *aplicarea strategiilor* de negociere şi rezolvarea conflictelor etnoculturale;
- *dezvoltarea trăsăturilor de personalitate* ale profesorului de limbă engleză (empatie, toleranță etc.). Aceste trăsături nu se formează doar pe parcursul unui an de învățământ, ci au un mare potențial de transfer la nivelul contextelor concrete de viață.

3.Mentoratul s-a realizat în cadrul practicii pedagogice şi în universitate.

Activitățile integrate au fost proiectate din perspectiva a trei direcții (Figura 5.).

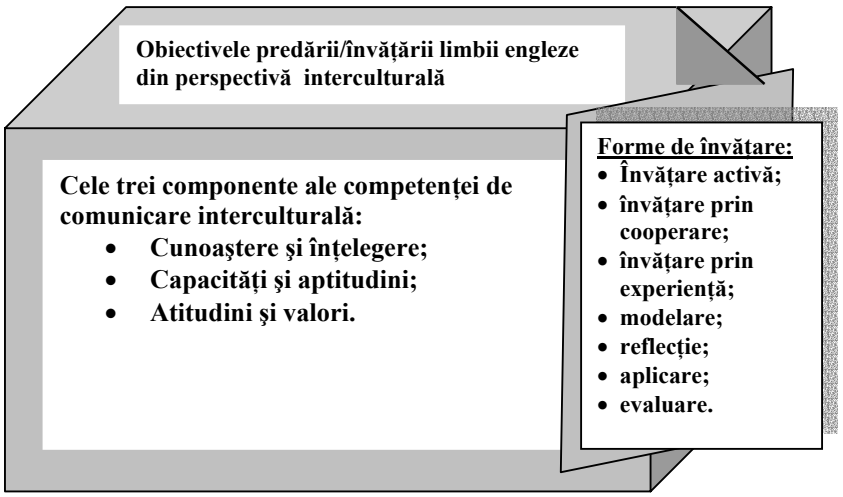

Figura 5. Cubul procesului de formare/dezvoltare a competenței de comunicare interculturală

Cubul procesului de formare/dezvoltare a competenței de comunicare interculturală s-a axat pe:

- metodica predării limbii engleze ca limbă străină;
- teorii de învățare a unei limbi străine ;
- metode, procedee şi tehnici moderne de învățare a unei limbi străine;
- predarea comunicativă;
- activități de învățare moderne ;
- integrarea cunoştințelor, capacităților, atitudinilor interculturale în cadrul orelor de limba engleză.
- metode şi tehnici de evaluare a competențelor;
- abordarea constructivistă de formare a competențelor.

Competențele de specialitate servesc drept fundament pentru formarea competenței de comunicare interculturală.

La baza proiectării şi implementării activităților didactice integrate au stat formarea şi promovarea următoarelor componente:

- Empatie.
- Capacitatea de a-şi modifica punctul de vedere.
- Respectul față de celălalt (situarea pe aceeaşi poziție de înălțime).
- Capacitatea de a reflecta la cultura terminus, de a fi sensibil în fața unor contexte culturale diferite.
- Poziție critică față de sine: eu însumi nu sunt un bloc monolitic de cultură (nu sunt membru al unei singure sfere culturale, sunt în continuă transformare, etc).
- Poziție critică față de propriul centrism cultural.
- Tolerarea ambiguității, acceptarea diferențelor fără a se simți amenințat (de ce nu am fi mai degrabă curioşi? Sau de ce nu am fi deschişi către o eventuală îmbogățire culturală?)
- Capacitatea de a remarca şi discerne individul (opus fenomenului de pre-caracterizare a unui individ ca fiind un reprezentant tipic al unei minorități, pierzând astfel capacitatea de a-l accepta ca pe o persoană care are calități şi atribute individuale).

Sistemul de activități integrate au contribuit la formarea unor oferte de învățare echilibrate, coerente şi centrate pe nevoile studenților prin:

a) conştientizarea complexului cultural propriu;
b) acceptarea şi promovarea valorilor sacre şi a comportamentului moral, etic şi spiritual;
c) crearea oportunităților de cunoaştere reciprocă (cunoscându-i pe alții, ne cunoaştem mai bine pe noi);
d) realizarea corelației dintre egalitate şi diversitate, exprimarea liberă a diferențelor şi acceptarea acestora;
e) dezvoltarea gândirii critice (evitarea luării deciziilor în baza stereotipurilor culturale);
f) organizarea activităților culturale comune;
g) crearea zonelor de inter-cunoaştere pe baza relațiilor interculturale;
h) dezvoltarea competențelor de comunicare în limba străină;
i) exersarea achizițiilor învățate;
j) cunoaşterea şi respectarea drepturilor fundamentale ale omului;
k) încurajarea studenților de a participa la activități ştiințifice şi socioculturale organizate la nivel național şi internațional.

Activitățile socioculturale şi ştiințifice organizate în cadrul experimentului cu studenții facultății de limbi străine au vizat:

a) participarea la conferințe ştiințifice naționale şi internaționale;
b) organizarea excursiilor culturale (teatru, cinema, întâlniri cu oamenii de ştiință, vizitarea expozițiilor etc.);
c) coordonarea cercurilor de activitate artistică, organizarea şi participarea la sărbătorile culturale: Balul Bobocilor, Crăciunul, Ziua Studentului, Sf. Valentin, Săptămâna Internațională a Limbii Engleze etc.
d) stabilirea relațiilor de colaborare cu alte universități şi instituții din țară şi de peste hotare: Ambasada Germaniei, Alianța Franceză, Fundația Soros – Moldova, Institutul Goethe, Agenția Universitară a Francofoniei;
e) participarea la proiecte, seminarii, şcoli de vară, burse de studii şi training-uri naționale şi internaționale.

Dezvoltarea elementelor componente ale competenței de comunicare interculturală (ascultarea, empatia, gândirea, începutul comunicării, dirijarea comunicării, stilul şi analiza comunciării) s-a realizat prin diverse **tipuri şi forme de activități teoretico-practice**.

O primă variantă a vizat organizarea activităților într-un cadru nonformal (centre educaționale, manifestări culturale), oferindu-se resurse adecvate pentru cunoaşterea unei culturi străine. Invățarea unor elemente legate de cultura unei comunități poate fi realizată prin experimentare, prin participări la evenimente şi manifestări culturale semnificative ale comunității studiate.

O altă variantă o reprezintă învățarea prin interacțiune directă cu mediul studiat. Interacțiunea poate avea loc fie în sala de curs (de exemplu, invitarea unor profesori englezi pentru a preda cultura engleză sau a unui membru al comunității bulgare, care va povesti despre tradițiile naționale), fie prin vizite de studiu într-un alt mediu geografic şi cultural (burse de studiu, şcoli de vară, vizite în alte comunități, excursii). Eficacitatea expunerii verbale este condiționată de personalitatea vorbitorului, dar şi de distribuirea/ proiectarea de materiale tipărite, materiale video, grafice, fotografii, hărti etc.

Elaboarea şi implementarea unui Model de comunicare interculturală în universitate a facilitat formarea/dezvoltarea competenței de comuncare interculturală la studenți (Figura 6.).

Implementarea *Modelului* comunicării interculturale a urmărit:

- dirijarea comunicării spontane;
- manifestarea interesului studenților față de alte etnii, culturi;
- promovarea toleranței;
- promovarea normelor de conduită (etică profesională) în comunicarea interculturală;
- utilizarea activităților socioculturale ca „insight-uri" de formare a competenței de comunicare interculturală.

Elaborarea proiectelor de cercetare comune prin care studenții au experimentat şi prezentat rezultatele obținute în cadrul seminariilor şi conferințelor ştiințifice.

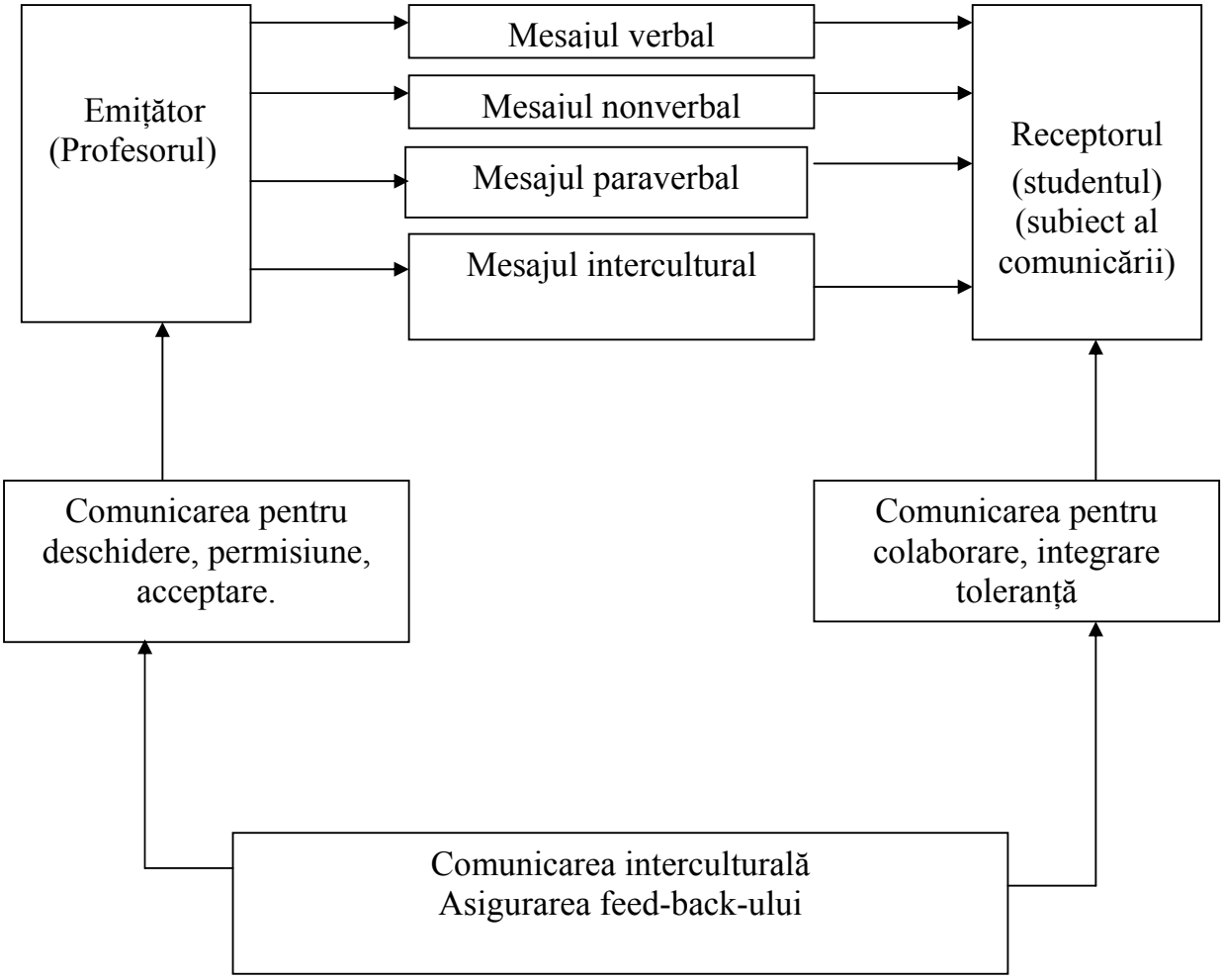

Figura 6. Modelul comunicării interculturale în universitate

Proiectarea activităților de învățare pe baza producerii unui rezultat concret. Studenții au realizat spectacole şi expoziții cu tematică interculturală, care au presupus colectarea şi procesarea de informații, înțelegerea şi structurarea acestora în vederea realizării produsului dorit. Astfel, pot fi evidențate *doua tipuri fundamentale de demers în construirea conceptelor legate de cultură şi interculturalitate la studenți.* Primul porneşte de la definiții şi reflecții conceptuale spre concret (de exemplu, prezentarea generală a problematicii predării limbii engleze în şcoala

multiculturală națională), cel de-al doilea tip, porneşte de la relația cu concretul, cu patrimoniul cultural şi cu viața comunității naționale, în vederea reflectării asupra experienței şi conceptualizării. In primul caz, conceptele se construiesc prin comparații, prin confruntarea cu sursele autentice (de exemplu, vizita lăcaşurilor culturale şi de cult), urmate de analiza asemănărilor şi deosebirilor care contribuie la înțelegerea specificului fiecărei culturi, a relațiilor dintre ele şi a rolului tradițiilor în menținerea coeziunii comunității. In al doilea caz, se valorifică avantajele stimulării curiozității studenților prin descoperirea patrimoniului cultural. Conținutul şi tematica activităților se referă la diversitatea posibilităților revelate de înțelesul conceptelor de intercultural şi cultural. Astfel, pe lângă învățarea limbii străine se predau şi elemente de istorie, limbă, religie, folclor, artă clasică şi modernă. Dacă primul grup de activități se referă în principal la dimensiunea cognitivă a educației interculturale, la interacțiunea studentului cu informația de tip „cultural", al doilea grup de activități pot fi asociate cu aspectul „inter", bazându-se pe aspectul relațional, pe stabilirea contactelor şi gestionarea situațiilor de interacțiune interetnice. Aceste activități corespund *obiectivelor* de formare a deprinderilor şi atitudinilor interculturale.

Activităţile de învăţare recomandate (*Anexele: 9; 10; 11; 12; 13)* pentru formarea deprinderilor şi atitudinilor interculturale au fost orientate spre:

- combaterea prejudecăților şi stereotipurilor în gândire, vorbire şi fapte morale, etice, spirituale (profesionale);
- deschidere, flexibilitate şi originalitate în realizarea activităților educative;
- identificarea mijloacelor de formare a conduitei morale, etice, spirituale şi de combatere a etnocentrismului;
- sensibilizarea opiniei şi formarea convingerilor şi sentimentelor tolerante în contextul sociocultural;
- realizarea învățării prin cooperare (în grup), ajutor reciproc, schimb de informații între studenți, autoformare interculturală.

În cadrul activităților didactice s-au aplicat **strategii de gestionare individuală**, ce au presupus *cunoaşterea de sine, deschiderea spre altul, capacitatea de a folosi propriile norme etnoculturale, perceperea străinului, rezolvarea conflictelor, practicarea unui stil didactic adecvat contextului cultural.*

Pe parcursul implementării **experimentului formativ** s-a urmărit dezvoltarea cunoştinţelor, capacităților şi atitudinilor studenților privind:

- personalitatea tolerantă;
- nivelurile manifestării toleranței/intoleranței;
- combaterea stereotipurilor culturale;
- controlul factorilor distorsionați în promovarea interculturalității în comunicarea didactică;
- strategii eficiente de comunicare (în activități didactice şi acțiuni socioculturale) din perspectiva promovării toleranței interculturale.

Formarea elementelor componente ale competenței de comunicare interculturală s-a realizat prin *tasked–based-learning* (învățare bazată pe sarcini concrete) care au presupus:

- learning by doing (învățare prin acțiune);
- structurarea unui program individual de formare a studentului;
- rezolvarea problemelor reale şi de analiză a materialelor autentice;
- prezentarea modelelor de colaborare în grup, pe care ulterior le pot utiliza în clasa de elevi;
- încurajarea schimbului de experiențe şi opinii;
- încurajarea autoformării;
- prezentarea modelelor de aplicare a metodelor active, conducerea discuțiilor;
- modelarea unor valori şi atitudini interculturale şi *debriefing* (reflecție).

Studenții au nevoie de timp pentru a reflecta asupra a ceea ce au făcut sau au experimentat în rezolvarea unei sarcini. Necesită timp pentru a extrage ceea ce au

învățat şi au analizat cum pot valorifica ulterior. Aceasta presupune identificarea modelelor utilizate şi deschiderea lor către feed-back, discuții şi repetare. Perioada de reflecție a oferit studenților posibilitatea să se familiarizeze şi să exploreze în detaliu elementele componente ale competenței de comunicare interculturală.

Pentru dezvoltarea personalității tolerante a studentului şi a competenței de comunicare interculturală (a componentelor constitutive) s-au realizat activități didactice integrate şi traininguri, de exemplu, *The Measuring of Cross-Cultural Awareness:*

Level 1

- information about the culture may consist of superficial stereotypes;
- learners see the culture as bizarre and experience culture shock;
- culture bearers may be considered rude and ignorant.

Level 2

- learners focus on expanded knowledge about the culture (contrast with their own culture);
- they find the culture bearers' behavior irrational.

Level 3

- learners begin to accept the culture at an intelectual level and can see things in terms of the target culture's values.

Level 4

- it is the level of tolerance;
- learners begin to see the culture as insiders.

Dimensiunea interculturală se poate articula pe toate materiile de studiu, pentru că toate pot contribui la dezvoltarea personalității tolerante.

Pentru conştientizarea şi combaterea stereotipurilor culturale s-au realizat un set de activități didactice. De exemplu:

Read the following statements. Decide which are stereotypes and which are cultural generalizations. Circle the language that makes some of the statements stereotypes.

- *Zibians are selfish.*
- *In Zibi gifts are often presented at the end of a negotiation.*
- *It may take two or three days to get an appointment with a Ziban.*
- *Zibians never let you know what they are thinking about. They always try to confuse you.*
- *In Zibi, many businesspeople invite their colleagues to their homes to dinner to talk about work etc. (Anexa 12)..*

În cadrul experimentului formativ s-au aplicat demersuri de formare a unei atitudini participative. Activitățile didactice universitare au fost orientate spre formarea/autoformarea unui profesor eficient şi autoevaluarea trăsăturilor de personalitate (*Anexa 13.)*. În această direcție s-au organizat un set de activități didactice. de exemplu:

Topic: What Makes a Good Teacher?

Objectives:

- to comprehend the necessary vocabulary for the given topic;
- to be able to speak on the topic"What Makes a Good Teacher?"
- to master the vocabulary connected with the topic;
- to be able to do the exercises on the topic.

Active vocabulary: academic, assess, authority, caring, individual, interchange, pressure, background, peer, skill, status, master, observation, proof-reading, skip, acquire, matter, message, enrichment, available, impart, patience, out-of-class, guide, climate, caring, selection, explore, mark.

Methods: conversation, question answer exercise, paraphrasing exercise, making up situations, reading, discussion, pair-work, independent work, etc.

AIDS: English, Arakin "Oxford Dictionary".

În cadrul activităților didactice au fost organizate situații privind observarea împrumuturilor reciproce-semantice între limbi, compararea reacțiilor în comunicarea interculturală, de exemplu: Words and phrases you might need to express various reactions (Anexa 11.).

Confirmation		
Exactly !	Exact !	Совершенно верно.
Just so.	Just !	Именно так.
You´ve got it to a ″t″.	A ţinti în zece!	Вы попали в самую точку.
I think that´s exactly so.	Cred că anume aşa e	Я думаю, что это именно так.
Yes, I see your point.	Da, eu vă înţeleg	Да, я вас понимаю.
Things are going smoothly.	Totul merge perfect	Все идет как по маслу!
How right you are!	Aveţi absolută dreptate	Вы абсолютно правы.
How dead right you are!	E adevărat! Se potriveşte!	Верно! Идет!
Right you are!		Говоря откровенно, вы
Speaking frankly, you´re	Fiind sincer, aveţi perfectă	совершенно правы.
quite right.	dreptate.	Да, почти такой же.
Yes, much the same.	Da, aproape acelaşi.	Как раз то, что нужно.
The very thing.	E ceea ce trebuie.	Сказано – сделано.

În cadrul activităţii didactice universitare s-a propus un index terminologic pentru studenţi, constituind un suport important pentru precizarea cunoştinţelor interculturale *(Anexa 9.)*.

De exemplu: ***Behaviors*** are the way we act based on our learned beliefs and values. ***Beliefs*** are our conviction in the truth of something that we learned by living in our culture; they are the core of our actions and tell us how to behave in the world. Our beliefs are the basis for our values.

Culture often results in hidden patterns of communication, viewpoints, and expressions that people in that specific culture share. These hidden patterns have an effect on the way people behave, perceive the world, and interact with others.

Diversity is the state of being different or of unlikeness (dictionary definition). In the context of society, diversity means differences in various factors that interact to define the society of a particular culture. For example, religion, music, art, dance, food, educational level, and economic wealth may be similar for the majority of the people in a homogeneous culture. In a heterogeneous culture, comprising many

ethnic groups, there will be diversity of cultural features. A dominant culture or cultural pattern is the one that represents the majority or the largest number of people.

A heterogeneous society is one in which members of the society come from diverse cultural groups. Usually there are differences of economic wealth, educational level, and social status among the groups who live in the society.

A stereotype is the belief or opinion held by one group that the majority of a different group can be classified by the actions, appearance, or attitudes of a few members of that group.

Our ***values*** are a set of beliefs that are made up of rules for making choices that we have learned. They tell us what is right and wrong, good and bad; they tell us how to live our lives. A value dimension is a set of interrelated values that exist along a continuum of relative importance. We use this term to describe the values that influence cultural behaviors in all cultures. Our views are what we have learned from our culture, about how to think and believe about certain issues and ideas *(Anexa 9.)*.

Programul experimental de formare a competenței de comunicare interculturală a cuprins elaborarea/implementarea cursului opțional **"Developing Cultural Understanding**" (Anexa 8.) în grupele experimentale.

Proiectarea cursului opțional s-a centrat pe formarea de capacități şi atitudini, pe dezvoltarea competențelor proprii, rezolvarea situațiilor-problemă şi activități participative. Obiectivele interculturale (atitudinale, praxiologice şi gnosiologice) au constituit o coordonată importantă curriculumului cursului opțional *"Developing Cultural Understanding*", dar şi în alte cursuri normative la facultatea de Limbi şi Literaturi străine. În aceste condiții predarea/învățarea limbilor străine presupune extinderea şi aprofundarea reprezentărilor culturale în sensul deschiderii către valorile spirituale ale culturii străine.

Implemetarea cursului opțional "Developing Cultural Understanding" a urmărit identificarea soluțiilor la problemele legate de formarea culturii relațiilor interetnice, selectarea metodelor şi strategiilor didactice interculturale.

Programa cursului se axează pe experiența didactică a studentului, are un caracter interdisciplinar şi integrează teoria cu practica, urmărind formarea/dezvoltarea competenței de comunicare interculturală.

Conținuturile ***Programei*** au vizat:

- educarea în spiritul interculturalității şi culturii comunicării;
- cunoaşterea limbii engleze şi formarea abilităților de comunicare socială;
- încurajarea cunoaşterii altor culturi şi civilizații; dezvoltarea sentimentului de apartenență la comunitatea locală, europeană şi mondială;
- formarea cunoştințelor, atitudinilor şi comportamentelor ce reflectă concepții privind toleranța şi înțelegerea între popoare în contextul mentalității pro europene;
- formarea unor cunoştințe generale de selectare a tehnicilor de diagnosticare a comportamentului şi atitudinilor studenților/elevilor din perspectiva toleranței (vom învăța să fim toleranți);
- cunoaşterea specificului național etnocultural;
- dezvoltarea atitudinilor de percepere şi analiza critică a valorilor;
- dezvoltarea aptitudinilor de experimentare şi construire de relații socioculturale.

Conținuturile *programei* evidențiază importanța contextului social în care se formează cadrele didactice, oferă o viziune globală a fenomenelor studiate şi premise pentru înțelegerea interculturală şi internațională.

Cadrul de formare a competenței de comunicare interculturală a permis studenților *să experimenteze formele de comunicare, de expresie, de asumare a responsabilităților şi de automatizare a lor, favorizând cooperarea şi nu competiția.*

Metodologia propusă orientează predarea/învățarea limbii engleze spre formarea/dezvoltarea competenței de comunicare interculturală prin aplicarea strategiilor participativ-creative şi socioculturale.

Metodologia didactică aplicată:

- a ajutat viitorii profesori de limbi străine să răspundă nevoilor fiecărui elev,

să depisteze aptitudinile elevilor, să asigure medierea în cadrul colectivului de elevi şi să contribuie la integrarea şi recunoaşterea fiecărui elev în grupul şcolar;

- a contribuit la valorificarea aptitudinilor elevilor din mediile defavorizate;
- a iniţiat studenţii în proiectarea modelelor de activitate activ-participative şi în organizarea grupurilor cooperante de elevi, în elaborarea proiectelor de cercetare individuale/grup, în elaborarea strategiilor activ-participative centrate pe jocuri de simulare, interpretare de roluri, dezbateri, manifestări teatrale şi în gestionarea comunicării didactice şi a negocierii interetnice în clasa de elevi;
- a contribuit la medierea conflictelor şi combaterea prejudecăţilor şi stereotipurilor etnice;
- a format capacităţi de comunicare interculturală cu elevii şi cu partenerii comunităţii.

În cadrul activităţilor s-au analizat experienţele de comunicare interculturală, facilitând înţelegerea interetnică şi interelaţionarea cu membrii unor grupuri minoritare locale şi străine (prin stagii şi seminarii metodologice organizate în universitate şi în şcoală). Experienţa culturală şi relaţională a studenţilor de la *Facultatea de Limbi şi literaturi străine* devine o premisă importantă pentru conştientizarea formării interculturale.

O altă perspectivă - cea transversală de formare a competenţei de comunicare interculturală s-a axat pe direcţia integrării perspectivei interculturale în toate componentele curriculumului printr-o abordare transdisciplinară şi pe corelarea predării/învăţării limbii engleze cu teoria pedagogică.

In conceperea şi implementarea activităţilor didactice universitare s-a urmărit formarea capacităţilor de colaborare, interacţiune şi rezolvarea conflictelor etnice între studenţi. Au fost propuse recomandări pentru eliminarea blocajelor apărute în comunicarea interculturală şi soluţionarea conflictelor interetnice. Acceptarea lor ca provocări fireşti şi abordarea lor deschisă a condus la elaborarea unor norme stabilite

de către studenți şi profesor în prevenirea şi soluționarea conflictelor interetnice. De exemplu:

Norme de interacțiune în cadrul activităților didactice:

- Recunoaşteți legitimitatea generală a controverselor (e normal să nu fim toți de aceeaşi părere).
- Inainte de a aborda problema, asigurați-vă că s-au stabilit, s-au înțeles şi s-au acceptat regulile de baza ale discuției.
- Incurajați abordarea a cât mai multor fațete ale problemei, examinați alternative, analizați consecințele, determinați valorile şi interesele implicate, stimulați studenții să încerce să privească problema în cauză din alte puncte de vedere.
- Insistați asupra faptului că în discuție combatem ideile, nu oamenii.
- Faptul că trebuie ascultate toate opiniile nu înseamnă că unele opinii nu sunt mai bune decât altele.

Asigurarea coerenței mesajului intercultural în universitatea pedagogică şi a maximizării impactului activităților interculturale este condiționată de sincronizarea activităților academice cu cele socioculturale. În acest sens, este necesară deschiderea spre comunitate, valorificarea resurselor materiale, spirituale şi culturale ale societății multuculturale. Astfel, în proiectarea activităților didactice profesorii trebuie să țină cont de posibilitățile de colaborare oferite de comunitate, de parteneriatul şcoală –universitate, ONG-uri şi membrii comunității.

Activitatea studenților în cadrul practicii pedagogice în şcolile cu predare în limbile minorităților facilitează procesul de formare/dezvoltare a competenței de comunicare interculturală. În cadrul practicii pedagogice a fost continuată acțiunea de combatere a stereotipurilor etnice, realizarea dialogului cultural, asigurarea feed-back-ului, exersarea modelelor de comunicare şi activităților de tutoriat.

Şcolile de aplicație (Liceul teoretic ,,D. Cantemir", Liceul Teoretic ,,N. Iorga" etc.) sunt nu doar instituții de învățământ, ci şi laboratoare de formare interculturală.

Specificul şcolilor cu predare în limbile minorităților naționale (rusă, bulgară, găgăuză, ucraineană) implică necesitatea elaborării unui ***model de comunicare interculturală în şcoala multiculturală*** valabil atât pentru cadrele didactice, cât şi pentru elevi (Figura 7.). Considerăm, că acest model contribuie la eficientizarea predării/învățării limbilor străine în şcoala multiculturală.

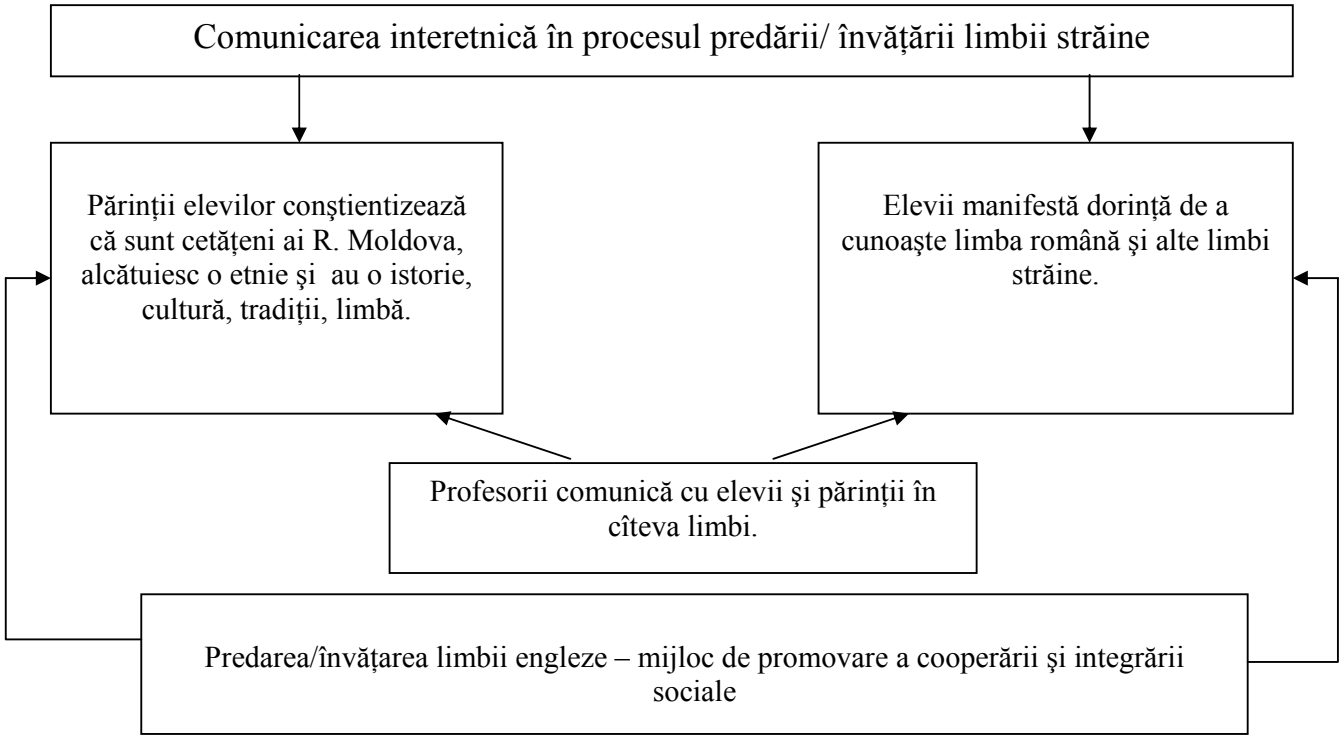
Comunicarea interetnică în procesul predării/ învățării limbii străine
Părinții elevilor conştientizează că sunt cetățeni ai R. Moldova, alcătuiesc o etnie şi au o istorie, cultură, tradiții, limbă.
Elevii manifestă dorință de a cunoaşte limba română şi alte limbi străine.
Profesorii comunică cu elevii şi părinții în cîteva limbi.
Predarea/învățarea limbii engleze – mijloc de promovare a cooperării şi integrării sociale

Figura 7. Modelul comunicării interculturale în şcoala multiculturală

În procesul de formare a competenței de comunicare interculturală în predarea/învățarea/evaluarea limbii engleze în şcoala multiculturală s-au luat în considerație <u>următoarele aspecte</u>:

a) prioritar în activitatea studenților –practicanți în liceele multietnice (români, găgăuzi, ruşi, bulgari, ucraineni, greci, armeni, azerbaidjeni, rromi, evrei) este nu atât transmiterea cunoştințelor despre alte culturi, cât formarea atitudinilor pozitive ale elevilor față de acestea;

b) pentru formarea şi dezvoltarea toleranței interculturale sunt organizate diverse activități extraşcolare: turism, expediții etnografice, mese rotunde, serate, festivaluri, expediții etnoculturale, şcoli de vară.

Teoria relațiilor intergrupuri confirmă faptul, că o schimbare pozitivă de atitudini poate fi determinată de contactul direct cu membrii celuilalt grup şi de cooperare în vederea realizării unui dialog deschis şi tolerant. Relația cu specificul cultural reprezintă o condiție de realizare a unui dialog intercultural deschis. În aceste condiții *Modelul şcolii multiculturale* contribuie la formarea mentalității interculturale, permite cunoaşterea şi integrarea în asemenea tip de şcoli a studenților.

În cadrul realizării practicii pedagogice în şcolile de aplicație s-a creat un cadru formativ şi interactiv de învățare şi educație, s-a acționat pe direcția enunțării clare a obiectivelor de formare, clarificându-se treptat performanțele ce trebuie atinse. Pentru a se asigura condiții eficiente de formare interculturală a studenților s-au realizat activități de învățare bazate pe colaborare şi cooperare privind combaterea lacunelor depistate la studenți (*Cooperative Learning Cooperation*). Astfel, studenții şi-au dezvoltat capacități de creare şi menținere a raporturilor mutuale cu copiii de diverse etnii, învățându-i să comunice intercultural în cadrul activităților didactice şi extraşcolare, s-au asigurat condiții de învățare individualizată şi diferențiată în funcție de nivelul atins de fiecare student.

Practica pedagogică a oferit posibilitatea învățării prin experiență (Figura 8.), traseul învățării experiențiale cuprinzând patru faze. Respectarea fazelor învățării prin experiență au condus la asigurarea unui feed-back eficient între tutore (profesor) şi student, fapt ce a contribuit la crearea unui climat de încredere, încurajare, susținere, evaluare, co-evaluare a formării competenței de comunicare interculturală.

Practica pedagogică a demonstrat evident avantajele învățării prin cooperare şi învățării prin experiență. Activitățile didactice şi educative realizate de către studenți în şcolile de aplicație (Liceul Teoretic Rus „D. Cantemir", Liceul Teoretic Român „N. Iorga" etc.) s-au axat pe dimensiunea relațională interetnică şi pe activități interactive de educație interculturală la elevi.

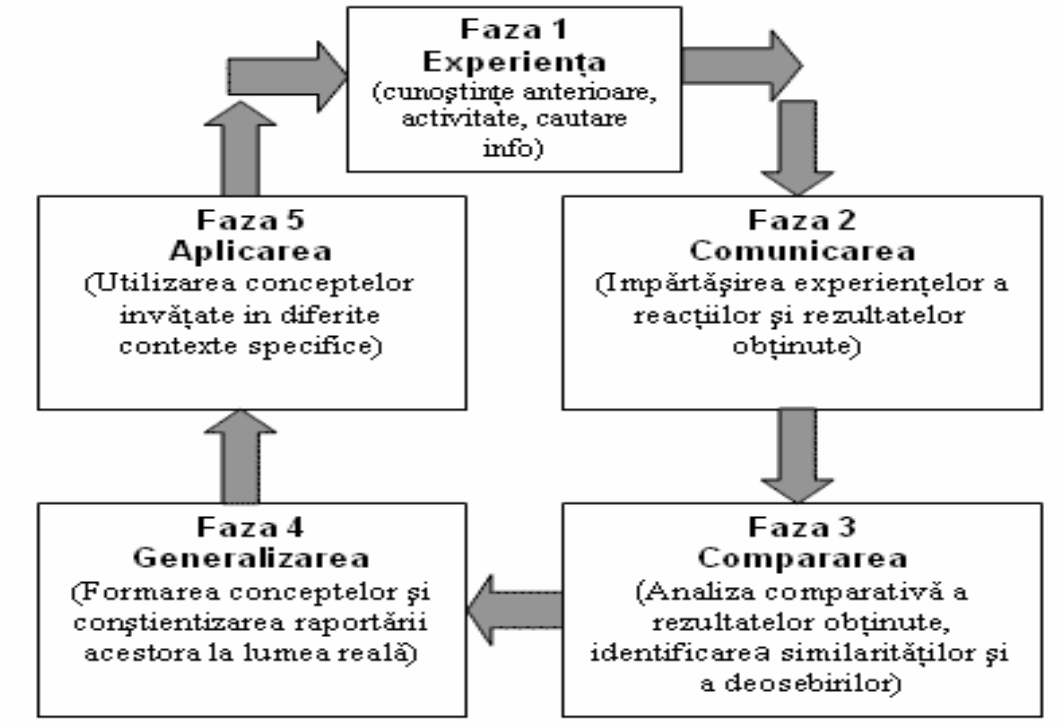

Figura 8. Fazele învățării prin experiență

O astfel de abordare complexă a condus la formarea atitudinilor şi deprinderilor interculturale la studenți şi elevi. Realizarea practicii pedagogice a demonstrat că studenții din grupele experimentale au formate capacități de dezvoltare a atitudinilor interculturale la elevi şi capacități de identificare şi aplicare a metodelor interactive, training-uri, lucrul în grup, situații de problemă, jocul de rol, brainstormingul.

Au fost propuse *recomandări* privind organizarea *stagiilor de practică pedagogică a studenților pedagogi*:

a) organizarea diverselor forme de activități extraşcolare cu elevii (expediții etnografice, jocuri interactive, serate, festivaluri) în vederea promovării toleranței interetnice şi comunicării interculturale;
b) conştientizarea şi combaterea stereotipurilor etnice în comunicarea didactică şi interculturală, prin realizarea unui dialog cultural deschis şi feed-back;
c) centrarea pe învățarea experiențială ce cuprinde următoarele etape: experiența (evaluarea cunoştințelor, descoperirea de informații referitoare la cultura minorităților etnice etc.) – comunicarea (împărtăşirea experiențelor, a

reacţiilor şi rezultatelor obţinute) – compararea (analiza comparată a rezultatelor obţinute, identificarea similitudinilor şi a deosebirilor între culturile minoritare din şcoală) – generalizarea (formarea conceptelor şi generalizarea) – aplicarea (utilizarea conceptelor şi capacităţilor învăţate în activitatea educativă);

d) proiectarea/organizarea traiectoriei individuale de formare a competenţelor de comunicare interculturală: observare (identificarea componentelor) – descriere – analiză – exersare –înregistrare – autoevaluare – reluare – evaluare;
e) asigurarea unui feed-back eficient între tutore (profesor) şi student prin asigurarea unui climat de încredere, încurajare, susţinere, evaluare şi co-evaluare.

Implementarea standardelor comunicării interculturale şi a obiectivelor învăţării limbii engleze, corelarea activităţilor activ-participative de predare a limbii engleze în şcoala multiculturală cu activităţile socioculturale au creat condiţii eficiente de formare a competenţei de comunicare la viitorii profesori.

3.2. Evaluarea competenţei de comunicare interculturală în procesul predării/învăţării limbii engleze

Metodologia de evaluare a rezultatelor experimentului a vizat procesul de formare a competenţei de comunicare interculturală la viitorii profesori de limbă engleză. Evaluarea rezultatelor obţinute de studenţi a fost realizată atât pe parcursul programului experimental (evaluarea formativă), cât şi la finele acestuia (evaluarea cumulativă/sumativă).

Evaluarea competenţei de comunicare interculturală a vizat următoarele componente: cognitivă, metodologică (capacităţi) şi afectivă (intra- interpersonală, atitutudinală).

Pentru evaluarea competenţei de comunicare interculturală au fost aplicate următoarele instrumente de evaluare: chestionarul, testul, eseul, portofoliul practicii pedagogice, convorbirea, observarea, observaţia co-participativă.

În elaborarea chestionarelor şi testelor de evaluare s-au urmărit următoarele criterii:

a) cunoştinţe privind standardele comunicării interculturale;
b) cunoştinţe privind standardele de conţinut;
c) cunoştinţe privind standardele socioculturale;
d) aplicarea strategiilor de comunicare în contextul cultural divers;
e) atitudini exprimate în comunicarea interculturală:

- interesul pentru valorile universale;
- interesul pentru cunoaşterea de sine;
- dorinţa deschiderii spre altul, spre străin sau necunoscut;
- aptitudinea de a asuma şi rezolva conflicte;
- integrarea cunoştinţelor interculturale în contextul sociocultural concret (şcoală).

Aprecierea rezultatelor la chestionare şi teste s-a făcut pe o scală de apreciere de la 1 la 10.

Pentru evaluarea componentei metodologice (capacităţi, abilităţi etc.) şi afective ale competenţei de comunicare interculturală au fost stabilite următoarele criterii:

- înţelegerea pluralităţii şi lărgirea orizontului cultural (integrarea într-o formă flexibilă a resurselor cognitive şi psihosociale);
- manifestarea interesului faţă de studiul altor culturi şi disponibilitatea de a comunica cu vorbitorii de alte limbi;
- dirijarea propriilor emoţii şi manifestarea sentimentului de încredere în depăşirea barierelor privind deschiderea, acceptarea alterităţii şi manifestarea toleranţei;
- capacitatea de a relaţiona, de a intra în contact cu persoane aparţinând altor culturi, demonstrarea permisivităţii şi respectului faţă de alte culturi;
- capacitatea de modelare a relaţiilor interumane şi interculturale (organizarea de manifestări culturale);

- abilitatea de a crea situaţii de comunicare eficientă dintre profesor-elev prin predarea/învăţarea limbii engleze;
- capacitatea de a experimenta şi construi relaţii interculturale, respectând normele şi valorile intercultuale;
- respectarea normele etice, tact şi stil comunicativ adecvat;
- capacitatea de a rezolva conflicte, de a dezvolta loialitatea şi combaterea stereotipurilor culturale la elevi;
- pregătirea în domeniul didacticii diferenţiate şi al didacticii limbii în situaţii plurilingve (să achiziţioneze şi să utilizeze un instrument de analiză pentru a înţelege contextul social, cultural, lingvistic în care predă);
- capacitatea de a utiliza contextul intercultural din şcoală ca mijloc de realizare a educaţiei interculturale;
- activizarea modelelor de comunicare şi relaţionare interculturală cu elevii (în cadrul practicii pedagogice şi activităţilor socioculturale).

Criteriile de evaluare a capacităţilor şi atitudinilor intelectuale au stat la baza conceperii şi aplicării metodelor de cercetare: observaţia (realizată în cadrul practicii pedagogice şi activităţilor didactice universitare), convorbirea, chestionarul, analiza portofoliilor, co-observarea.

La baza construirii scalei de evaluare a competenţei de comunicare interculturală au stat şapte componente: empatia şi toleranţă; ascultarea; gândirea critică, creativă; începutul comunicării; dirijarea comunicării; adaptarea unui stil didactic adecvat situaţilor de comunicare cu interlocutorul; analiza actului comunicativ.

Empatia include afirmaţiile verbale, identifică experienţele şi codurile nonverbale complementare dispoziţiilor şi gândurilor celorlalţi, este capacitatea de a te comporta ca şi cum ai înţelege lumea aşa cum o înţeleg ceilalţi, include răspunsul la contextul emoţional al experienţelor celorlalte persoane.

Toleranţa exprimă reacţiile persoanelor la nou, la incertitudine şi la întâlnirile interculturale imprevizibile, exprimarea eficientă a propriei identităţi culturale

(experienţe, aşteptări, valori opinii) în faţa colegilor. Studenţii pot răspunde la aceasta prin reacţii de tipul: relaxat/ostil faţă de noile situaţii şi faţă de ceea ce pot însemna ele; nervos, frustrat, furie, sarcasm, retragere sau bruschețe etc. Persoanele competente pot face faţă frustrărilor, stărilor de nervozitate şi sunt capabile să sesizeze în procesul comunicării gândurile, sentimentele, experienţele interlocutorului. Poziţia în interacţiune se referă la abilitatea de a răspunde altora într-o manieră descriptivă, nonevaluativă, de a nu judeca pe celălalt. Persoanele care nu sunt sau sunt prea puţin conştiente de aceste realităţi, indiferent cât de evidente ar fi, nu sunt percepute ca fiind competente.

Ascultarea presupune respectarea normelor de etică în actul comunicării şi manifestarea respectului faţă de o altă cultură (realizat prin simboluri verbale şi nonverbale, politeţe, tonul vocii).

Gândirea critică, creativă presupune alegerea şi construirea modelului optim pentru comunicarea didactică şi socio-culturală.

Începutul comunicării se referă la alegerea locului şi timpului potrivit pentru comunicare, priceprea de a iniţia comunicarea dintre profesor - elev.

Dirijarea comunicării reflectă adaptarea vocii, timbrului şi tonalităţii în actul comunicării, forma de prezentare, de adresare, salut şi menţinerea discuţiei solicită din partea studenţilor capacităţi de dirijare a interacţiunii, de rezolvare a problemelor în grup.

Stilul şi tactul comunicativ (adaptarea unui stil didactic) în diverse situaţii de comunicare cu interlocutorul se referă la eforturile de a construi şi menţine o relaţie personală cu membrii grupului, include mesaje verbale sau nonverbale care demonstrează sprijinul pentru ceilalţi, ajutându-i la consolidarea sentimentelor şi medierii conflictelor, armonizarea relaţiilor dintre membrii grupului şi încurajarea participării, manifestarea interesului şi a dorinţei de compromis.

Actul comunicativ presupune analiza interacţiunilor, atitudinilor, formei de comunicare, succesului obţinut, exprimarea propriilor opinii. Competenţa comunicativă implică depăşirea propriului mediu cultural.

Scala de evaluare vizează cele trei dimensiuni: interpersonală, interuculturală şi intergrup. Relația interculturală vizează interacțiunea reprezentanților din diverse culturi, unde fiecare se angajează cu propria identitate culturală. Orice interacțiune poate fi situată pe continuum între interpersonal şi intergrup (intercultural).

În cadrul experimentului ne-am propus analiza capacității de proiectare/organizare a activităților activ-particpative şi socioculturale, rezolvarea problemelor, ca mijloace de integrare a cunoştințelor (uşor/dificil) studenților.

Analiza şi compararea acestor capacități conduce la constatarea unei adecvări sau inadecvări față de nivelul formării competenței de comunicare interculturală. Observarea şi autoobservarea comportamentelor prin prisma celor şapte componente integrative ale competenței de comunicare interculturală, modelarea/automodelarea conduce la realizarea feed-back-ului în procesul de comunicare interculturală. Eficiența comunicării şi relaționării este coextensivă schimbului de mesaje şi creării de sens. Ph.Perrenoud consideră că o competență poate fi considerată formată prin producerea unor soluții optime la probleme cu un grad sporit de dificultate, soluții ce depăşesc stadiul rutinei la deja gânditului şi ştiutului. Competența de comunicare interculturală poate fi testată doar într-un context intercultural şi măsurată în funcție de gradul în care sunt diminuate incertitudinea şi anxietatea [136, p.13].

Grupele de studenți au fost evaluate şi comparate în baza celor şapte componente integrative ale competenței de comunicare interculturală. Competența de comunicare interculturală a fost evaluată în funcție de acțiunile studentului în diverse situații educative.

Practica pedagogică constituie principala formă de verficare şi testare a capacităților de ordin intercultural la studenți. Chiar dacă teoretic studenții probează achiziții importante în domeniul educației interculturale, până când acestea nu sunt amendate la nivel practic şi prin experință directă, nu putem dovedi funcționalitatea lor. Prin practica pedagogică se formează elementele componente ale competenței de comunicare şi celei didactice (competența informațională, decizională, evaluativă, teleologică, instrumentală) într-un cadru intercultural concret.

Interpretarea rezultatelor:

Formarea/dezvoltarea competenței de comunicare interculturală pe cele trei coordonate (cognitivă, atitudinală şi instumentală) a înregistrat următoarele rezultate (Tabelul .10).

Criteriile aplicate în evaluarea nivelului de formare a competenței de comunicare interculturală ne-au permis determinarea nivelului şi performanțelor obținute.

Observăm că mediile obținute în grupele experimentale şi de control sunt mai favorabile primei grupe de studenți. La etapa finală grupele experimentale au obținut la *nivelul cognitiv* o medie maximă de 3,5 (77%) evaluări favorabile; la *nivelul capacităților/abilităților:* 3,3 (75%) evaluări favorabile; la *nivel atitudinal:* 2,5 puncte. Media generală privind evaluarea studenților în comunicarea (student-elev) constituie 3,0 (75%) evaluări favorabile. Media performanțelor obținute (progresul înregistrat) este de 3,4 ceea ce ne permite să afirmăm că nivelul competenței de comunicare interculturală este unul satisfăcător.

Putem afirma că dezvoltarea abilităților de comunicare interculturală a studenților în procesul de predare/învățare a limbii engleze, adaptarea stilului şi tactului pedagogic la specificul clasei de elevi este la un nivel satisfăcător.

Creşterea rezultatelor ne demonstrează că studenții şi-au achiziționat minimul de cunoştințe interculturale, au probat capacități şi atitudini interculturale în cadrul practicii pedagogice, demonstrând eficiența experimentului formativ.

Observăm că în grupele de control s-au înregistrat creşteri nesemnificative în formarea competenței de comunicare interculturală.

Tabelul 10. Nivelul formării/dezvoltării competenței de comunicare interculturală la etapa postexperimentală

Gr.	Nivelul	Scăzut				Mediu			Înalt			Progres
		Scala de evaluare										
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Experimentale	*Cunoştinţe*	-	-	-	-	*2,1*	*3,3*	*3,4*	*3,1*	*3,3*	*3,5*	*3,4*
	Capacităţi	-	-	-	-	*2,0*	*3,1*	*3,5*	*3,0*	*3,2*	*3,3*	*3,3*
	Atitudini	-	-	-	-	*1,9*	*3,0*	*3,2*	*2,9*	*2,7*	*2,5*	*2,9*
Control	*Cunoştinţe*	-	-	-	*1,9*	*1.1*	*1.0*	*1,5*	-	-	-	*1,9*
	Capacităţi	-	-	-	*1,5*	*1,0*	*0.95*	*1,0*	-	-	-	*1,0*
	Atitudini	-	-	-	*1,0*	*1,7*	*0,80*	*0,95*	-	-	-	*0,95*

Pentru determinarea eficienței programului experimental şi verificarea ipotezei avansate s-a stabilit compararea mediilor obținute (dinamica rezultatelor şi compararea lor) la etapa constatativă şi cea finală conform formulei:

$$t = \frac{\bar{x}_1 - \bar{x}_2}{\sqrt{\frac{\sigma_1^2}{n_1} + \frac{\sigma_2^2}{n_2}}},$$

unde $\bar{x}_1$ şi $\bar{x}_2$ sunt mediile variabilelor comparate, σ_1 şi σ_2 sunt abaterile standard, n_1 şi n_2 – numărul subiecților. La nivelul cognitiv s-a obținut:

$$t = \frac{\bar{x}_1 - \bar{x}_2}{\sqrt{\frac{\sigma_1^2}{n_1} + \frac{\sigma_2^2}{n_2}}} = \frac{2,90 - 3,4}{\sqrt{0,015 + 0,011}} = \frac{0,31}{0,15} = -2,15 \; (p \; \pi \; 0,03)_{2.}$$

Pentru comparație între evaluare inițială şi evaluare finală a capacităților de comunicare interculturală s-a obținut:

$$t = \frac{\bar{x}_1 - \bar{x}_2}{\sqrt{\frac{\sigma_1^2}{n_1} + \frac{\sigma_2^2}{n_2}}} = \frac{3,1 - 3,5}{\sqrt{0,01 + 0,011}} = \frac{0,29}{0,18} = -2,13$$

Pentru comparație între evaluare inițială şi evaluare finală a nivelului afectiv-atitudinal s-a obținut:

$$t = \frac{\bar{x}_1 - \bar{x}_2}{\sqrt{\frac{\sigma_1^2}{n_1} + \frac{\sigma_2^2}{n_2}}} = \frac{2,95 - 3}{\sqrt{0,021+0,025}} = \frac{0,5}{0,20} = -2,30 \; (p \; \pi \; 0,011$$

Observăm o dinamică semnificativă privind calitatea formării componentei atitudinale - t = 2,30, p < 0,04 şi pentru componenta cognitivă - t = 2,15, p < 0,013. Diferențe semnificative au fost înregistrate şi în dinamica capacităților - t = - 2,13, p < 0,05, fapt ce confirmă integrarea şi aplicarea cunoştințelor, abilităților şi atitudinilor studenților în activitatea didactică.

Analiza comparativă a formării/dezvoltării competenței de comunicare interculturală la etapa constatativă şi postexperiemntală evidențiază progresul înregistrat în grupele experimentale şi valoarea praxiologică a programului experimental (Figura 9.).

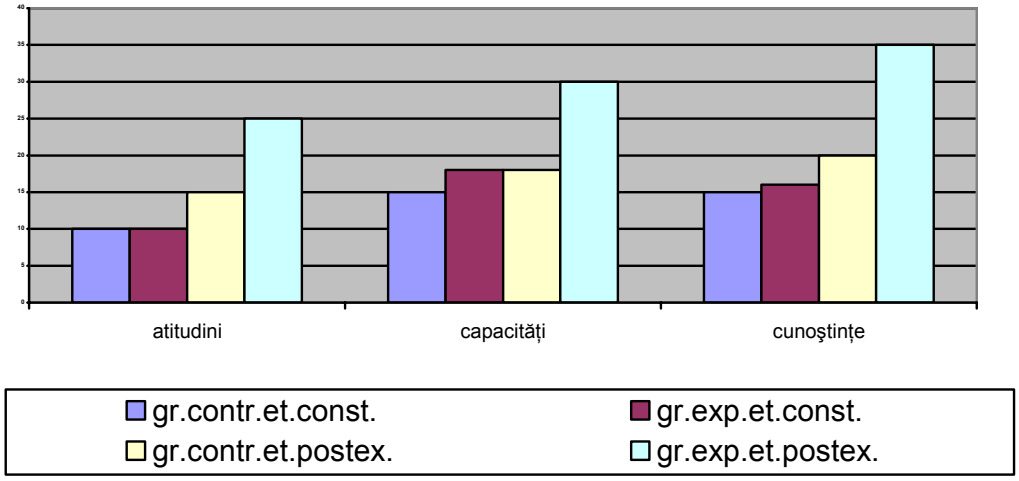

Figura 9. Dinamica dezvoltării competenței de comunicare interculturală la etapa constatativă şi postexperimentală în grupele experimentale şi de control

Rezultatele obținute în grupele experimentale demonstrează că studenții:

- înțeleg şi acceptă sentimentele, interesele, cultura şi limba altor persoane cu care intră în contact;
- acceptă persoanele de origine socială, etnică diferită;
- sunt deschişi spre noutate şi străin;
- depistează şi combat prejudecățile şi stereotipurile în comunicare interetnică;
- integrează cunoştințe axiologice în conținuturile predării limbii străine, promovează activități de deschidere, colaborare şi participare cu elevii;
- rezultatele experimentale demonstrează eficiența strategiilor activ-participative în valorificarea experienței studenților şi formarea competenței de comunicare interculturală;
- subiecții din grupele experimentale obțin pe ansamblu rezultate superioare celor din grupele de control în stabilirea contactelor culturale;
- modelele culturale promovate în şcoala multiculturală influențează direct/indirect formarea cunoştințelor, capacităților şi atitudinilor interculturale ale studenților, dar predarea/învățarea limbii engleze într-un context intercultural;

- învățarea experiențială contribuie la formarea/dezvoltarea competenței de comunicare interculturală şi la eficientizarea procesului de predare/învățare a limbii engleze în şcoala multiculturală.

În condițiile proiectării/organizării predării/învățării/evaluării limbii engleze din perspectivă interculturală constatăm o intensificare a transferului metodelor culturale de comunicare din societate în instituțiile de învățământ, demonstrând influența directă asupra formării capacităților şi atitudinilor interculturale la studenți. Rezultatele experimentului formativ ne-au demonstrat în mod evident avantajele învățării prin cooperare şi experiență şi valoarea modelului tehnologic de formare a competenței de comunicare interculturală în procesul predării/învățării limbii engleze.

***

Realizarea experimentului formativ demonstrează eficiența învățării limbii engleze în condițiile în care limba maternă este bine însuşită, iar integrarea culturală se realizează prin activități de transfer şi aplicare a cunoştințelor în viața socială. Interferența dintre sistemul lingvistic şi cel cultural presupune producerea unui grad de bilingvism în cadrul comunităților lingvistice implicate. Componentele gramaticii se pot schimba prin interferența limbilor, lexicul fiind primul în care acestea se constată. Astfel, competența de comunicare interculturală nu se reduce doar la cunoaşterea unor coduri şi abilități, ci include şi capacitatea de creare a unor coduri de referință, descoperirea noilor conexiuni şi sisteme de valori ce pot fi observate în comunicarea didactică şi cea interculturală.

Rezultatele obținute (la etapa constatativă şi formativă) în procesul evaluării competenței de comunicare interculturală demonstrează dinamica dezvoltării acestora şi eficiența modelului tehnologic, confirmând ipoteza cercetării.

Realizarea programului experimental a contribuit la conştientizarea de către studenți a importanței cunoaşterii unei limbi străine în condițiile cooperării europene şi necesității creării unor modele naționale de educație a tineretului în spiritul interculturalismului.

În condițiile în care politica şi strategia educației interculturale în Republica Moldova este la etapa căutării unor modele, formularea unor concluzii, convingeri şi recomandări privind formarea cadrelor didactice, are o importanță conceptuală şi praxiologică pentru învățământului pedagogic.

CONCLUZII GENERALE ŞI RECOMANDĂRI

Formarea/dezvoltarea competenței de comunicare interculturală este determinată de politica curriculară promovată în Republica Moldova, de transpunerea principiilor educației interculturale în învățământ, de asigurarea dialogului deschis dintre diverse culturi şi de conceptualizarea predării/învățării limbilor străine din perspectivă interculturală.

Orientarea predării/învățarii limbilor străine spre formarea/dezvoltarea competenței de comunicare interculturală este superioară celei tradiționale, centrată doar pe formarea competențelor lingvistice şi plurilingvistice, întrucât vizează direct depăşirea dificultăților de comunicare şi relaționare interetnică prin promovarea toleranței şi acceptarea diversității culturale.

Predarea/învățarea limbilor străine din perspectiva formării/dezvoltării competenței de comunicare interculturală facilitează procesul de conceptualizare a curriculumului universitar la nivel de proiect şi proces, prin trecerea de la vehicularea principiilor generale ale pedagogiei interculturale la realizarea efectivă a formării cadrelor didactice de limbi străine din perspectivă interculturală.

Competența de comunicare interculturală mobilizează multiple resurse cognitive, scheme de percepție, anticipare, decizie şi gândire, opinii, valori, reprezentări reconstruite ale realității, cunoştințe teoretice şi metodologice, atitudini, capacități, combinându-se într-o strategie de rezolvare a problemelor de comunicare şi armonizare a diversității culturale şi sociale.

Demersurile teoretice şi praxiologice la nivel național şi internațional de abordare a competenței de comunicare interculturală ne-au condus la elaborarea profesiogramei profesorului de limbi străine, abordarea conținuturilor inter - şi transdisciplinare, elaborarea unor modele de comunicare interculturală pentru universitate şi şcoala multiculturală, identificarea blocajelor pedagogice în formarea competenței de comunicare interculturală, întemeiate pe teorii şi concepte educaționale moderne, pe principiile educației interculturale şi pe ideea de integralizare a acestora la nivelul procesului de predare/învățare a limbii engleze.

Elaborarea standardelor şi obiectivelor de formare interculturală (gnosiologice, atitudinale şi praxiologice) au stat la baza proiectării *Modelului tehnologic de formare/dezvoltare a competenței de comunicare interculturală*.

Modelul tehnologic este valoros prin aceea că a contribuit la formarea competenței de comunicare interculturală prin precizarea elementelor componente, prin operaționalizarea obiectivelor, prin selectarea strategiilor didactice interactive şi activităților integrate în procesul predării/învățării limbii engleze.

Formarea/dezvoltarea competenței de comunicare interculturală a fost corelată cu obiectivele predării/învățării limbii engleze, ca rezultat a fost elaborat curriculumul disciplinar la cursul opțional *„Developing Cultural Understanding"* şi propus un sistem de activități integrate în predarea limbii engleze.

Cercetarea a definit şi valorificat teoretic şi experimental conceptul de competență de comunicare interculturală, a corelat obiectivele predării/învățării limbii engleze cu cele ale formării interculturale, a determinat rolul competenței de comunicare interculturală în formarea cadrelor didactice de limbi străine.

Recomandări practice:

Predarea/învățarea limbilor străine din perspectiva formării competenței de comunicare interculturală poate fi utilă universitarilor pentru construcția şi dezvoltarea curricula limbilor străine.

Profesiograma profesorului de limbi străine, standardele şi obiectivele de formare interculturală pot constitui un suport pentru elaborarea standardelor profesionale ale cadrului didactic de limbi străine din Republica Moldova.

Modelul tehnologic de formare/dezvoltare a competenței de comunicare interculturală şi activitățile didactice recomandate pot fi utile universitarilor pentru proiectarea activităților de predare/învățare a limbii engleze din perspectivă interculturală.

Sistematizarea strategiilor de organizare a practicii pedagogice din perspectivă pragmatistă şi experiențială, bazate pe urmărirea unor trasee individualizate de

formare a competenței de comunicare interculturală pot fi utile pentru studenți şi coordonatorii practicii pedagogice.

Deschiderea de perspectivă a cercetării semnalează necesitatea formării cadrelor didactice de limbi străine din perspectivă interculturală prin prisma formării competenței de comunicare interculturală, contribuind la promovarea toleranței şi acceptarea diversității culturale. Investigația realizată lansează noi perspective de cercetare a condițiilor de valorificare a diferențelor culturale şi lingvistice prin integrarea dimensiunii interculturale în învățământul şcolar şi cel universitar, integrare care se extinde dincolo de planul cultural, atingând dimensiuni sociale şi politice.

BIBLIOGRAFIA

1. ABDALLAH-PRETCEILL, M. Vers une pedagogie interculturelle. - Paris: Publications de la Sorbone, 1986. – 320 p.
2. ABRIC, G. Psychologie de la communication. - Paris: Armaud Colin, 1996. – 280 p.
3. ADLER, R. Communication et interaction / R. Adler, N. Towne. - Montreal: Edition Etudes Vivantes, 1991. – 315 p.
4. ALLEMANN-GHIONDA, C. Pluralite lingvistique et culturelle dans la formative des enseignauts C. Allemann-Ghionda, C. de Goumoens, C. Perregaux. - Genève: Editions Universitaires Fribourg, 1999. – 270 p.
5. ALLEMANN-GHIONDA, C. Curriculum pour une formation des enseignant (e)s a la pluralite culturelle et linguistiquie: Program national de recherche du Fonds national suisse pour la recherche scientifique / C. Allemann-Ghionda, C. de Goumoens, C. Perregaux // PNR 33 : Efficacite de nos systemes de formation. - Bern: CSRE, 1999. – P. 74-86.
6. ANDERSON, J. A. Communication Research: Issues and Methods. – New York: McGraw-Hill, 1987. – 252 p.
7. ANTONESEI, L. Paideia: Fundamentele culturale ale educaţiei. – Iaşi: Polirom, 1996. – 124 p.
8. Apprentissage et usage des langues dans le cadre européen. Les langues vivantes: apprendre, enseigner, évaluer : Un cadre européen commun de référence // Français dans le monde. - 1988. – Iulie(nr. special). – 68 p.
9. ASCHER, M. Ethnomathematics: A Multicultural View of Mathematical Idea. – Brooks: Cole Publishing Company, 1991. – 240 p.
10. BABĂRĂ, N. Sugestii metodico-didactice privind predarea limbilor moderne de afaceri / N. Babără, E. Babără A. Chirdeachin, L.Lungu// Strategii actuale în lingvistică, glotodidactica şi ştiinţa literară: Conferinţa ştiinţifică internaţională (15-16 oct., 2004). – Bălţi: Presa unversitară bălţeană, 2004. - Vol. III. – p. 112-110.
11. BACHMAN, L. Fundamental considerations: Language Testing. – Oxford: University Press, 1990. – 140 p.

12. BANANOUX, D. Introducerea în ştiinţele comunicării. – Iaşi: Polirom, 2000.- 167 p.
13. BANDURA, A. Studii de sociologie a educaţiei. – Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1978. – 270 p.
14. BANKS, J. An. Introduction to Multicultural Education. – Boston: Allying and Bacon, 1991. – 290 p.
15. BANKS, J. Multicultural Education: Issues and Perspectives / J. Banks, C. Banks. – Boston: Allying and Bacon, 1989. – 170 p.
16. BARBĂNEAGRĂ, AL. Formarea competenţelor interculturale într-o societate plurilingvă // Revista de ştiinţe socio-umane. – 2005. – Nr.1. – P.110-112.
17. BARON, R. Exploring Social Psychology / R. Baron, D. Byrne, B. Johnson. – Boston: Allying and Bacon, 1998. – 630 p.
18. BÂRZEA, C. Cultura civică. – Bucureşti: Editura Trei, 1999. – 320 p.
19. BATELAAN, P. Intercultural Education // Bulletin du Bureau International d´Education / UNESCO(Paris). – 1990. – Nr.662. – P.67-75.
20. BATELAAN, P. L´education interculturelle: bibliographie choisie. Introduction / P. Batelaan, G. Gundara // Bulletin du Bureau International d´Education UNESCO (Paris). – 1991. – Nr. 260. – P. 18-28.
21. BATESON, G. Comunicarea în câmpul social: Texte alese. – Iaşi: Polirom, 1997. – 180 p.
22. BENNET, C. Streghening Multicultural an Global Perspectives: Curriculum / edited by A.K. Moodley. – Calgary, Alberta: Beyond Multicultural Education: International Perspectives, Detseling Euterprises Ltd., 1992. – 275 p.
23. BERRY, G. Cultural Psychology and Ethnic Psychology a Comparative Analysis / editors I. Reyes Lagunes, У.H. Poortinga // From a Different Perspective: Studies of Behaviour Across Cultures. – Cambridge, 1999. – P. 3-15 .
24. BERRY, G. Cross Cultural Psychology: Research and Applications / G. Berry, M. Segall et.al. – Cambridge: University Press, 1998. – 260 p.

25. BOLBOCEANU, AG. Cultură şi Comunicare // Educaţia interculturală în Republica Moldova. – Chişinău: ARC, 2004. – P. 62-67.
26. BONCU ŞT. Psihologie socială. Aspecte contemporane / Coord.: A.Neculau. – Iaşi: Polirom, 1996. – 478 p.
27. BORŞEVICI, I. Tergiversarea implementării legislaţiei lingvistice din 1989, factor de erodare politică şi economică a independenţei Republicii Moldova // Literatura şi Arta. – 2001. – Nr. 34(23 august). – P.3.
28. BRISLIN, R. Intercultural Interactions. A Practical Guide / R. Brislin, K. Cushner, C. Cherrie, M. Yong. – London: SAGE Publications, 1988. – 381 p.
29. BRISLIN, R. & Goshida, T. Intercultural Communication Training. An Introduction. Thousand Oaks. – London: SAGE Publications, 1994. – 220 p.
30. BROWN, C. Multiculturalism an Multicultural Curricula in the United States // Education in Europe / UNESCO. – 1998. – Nr. XXIII. – P. 67-89.
31. BUTNARU, S. Competenţele interculturale – demers explicativ // O nouă provocare pentru educaţie: interculturalitatea / Coord. Teodor Cozma. –Iaşi: Polirom, 2001. – P. 83-85.
32. CAMILLERI, C. Les effects specifiques de la culture an milieux scolaires culturellment diversifies // Intercultures. – 199. – Nr.18. – P.11-25.
33. CAMILLERI, C. Anthropologie culturelle et education // Bulletin du Bureau International d´Education UNESCO(Paris). – 1985. – Nr. 260. – P. 32-41.
34. CANALE, M. Theoretical Bassas of Comunicative Aproaches to Second Language Teaching and Testing // Applied Lingvuistics. – 1980. – No. 1. – P. 13-15.
35. CARTALEANU, T. Literatura un mijloc eficient de educaţie interculturală // Educaţia interculturală în Republica Moldova. – Chişinău: ARC, 2004. – P. 103-104.
36. CHICU, V. Conflictul interetnic în Moldova // Educaţia interculturală în Republica Moldova. – Chişinău: ARC, 2004. – P. 45-53.
37. CINCILEI, C. Pas cu Pas // Revista Didactica Pro. – 2001. – Nr. 1 (Februarie). – P.4-6.

38. CLANET, C. L´interculturel. Introduction aux approches interculturelles en education et en sciences humaines. – Toulouse: Presses Universitaires du Mirail, 1990. – 170 p.
39. COJOCARU, C. Şcoala şi comunicarea interetnică / C. Cojocaru, N. Şevciuc // Revista Didactica Pro. – 2003. - Nr. 4-5(octombrie). – P.17-18.
40. CORTEZ, C. Multiethnic and Global Education: Partners for the Eighties? // Phi Delta Kappa. – 1983. – Nr. 75. – P.34-47.
41. COSOVAN, O. Textul artistic privit ca pretext pentru educația interculturală // Educația interculturală în Republica Moldova. – Chişinău: ARC, 2004. – P. 117-120.
42. COŞERIU, E. Introducere în lingvistică. – Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1996. – 255 p.
43. COTELNIC, T. Caracterul universal al bilingvismului din Republica Moldova / Coord.: N. Banuh. – Chişinău: ARC, 2000. – 355 p.
44. COZMA, T., Alois, Gherguț. O perspectivă interculturală asupra educației integrate. – Iaşi: Polirom, 2001. – 192 p.
45. COZMA, T. Concepte de împrumut în educația interculturală / T. Cozma, E. Seghedin. – Iaşi: Polirom, 2001. – 190 p.
46. CREȚU, C. Curriculum intercultural, catalitazor al globalizării // O nouă provocare pentru educație: interculturalitatea / Coord.: T. Cozma. – Iaşi: Polirom, 2001. – P. 115-120.
47. CREȚU, C. Conținuturile procesului de învățământ, componentă a curriculumului // Cucoş, C. Psihologie pentru examenele de definitivare şi grade didactice. – Iaşi: Polirom, 1998. – P.131-148.
48. CRISTEA, S. Pedagogie generală. Managementul educației. – Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1996. – 256 p.
49. CRISTEA, M.. Sistemele educaționale şi personalitatea. – Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1995. – 210 p.
50. CRISTEA, S. Dicționar de termeni pedagogici. –Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1998. – 398 p.
51. CRIŞAN, A. Proiectarea curriculumului de bază: Ghid metodologic / A. Crişan, V. Guțu – Cimişlia: Tipcim, 1996. – 140 p.

52. CUCOŞ, C. Locul educației pentru diversitate în ansamblul problematicii educației contemporane / C. Cucoş, T. Cozma // O nouă provocare pentru educație: interculturalitatea / Coord.: T. Cozma. – Iaşi: Polirom, 2001. – P. 24-50.
53. CUCOŞ, C. Educația. Dimensiuni culturale şi interculturale. – Iaşi: Polirom, 2000. – 287 p.
54. CUCOŞ, C. Pluralismul valoric şi exigențele educației interculturale // Revista Didactica Pro. – 2003. – Nr.4-5 (Octombrie). – P.28-29.
55. CYR, PAUL. Les stratégies d'apprentissage / Paul Cyr, Claude Germain. – Paris: Clé International, 1998. – 320 p.
56. DASEN, P. Adolescența şi societatea două perspective interculturale // Dasen, P. Educația interculturală. Experiențe politici, strategii / P. Dasen, C. Perregaux, M. Rey. – Iaşi: Polirom, 1999. – P.55-78.
57. DASEN, P. Fundamentele ştiințifice ale unei pedagogii interculturale // Dasen, P. Educația interculturală. Experiențe politici, strategii / P. Dasen, C. Perregaux, M. Rey. – Iaşi: Polirom, 1999. – P.21-54.
58. DASEN, P. Educația interculturală. Experiențe politici, strategii / P. Dasen, C. Perregaux, M. Rey. – Iaşi: Polirom, 1999. – 215 p.
59. DE CARLO, Magdalena. L'Interculturel. Duverger, J. coord., Actualité de l'enseignement bilingue // Français dans le monde. – 2000. – Ianuarie. – (nr. special). –P. 45-53.
60. DELORS J. Comoara lăuntrică. Raportul către UNESCO al Comisiei Internaționale pentru Educație în secolul XXI. – Iaşi: Polirom, 2000. – 240 p.
61. DINELLO, R. La formation en situation de transculturation. – Bruxelles: A, De Back, 1977. – 186 p.
62. DINU, M. Comunicarea: Repere fundamentale. – Bucureşti: Editura Ştiințifică, 2000. – 362 p.
63. DOISE, W. Psychologie Sociale experimentale / W. Doise, G. Deschamps, G. Mugnyle. – 2$^{-ième}$ edition. – Paris: A. Colin, 1991. – 390 p.
64. DUȚU, M. Educația şi problemele lumii contemporane. –Bucureşti: Albatros, 1989. – 157 p.

65. EHMAN L. Political Socialization and the High School Social Studies Curriuclum: Teza de doctor. - Lansing: University of Michigan, 1970. – 170 p.
66. EISNER, E. Conflicting Conceptions of the Curriculum / E. Eisner, E. Vallance. – Berkeley, California: McCutchan, 1974. – 230 p.
67. ELLIS, R. SLA, Ressearch and Language Teaching. –Oxford: University Press, 1997. – 212 p.
68. ERIKSON, E. Toward a General Theory of Epertise Prospects and Limits. – Cambridge, 1991. – 215 p.
69. EZECHIL, L. Comunicare educațională în context şcolar. – Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 2002. – 180 p.
70. FISKE, J. Introducere în ştiințele comunicării. – Iaşi: Polirom, 2000. – 254 p.
71. FICHER, B. A. Interpersonal communication. – Boston: Random House, 1986. – 320 p.
72. FREUD, S. Analyse avec fin, analise sans fin // Resultats iddes problèmes. – Paris: PUF, 1985. – P. 96-112.
73. FROBBONI, F. Manuale di pedagogia generale / F. Frobboni, F. Pinto Minerva. – Gins: Editori Latervza Figli, 1994. – 279 p.
74. FYFE, A. Education for Cultural Diversity / A. Fyfe, P. Figuera. – London: Roulege, 1993. – 195 p.
75. GELLNER, E. Condițiile libertății. Societate civică şi rivalii ei. – Iaşi: Polirom, 1998. – 270 p.
76. GHEORGHIȚĂ, T. Instruirea asistată pe calculator – o formă de învățare eficientă a limbii române // Revista Didactica Pro. – 2003. - Nr.4-5(octombrie). – P. 62-65.
77. GOLU M. Introducere în psihologie / M. Golu, A. Dicu. –Cluj: Editura Ştiințifică, 1972. – 265 p.
78. GOODENOUGH, W. H. Cultural Antropology and Linguistic // Report of the Seventh Annual Round Table Meeting an Linguistics and Language Study / Coord.: P. Garvin. – Washington, D.C., 1957. – P.73-85.
79. GORAŞ-POSTICĂ V. Formarea culturii comunicării. –Chişinău: Centrul Educațional Prodidactic, 2000.- 28 p.

80. GUDYKUNST, W. Communicating with Strangers: An Approach to Intercultural Communication / W. Gudykunst, J. Kim. – 2-em. ed.). – New York: Mc Graw Hill, Inc., 1992. – 317 p.
81. GUDYKUNST, W. TING-TOOMEY S. Culture and Interpersonal Communication / W. Gudykunst, S. Ting-Toomey. – Newbury Park, CA: Sage Publications, 1988. – 280 p.
82. GUILFORD, G. The structure – of – intelect model // Wolman B. B. Handbook of intelligence. - Wiley, New York: Mac Grow-Hill, 1959. – P.120-135.
83. GUIMEZANES, N. Les politiques d'immigration en Europe // Problèmes politiques et sociaux: La Documentation Française. – 1992. – Nr. 673. – P.12-13.
84. GUȚU, A. Standardele lingvistice şi educaționale în limba străină // Revista Didactica Pro. – 2001. - Nr.1. – P. 23-27.
85. GUȚU, VL., PÂSLARU, VL., GORAŞ, V. Curriculum de bază. Documente reglatoare / Vl. Guțu, Vl. Pâslaru, V. Goraş. – Cimişlia: Editura Tipcim, 1997. – 70 p.
86. HADÎRCĂ, M. Competențe interculturale: un punct de plecare spre integrare națională şi europeană // Educația interculturală în Republica Moldova. – Chişinău: Editura ARC, 2004. – P. 54-61.
87. HALL, EDWARD T. Beyond Culture. – Garden City. Doubleday: New York: Anchor Press, 1976. – 170 p.
88. HAMILTON, C. Race and Education: a Search for Legitimacy // Issues in Race and Ethnic Relations / P.R.Peacock. – Itasca, Illinois: L.Rotherman, 1977. – P.64-73.
89. HANNOUN, H. Les ghettos de l´ecole. Pour une education interculturelle. – Paris, Editions E. S. F., 1987. – 247 p.
90. HYMES, D. On Communicative Competence: Sociolingvistics / G. B. Pride, G. Holmes (eds.). – U. K. Penguin, 1972. – 315 p.

91. IACOB, L. Premise psihologice ale educației interculturale: influența stereotipurilor etnice / L. Iacob, O. Lungu // O nouă provocare pentru educație. Interculturalitatea / Coord.: T. Cozma. – Iaşi: Polirom, 2001. – P. 50-53.
92. ISAC, ŞT. Dezvoltarea competențelor comunicative // Anglicismele recente în limba română. – Chişinău: Centru Editorial Poligrafic USM, 2003. – P.198-191.
93. ISAC, ŞT., Neologisme englezeşti care nu sunt supuse alternanțelor semantice // Probleme ale ştiințelor socio-umane şi modernizarea învățământului: Conferința ştiințifică jubiliară / Coord.: N. Banuh. – Chişinău, 2000. – P. 380-382.
94. IZBEŞTSCHI, I. Managementul educativ în şcoala inovativă. – Chişinău: Tipografia UPS „I.Creangă", 1996. – P. 67.
95. JEFFCOATE, A. Multicultural Curriculum: Beyond the Orthodoxy. Trends in Education // Banks J. Multienic Education. Theory and Practice. – Boston: University Press, 1981. – P. 210-219.
96. KELLY, G. A. Les politiques de Dieu. – Paris: Scul, 1993. – 370 p.
97. KIM, Y. Y. Intercultural Communication Competence: A Sistem - theoretic View // Ting Toomey, S. Cross-Cultural Interpersonal Communications. California: Sage Publications / Ed.: S. Ting Toomey, F. Korzenny. Newbury Park: The International Professional Publishers, 1991. – P. 116-124.
98. KING, A. The Multicultural Dimensions of the National Curriculum / A. King, M. Reiss. – Washinghton: The Falmer Press London, 1993. – 340 p.
99. KING, C. Moldovenii, România, Rusia şi politica culturală. – Chişinău: ARC, 2002. – 274 p.
100. KOESTER, G. Intercultural competence: Interpersonal Communication Across Cultures. – New York: Harper Collins College Publisher, 1993. – 258 p.
101. KREWER, B. Representations sociales de l´adolescence: une perspective interculturalle / B. Krewer, P. Dasen // Etnotheries parentales et representations de l´enfant et de l´adolescencent: une perspective culturelle comparative/ Editors: P.Dasen, B.Krewer. – Paris: PUF, 1993. – P. 53-61.

102. KROEBER, A. L.Culture: A Critical Review of Concepts and Definitions / A. L. Kroeber, G. Kluckhon. – Harvard: University Peabody Musseum of American Archeology and Etnology Papers, 1952. – 419 p.
103. LADMIRAL, I. P. La Communication interculturelle / I. P.Ladmiral, E. M.Lipiansky. – Paris: Colin, 1991. – 196 p.
104. LATHION, G. Les mots voyagent aussi // Rey M. Dossiers pour une pedagogue interculturelle. – Geneve: UNESCO, 1989. – P.130-146.
105. LEGEA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI: Nr 547-XIII din 21 iulie 1995 // Monitorul oficial al Republicii Moldova. – 1995. – P.62-65.
106. LENGRAND, L. Enseigner la morale aujourd' hui. – Paris: PUF, 1991. – 140 p.
107. LEVIN, R. A. Ethnocentrism: Theories of Conflict. Ethnic Attitudes and Group Behaviour / R. A. Levin, D. T Campbell. – Wiley, New York, 1972. – 320 p.
108. LIPIANSKY, E. Drepturile omului şi multiculturalismul în şcolile canadiene // Educația pentru drepturile omului / Coord.: Hugh Starkey. – Bucureşti: Sirdo, 1991. – P.58-67.
109. LIPIANSKY, E. L´ecole confrante / E. Lipiansky, J. Demorgon. – Keith: Mc Leon, 1999.– 135 p.
110. LOHISSE, G. Comunicarea. De la transmiterea mecanică la interacțiune. – Bucureşti, 2002. – 325 p.
111. LOMINNARE, A. Education Intercultural. – Oxford: Pergamon Press, 1981. – 290 p.
112. LÜDI G.Etre bilique / G. Lüdi, B Py. – Berne: Lang, 1986. – 189 p.
113. MÂNDÂCANU, V. Bazele tehnologiei şi măiestriei pedagogice. – Chişinău: Liceum, 1997. – 358 p.
114. MÂNDÂCANU, V. Etica pedagogică. – Chişinău: Liceum, 2001. – 190 p.
115. MASLOV, A. H. Motivation and personality. – Ed. 2nd. – New York – London: University Press, 1970. – 386 p.
116. MAY, S. Making Multicultural Education Work. – New-York: Multilingual Matters Ltd., 1994. – 190 p.
117. MAYAR, F. Appel a la tolerance. – Paris, UNESCO, 1993. – 65 p.

118. MEYER, A. Le marché communautaire de l'emploi / A. Meyer, Michel, Mopin // Problèmes politiques et sociaux : La Documentation Française. – 1993. – Nr. 698. – P. 17.
119. MICHAEL, S. O., Models of Multiculturalism: Implications for the Twenty-first Century Leaders // European Journal of Intercultural Studies. – 1997. – Nr. 8. – P.3-12.
120. MISCHEL, W., Prototypes in Person Perception // Advances in Experimental Social Psychology. Vol. 1 / Ed.: L. Berkowitz. – New York: Academic Press. – P.1-36.
121. MURRAY, H. Appel a la tolerance. – Paris: UNESCO, 1993. – P. 45-50.
122. NEACŞU, I., Educaţie în acţiune. – Bucureşti: Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1986. – 280 p.
123. NECULAU, A. A fi elev. – Bucureşti: Albatros, 1985. – 328 p.
124. NECULAU, A., FERREOL, G., Minoritari, marginali, excluşi. – Iaşi: Polirom, 1996. – 230 p.
125. NEGURĂ I. Curriculum psihopedagogic universitar de bază / I. Negură, L. Papuc, Vl. Pâslaru. – Chişinău, 2000. – 174 p.
126. NEVEANU, P. P. O abordare teoretică şi metodologică a etnopsihologiei poporului român // Revista de psihologie. – 1997. – Nr. 3-4. – P.157-177.
127. O nouă provocare pentru educaţie: interculturalitatea / Coord.: T. Cozma. – Iaşi: Polirom, 2001. – 315 p.
128. OGAY, TANIA. De la competence a la dinamique interculturelle. – Berna: Peter Loung, 2000. – 185 p.
129. PALII, A. Cultura comunicării. – Ed. 3-a, compl. – Chişinău: Epigraf, 2002. – 256 p.
130. PANTANELLA, RAOUL. Les TPE, vers une autre pédagogie. – Amiens: CRDP, 2000. – 217 p.
131. PÂSLARU, VL. Integrarea socială a conlocuitorilor de alte etnii prin educaţie şi învăţământ // Pro Didactica. – 2003. – Nr. 4-5. – P.32-38.
132. PÂSLARU, VL. Principiul pozitiv al educaţiei: Studii şi eseuri pedagogice. – Chişinău: Civitas, 2003. – 320 p.
133. PATRAŞCU, D. Management educaţional preuniversitar. – Chişinău: ARC, 1997. – 383 p.

134. PENDANX, MICHÈLE. Les activités d'apprentissage en classe de langue. – Paris : Hachette, 1998. – 287 p.
135. PERETTI, A. Role et projet de l´ecole dans les societes pluruculturelles d´Europe // Education et pedagogie: Revue du Centre Internationale d´Etudes Pedagogiques. – 1993. – P. 37-67 .
136. PERRENOUD, PH. L´evalution des eleves: de la fabrication de l´excellence a la regulation des apprentissages entre deux logiques. – Paris, Bruxelles: De Boeck Universite, 1998. – 410 p.
137. PETRESCU, J. G. O şcoală pentru democraţie. Antologie de texte pedagogice. – Bucureşti, 1998. – 440 p.
138. PIAGET, J. La formation du symbole chez l´enfant Neuchatel Delachoire et Niestle. – Geneve. – 1964. – 240 p.
139. PLATON, C. Complexitatea cognitivă şi perspectiva interpersonală la adolescenţi // Ştiinţa Psihologică. – Chişinău, 1996. – P. 162-164.
140. POPESCU-NEVEANU, P. Sociopedagogie şcolară. – Bucureşti: Albatros 1982. – 340 p.
141. PRIGORSCHI, M. Fundamentarea obiectivelor la învăţarea limbilor moderne în învăţământul preuniversitar / M. Prigorschi, E. Dumeniuc // Obiective şi finalităţi. – Chişinău: Editura Lumina, 1992. – P. 41-45.
142. Psihologia la răspîntia mileniilor / Coord.: M. Zlate. - Iaşi: Polirom, 2001. – 380 p.
143. RASSEKH, SH. Les contenus de l´education 2000. Synthese mondiale / Sh. Rassekh, G. Văideanu. – Paris: UNESCO, 1987. – 195 p.
144. RĂDULESCU-MOTRU, C. Personalismul energetic şi alte scrieri. – Bucureşti: Editura Eminescu, 1984. – 806 p.
145. REARDON, BETTY A. Toleranţa – calea spre pace. – Chişinău: Editura Arc, 2004. – 338 p.
146. REY, M. Education interculturelle: Regards sur les travaux d'un Conseil de l´Europe. – Berne, 1995. – 170 p.
147. REY, M. Former les enseignants a l´education interculturelle. – Strasbourg: Les travaux du Conseil de la Cooperation Culturelle, 1986. – 250 p.

148. REY, M. Former les enseignement a l'education interculturel . – Strasbourg: Les travaux du Conseil de la Cooperation Culturelle, 1990. – 275 p.
149. REY, M. L´education interculturelle et ses consequences pratiques sur l´enseignement. – Strasbourg: Conseil de l´Europe, 1979. – 170 p.
150. REY, M. Les competences transversales en question. – Paris: ESF, 1996. – 195 p.
151. RIVAS, FLORES J. Managementul şcolar al integrării: curs universitar. – Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1997. – 342 p.
152. ROBERT, M. A. Ethnos: Introduction a l´antropologie sociale. – Bruxelles – Paris, 1968. – 270 p.
153. ROGERS, C. Linguistique et comportament lumain l´analyse tagnienique de Pike. – Paris, 1974. – 265 p.
154. RULCKER, T. Educație multiculturală, programme şcolare şi strategii de abordare a lor // Perspective (UNESCO). – 1992. – Nr. 81. – P.24-36.
155. SADLKER, M. Communication between Cultures / M. Sadlker, R. Porter. – Belmont, California: Wadsworth Publishing Company, A Division of Wadswoth, Inc., 1991. – 180 p.
156. SAVIGNON, S. Communicative Competence: An Experiment // Foreign Language Teaching. Language and Aplied Lingvistic the Teacher. – Philadelphia: Center for Curriculum Development, 1972. – P.134-156.
157. SEGALL, M. H. Human Behavior in Global Perspective: An Introduction to Gross-Cultural Psychology / M. H. Segall, P. R. Dasen, J. W. Berry, J. H. Poortinga. – New York: Pergamon, 1990. – 278 p.
158. SKINNER, B. F. The Psychology of Literacy. – Cambridge: Mass Harvard University Press, 1981. – 280 p.
159. SLAMA-CAZACU, T. Comunicare şi educație. Necesitatea unei educări continue a comunicării // Psiholingvistica – o ştiință a comunicării. – Bucureşti: ALL Educațional, 1999. – P. 417-431.

160. STAMATIN, O., Dezvoltarea spiritualităţii şi înfruntarea subculturii conflictuale drept factori ai sporirii eficienţei educaţiei interculturale // Educaţia interculturală în Republica Moldova. – Chişinău: ARC, 2004. – P. 93-94.
161. STEFANOVICI, G. Psihologia tactului pedagogic al profesorului / Trad. din slovacă. – Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1979. – 380 p.
162. STRAUSS, CL. L. Etre billinque. – Berne: Lang, 1986. – 345 p.
163. ŞLEAHTIŢCHI, M. Reprezentările sociale o deschidere completă spre umanitate. – Iaşi: Polirom, 1996. – 270 p.
164. ŞOITU, L. Comunicare şi participare. – Iaşi: Polirom, 1990. – 296 p.
165. ŞOITU, L. Comunicarea educativă. – Iaşi: Polirom, 1994. – 234 p.
166. ŞOITU, L. Comunicarea didactică – specificacitate şi eficienţă. – Iaşi: Polirom, 1997. – 215 p.
167. ŞOITU, L. Pedagogia comunicării. – Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, 1997. – 380 p.
168. TOFFLERE, Al. Al treilea val. – Bucureşti: Editura Politică, 1983. – 470 p.
169. TOURAINE, Al. Faux et vrais problemes // Une societé fragmenté? Le multiculturalism en debat. – Paris: Editions La Decouverte, 1983. – P. 290-301.
170. TRIANDIS, H. C. Collectivism and Individualism: A Reconceptualization of a Basic Conception Cross-Cultural Psychology // Bayley C. Personality Cognition and Values / C. Bayley, G. F. Vermaleds. – London: Macmillan, 1992. – P. 69-78.
171. UNESCO. Comment introduire une pedagogie interculturelle a l´école. – Berna: Commission Nationale Suisse de L´UNESCO, 1992. – 220 p.
172. UNESCO. Repertoire des institutions d´etude interculturelle. – Paris: UNESCO, 1984. – 190 p.
173. VAN EK, J.A. Objectives for Foreign Language Learning. Volume 1 Scope. – Strasbourg: Council of Europe, 1986. – 315 p.
174. VĂDUVA, M. D. Formarea interculturală a profesorului şi capcanele implicitului psiho-socio-cultural // O nouă provocare pentru educaţie: interculturalitatea / Coord.: Teodor Cozma. – Iaşi: Polirom, 2001. – P. 201-210.

175. VĂIDEANU, G. Educaţia la frontiera dintre milenii. – Bucureşti: Editura Politică, 1988. – 360 p.
176. WIDIGER, T. A. Vingt – cinq communautes lingvistiques en France: in 2 vol. – Paris, 1988. – Vol.1. – 340 p.; Vol.2. – 390 p.
177. WINTL, M. Culture and Identity in Europe. – Singapore, Sydney: Avebary, 1996. – 278 p.
178. WLEMAN, F. Droits de l´homme et sciences de l´homme: pour une ethique antropologique / F. Wleman, M. Wleman. – Ciemve: Droz, 1992. – 170 p.
179. WLODKOWSKI, R. Diversity and Motivation: Culturaly Responsive Teaching / R. Wlodkowski, M. B. Gingsberg. – San-Francisco: Jossey-Bass, 1995. – 340 p.
180. http://www.bice.md/UserFiles/File/publicatii/portofoliu.pdf

***

181. БИТЛЕР, Б. С. Культура. Деловая культура. Опыт определения // Вопросы философии. – 1989. № 6. – С.35-47.
182. БУРДЕНЮК, Г.М., ГРИГОРИЕВСКИЙ В.М. Языковая интерференция и методы её выявления. – Кишинев: Ştiinţa, 1978. – 127 с.
183. ВЫГОТСКИЙ, Л. С. Избранные сочинения.Том. 3. – Москва: Наука, 1983. – 350 с.
184. ДАВЫДОВА, О. И. Национально-региональный компонент образования в России и ценности приоритета общего и професионального образования. Том 1. Москва: Педагогика, 2000. – 385 с.
185. КАВНАТСКАЯ, Е. В. Социокультурные аспекты развития учений профессионально-делового общения специалистов в области обучения иностранным языкам. – Москва: Педагогика, 1999. – 268 с.
186. КАН-КАЛИК, В. А. Учителю о педагогическом общении. – Москва: Педагогика, 1987. – 310 с.
187. КАПТЕРЕВ, П. Ф. Избранные педагогические сочинения. – Москва: Педагогика, 1982. – 470 с.
188. КОЛШАНСКИЙ, Г. В. Лингвокоммуникабельные аспекты речевого общения // Иностранные языки в школе. – 1985. – №1. – С. 27-26.

189. КОМЕНСКИЙ, Я. А. Избранные педагогические сочинения. Том 2. – Москва: Педагогика, 1978. – 430 с.
190. КУЗЬМИН, М. Н. Образование в условиях политической и поликультурной России // Педагогика. – 1999. –№2. – С. 3-11.
191. КУЗЬМИНА, Л. Г. Социокультурные аспекты развития иностранной речи. – Москва: Педагогика, 1998. – 250 с.
192. КУЗЬМИНА, Н. В. Формирование педагогических способностей. – Ленинград: Наука. Ленигр. отд-ние, 1961. – 276 с.
193. КУЦЕНКО, В. О сущности профессионального мастерства педагогики. - Москва: Педагогика, 1985. – 310 с.
194. ЛЮСИНА, М. С. Общение личности и психика ребенка. – Москва; Воронеж, 1997. – 190 с.
195. ЛЕВИ, В. Искусство быть собой. – Москва: Просвещение, 1991. – 320 с.
196. ЛЕОНТЕВ, А. Н. Педагогическое общение. – Москва: Наука, 1979. – 395 с.
197. ЛИХАЧЕВ, В. Т. Философия воспитания. – Москва: Педагогика, 1995. – 346 с.
198. МАКАЕВ, В. В. Поликультурное образование – актуалъная проблема в современной школе // Педагогика. – 1999. – №4. – С.24-33.
199. МАРКОВА, А. С. Профессиональная компетенция // Советская педагогика. – 1979. – № 6. – С.56-63.
200. МАСЛОВ, А. П. Теория самоактуализации личности. Теории личности / Перевод с английского. – Санкт-Петербург: Педагогика, 1997. – 355 с.
201. МУДРИК, А. В. Учитель: мастерство и вдохновение. – Москва: Педагогика, 1986. – 285 с.
202. НИКАНДРОВ, П. В. Ценности приоритета общего и профессионального образования / П. Никандров, И. Аксёнов. – Москва, 2000. – 305 с.
203. ПАИХШТЕН, А.Д. Национально-культурный аспект интеркомуникаций // Иностранные языки в школе. – 1986. – №3. – С.17-26.
204. ПЕТРОВСКИЙ, В. Л. Психологические контакты, взаимопонимание, такт // Воспитание школьников. – 1970. – №3. – С.24-32.

205. РОЖЕРС, С. К. Наука о личности // История зарубежной психологии. – Москва: Наука, 1986. – С. 130-182.
206. САФОНОВА, В. В. Изучение языков литературного общения в контексте диалога культур и цивилизаций // Истоки. – Москва: Педагогика, 1996. – С.95- 102.
207. СВАРЦ, Г. Е. Внушение в педагогическом прогрессе. – Пермь: Просвещение, 1971. – 232 с.
208. СИНАГАТУЛИН, И. М. Новый миллениум. Роль и место иностранного языка в поликультурном социуме // Иностранные языки в школе. – 2002. – №. 1. – С.43-52.
209. СЛАСТЁНИН, В. А. Аксиологические основания образования // Развитие и науки на пороге XXI века. – Москва: Педагогика, 1997. – С. 50-69.
210. СЛАСТЁНИН, В. А. Формирование личности учителя. – Москва: Просвещение, 1976. – 290 с.
211. ФРИДМАН, Л. М. Педагогический опыт глазами психолога. – Москва: Педагогика, 1987. – 198 с.
212. ХОЗЯИНОВ, Г. В. Педагогическое мастерство преподавателя. - Москва: Педагогика, 1988. – 266 с.

ADNOTARE

la teza de doctor în pedagogie: **„Formarea competenței de comunicare interculturală la viitorii profesori de limbă engleză”**, autor **Budnic Ana**

Teza abordează în plan teoretic şi praxiologic, metodologia de formare/dezvoltare a competenței de comunicare interculturală în procesul de predare/învățare a limbii engleze.

Conform declarațiilor şi rezoluțiilor organismelor internaționale şi naționale privind crearea spațiului educațional european, dimensiunea interculturală trebuie să devină o strategie ce se înscrie prioritar în sistemul de valori al spațiului universitar şi implicit al necesității formării competenței de comunicare interculturală la actorii educaționali (profesori, studenți/elevi).

În lucrare se pune accentul pe tehnologia formării/dezvoltării competenței de comunicare interculturală la profesorii de limbă engleză, se fac referiri la specificul predării/învățării limbilor străine din perspectivă interculturală.

În teză este prezentată profesiograma personalității interculturale a profesorului de limbi străine, ce integrează un ansamblu de competențe profesionale, transpuse în standarde şi obiective interculturale, în modele de comunicare interculturală pentru şcoală şi universitate.

Sub aspect praxiologic, se analizează critic diverse moduri de abordare ale experiențelor curriculare de formare a competenței de comunicare interculturală, evidențiându-se particularitățile formării cadrelor didactice de limbă engleză din perspectivă interculturală.

Pe baza abordărilor interculturale şi a modelelor formării/dezvoltării a competenței de comunicare interculturală la profesorii de limbă străină s-a elaborat şi implementat un *Model tehnologic de formare/dezvoltare a competenței de comunicare interculturală* (activități integrate , strategii activ-participative etc.).

Integrarea dimensiunii interculturale în didactica limbii engleze conduce la formarea competențelor de comunicare la profesori şi la rezolvarea unor probleme reale din viața şcolii contemporane.

SUMMARY

on the thesis for the PhD. in pedagogy on the subject**: "The Formation of the Intercultural Communicative Competence of the Future Teachers of English",** author **Ana Budnic**

The given recearch describes theoretically and practically the methodology of the formation/development of the intercultural communicative competence in the process of teaching/learning the English language.

According to the concept of the European educational space reflected in the declarations and resolutions of the international and national organizations, the intercultural dimension becomes a strategy which is included in the system of values of the Pedagogical University space and due to the necessity in forming the intercultural communicative competence. In the investigation the accent is put on the technology of formation/development of the intercultural communicative competence of the English teachers and references are made to the quality and diversity of learning and teaching the foreign languages from the intercultural point of view. The profile of the intercultural personality of the teacher of foreign language is presented in the thesis and it integrates a number of professional competences transposed in the intercultural standards and objectives, as well as in the models of intercultural communication at schools and universities. Under the practical aspect, different models of describing the curricula experiences of creating the intercultural communicative competence are analyzed and the characteristic features of the initial formation of the future English teachers are emphasized.

From the perspective of diverse descriptions as well as curricula models of formation/development of the intercultural communicative competence a technological model of formation/development of the intercultural communicative competence (which includes a number of integrated activities (cross-curricular), methodological strategies based on experienced teaching) was elaborated and experimented.The integration of the intercultural dimension in the methods of the English language leads to the formation of teachers and to the solution of real problems that exist in contemporary school life.

РЕЗЮМЕ

Диссертация на соискание степени доктора педагогических наук на тему **«Формирование компетенции межкультурного общения у будущих учителей английского языка», автор Анна Будник**

Диссертация посвящена теоретическим и практическим аспектам методологии формирования/развития компетенции межкультурного общения на основе преподавания/изучения английского языка.

Согласно воззрениям европейского образовательного сообщества, отраженным в декларациях и резолюциях международных и национальных органов, межкультурное измерение становится стратегией, которая является приоритетной в системе ценностей педагогического университетского пространства. Межкультурный компонент становится обязательным в процессе формирования компетенции межкультурного общения у участников образовательного процесса (вузовских преподавателей, учителей, студентов, учеников). В работе основное внимание уделяется технологии формирования/развития компетенции межкультурного общения у преподавателей английского языка, и затрагиваются проблемы качества и диверсификации изучения и преподавания иностранных языков с позиций межкультурного общения.

В диссертации представлен образ преподавателя иностранного языка как личности, интегрирующей комплекс профессиональных компетенций, основывающихся на межкультурных стандартах и задачах, и реализующихся в моделях межкультурного общения в школе и университете. В диссертации критически анализируется существующий куррикулярный опыт по формированию межкультурной коммуникации и предлагаются различные способы формирования компетенции межкультурного общения и выявляются особенности первичного формирования преподавателя английского языка. С учетом существующих куррикулярных подходов и моделей по формированию и развитию компетенции межкультурного общения у преподавателей английского языка была разработана и реализована технологическая модель формирования и развития компетенции межкультурного общения (которая охватывает комплекс интегрированных мероприятий (кросс-куррикулярных), дидактических

стратегий, основывающихся на практическом обучении и учете межпредметных связей). Интеграция межкультурного измерения в дидактику английского языка приводит к формированию коммуникативных компетенций преподавателя и к решению некоторых реальных проблем, существующих в жизни современной школы.

TERMENII-CHEIE:

Educația globală, educația interculturală, egocentrism, etnocentrism, cultura comunicării, competența de comunicare interculturală, teme cross-curriculare, obiective interculturale, diversitate culturală, stereotipuri culturale, dialogul intercultural, strategii de formare a competenței de comunicare interculturale, profesiograma profesorului de limbi străine, obiective şi standarde interculturale, învățarea experiențială, şcoala multiculturală, model de comunicare interculturală în mediul academic, curriculum intercultural, conceptualizarea curriculumului la limbi străine, model tehnologic de formare/dezvoltare a competenței de comunicare interculturală.

KEY-WORDS:

Global education, intercultural education, egocentrism, etnocentrism, the culture of communication, the intercultural communicative competence, cross-cultural themes, intercultural objectives, cultural diversity, cultural stereotypes, intercultural dialogue, the formation of the intercultural communicative competence, the professiograme of the foreign language teacher, the intercultural objectives and standards, experienced learning, multicultural school, the model of intercultural communication in the intercultural medium, the conceptualisation of the foreign languages curriculum, the technological model of the formation/development of the intercultural communicative competence.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА:

Глобальное образование, межкультурное образование, эгоцентризм, этноцентризм, культура общения, компетенция межкультурного общения, кросс-куррикулярные темы, межкультурные цели, культурное разнообразие, культурные стереотипы, межкультурный диалог, стратегии формирования компетенции межкультурной коммуникации, профессиограмма преподавателя английского языка, межкультурные задачи и стандарты, обучение на базе опыта,_поликультурная школа, модель межкультурной коммуникации в академической среде, межкультурный куррикулум, обновление концепции куррикулума иностранных языков, технологическая модель формирования\развития межкультурной компетенции.

ANEXE

Anexa 1.

La Summit-ul Milenar de ONU (septembrie 2000)

Urmăriți atent obiectivele de dezvoltare ale mileniului

În septembrie 2000, la Summit-ul Milenar al ONU, 191 de ţări, inclusiv Republica Moldova, şi-au asumat angajamentul de a realiza obiectivele de dezvoltare a mileniului (ODM), ce urmează a fi îndeplinite pînă în 2015. O importanță primordială vor avea un şir de valori fundamentale cum ar fi:

Toleranța - calea spre pace - atitudine binevoitoare şi generoasă față de alte păreri, oameni, credințe religioase, obiceiuri. Tolerante sunt acele persoane care prezintă o identitate puternică, sunt deschise şi au interiorizat o credință, o moralitate, un comportament moral.

Libertatea

Femeile şi bărbații au dreptul să trăiască şi să crească copiii în condiții favorabile ce ar exclude foamea, frica şi violența, asuprirea şi inechitatea. Cea mai bună garanție pentru asigurarea acestor drepturi este forma democratică de conducere, bazată pe participarea largă şi voința poporului.

Egalitatea

Nici o persoană şi nici o țară nu se poate lipsi de beneficiile dezvoltării. Trebuie să fie garantată egalitatea drepturilor şi a oportunităților pentru bărbați şi femei.

Solidaritatea

Problemele globale, în special cele fiscale, necesită o soluționare echitabilă, în conformitate cu principiile fundamentale ale egalității şi dreptății sociale. Cei defavorizați să fie susținuți de cei cu o condiție financiară mai bună.

Toleranța

Ținînd cont de varietatea de confesiuni, culturi şi limbi, se cuvine ca oamenii să se respecte reciproc. Diferențele în cadrul societății şi dintre societăți nu trebuie să ne sperie şi să servească drept motiv pentru neînțelegeri şi persecuții, ci urmează a fi considerate un patrimoniu valoros al umanității. E necesar de a încuraja cultura păcii şi dialogul dintre civilizații.

Grija față de mediul ambiant

La baza protecției şi a utilizării raționale a tuturor organismelor vii şi a resurselor naturale e necesar să fie pusă previziunea în conformitate cu postulatele dezvoltării durabile. Numai astfel le vom putea lasă moştenire urmaşilor noştri bogățiile colosale pe care ni le-a dăruit natura. Modelele actuale de producție şi consum nu asigură durabilitate, trebuie să fie transformate astfel, încât să corespundă cerințelor societății.

Angajamentul global în numele dezvoltării

Anagajamentul pentru dirijarea globală a dezvoltării economice şi sociale, precum şi pentru înlăturarea pericolelor ce amenință pacea şi securitatea mondială trebuie să fie împărtăşit de toate popoarele lumii şi să fie realizat pe principii

multilaterale. Rolul principal în această acțiune urmează să-l joace Organizația Națiunilor Unite ca cea mai reprezentativă organizație din lume.

În Declarația Milenară se consideră că în secolul XXI o importanță prioritară vor avea prioritățile:

- ***Eradicarea sărăciei extreme şi a foametei:***
- ***Accesul universal la educația primară;***
- ***Promovarea egalității genurilor şi împuternicirea femeilor;***
- ***Reducerea mortalității infantile;***
- ***Îmbunătățirea sănătății materne;***
- ***Combaterea HIV/SIDA, a malariei şi a altor boli;***
- ***Asigurarea durabilității mediului;***
- ***Dezvoltarea parteneriatelor egale pentru dezvoltare.***
-

În cadrul fiecărui obiectiv urmează să fie soluționată una sau mai multe sarcini. Au fost selectați indicii concreți pentru a monitoriza rezultatele obținute.

Care din obiectivele de dezvoltare ale mileniului sunt mai puțin realizabile în contextul învățământului şcolar şi universitar din Republica Moldova. Argumentați de ce?

_____

_____

Anexa 2

CHESTIONAR

Să ne cunoaştem mai bine în contextul valorilor Mileniumului III

Citiți cu atenție şi argumentați importanța educației interculturale pentru dezvoltarea personalității umane.

1. De ce credeți că educația interculturală a devenit o componentă importantă pentru formarea profesorului de limbă engleză?

_____

2. Care din obiectivele de dezvoltare ale mileniului III. sunt mai puțin realizabile în contextul predării/învățării limbii engleze. Argumentați de ce?

_____

a) la facultate _____

b) la şcoală _____

c) în societate _____

3. Ce factori perturbatori ai comunicării dintre profesor-student/elev pot bloca promovarea toleranței interculturale în facultate / şcoală?

_____

4. Ce spereotipuri culturale influențează negativ relațiile dintre studenți/elevi şi profesor de limbă engleză?

_____

5. Ați fost implicați direct în cazuri de intoleranță interpersonală. În ce context?

- *în familie* _____
- *în facultate* _____
- *în societate* _____

6. Ce conflicte etnice cunoaşteți?

_____

7. Ce soluții puteți propune în cazul realizării unei comunicări interculturale eficiente între profesor- student?

_____

8. Cum am putea utiliza mai efectiv limba străină ca mijloc de comunicare, gîndire şi creație pentru valorizarea valorilor lansate de ONU?

_____

Anexa 3

CHESTIONAR

Ierarhizarea valorilor/însuşirilor ale personalității profesorului

Vă prezentăm 30 de enunțuri cu referință la diverse valori/însuşiri ale personalității profesorului. Citiți cu atenție şi indicați ierarhia valorilor în funcție de importanța şi preferința dvs.

Rangul	**Indicatorul valoric ierarhizat**	**Ierarhizarea personală**
1.	Să iubeşti şi să fii iubit	
2.	Să ai prieteni devotați	
3.	Să nu suferi de nici o boală	

4.	Să dispui de un statut social înalt	
5.	Să posede câteva limbi	
6.	Să te poți cunoaşte pe tine însuți	
7.	Să ai multe merite	
8.	Să nu fumeze	
9.	Să fii mereu promovat	
10.	Să ştii că eşti acceptat de cei din jur	
11.	Să fii pasionat de artă, cultură	
12.	Să nu te droghezi	
13.	Să nu faci abuz de alcool	
14.	Să ai un corp frumos	
15.	Să fii comunicativ	
16.	Să fii creativ	
17.	Să fii empatic	
18.	Să accepți libertatea alegerii	
19.	Să nu fii îndoctrinat	
20.	Să fii tolerant	
21.	Să priveşti filosofic la neajunsurile altora	
22.	Să fii disponibil (accesibil)	
23.	Să fii sincer	
24.	Să fii politicos, respectuos	
25.	Să fii accesibil	
26.	Să fii compătimitor	
27.	Să fii deschis	
28.	Să fii cu credință, iertător	
29.	Să fii virtuos în acceptarea culturilor, etniilor	
30.	Să fii înțelegător	

Anexa 4

Indicați aprecierea dumneavoastră referitoare la ierarhia valorilor acceptate, folosind scara de notare în 10 puncte.

Nr.	Atitudini	Scala de apreciere
1.	Să fie binevoitor	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
2.	Să fie tolerant	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
3.	Să fie iertător	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
4.	Să fie îngăduitor	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
5.	Să posede virtuți	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
6.	Să nu fie conformist	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
7.	Să cunoască multe limbi	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
8.	Să fie bun organizator	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
9.	Să accepte alte culturi	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
10.	Să nu fie îndoctrinat	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
11.	Să fie disponibil	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
12.	Să recunoască dreptul fiecăruia	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
13.	Să fie modest	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
14.	Să fie cu credință	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
15.	Să fie autocritic	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
16.	Să se autoaprecieze	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
17.	Să exprime tipul omului umanist	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
18.	Să fie accesibil	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
19.	Să fie respectuos	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
20.	Să fie cu umor	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Anexa 5

Ancheta

Studierea orientărilor cultural – etnice la studenți

1. În ce limbi comunici la facultate?

_____

2. Ce limbi ale etniilor din vecinătate (localitățile natale) cunoaşteți?

_____

3. Ce valori sunt prioritare pentru a fi promovate în instituțiile educaționale?

_____

4. Considerați că prin predarea-învățarea unei limbi străine putem realiza educația interculturală? Argumentați.

_____

Anexa 6

CHESTIONAR

1. Considerați necesară promovarea politicii educaționale pentru toleranță interculturală promovată de UNESCO? Argumentați.

a) Da b) Nu

2. Considerați că este necesar implicarea profesorilor de limbă engleză în formarea competențelor itnerculturale la elevi? Argumentați răspunsul dvs.

a) Da b) Nu

4. Enumerați valorile educației interculturale?

a) _____ c) _____

b) _____ d) _____

5. Ce valori au o mai mare importanță în formarea competenței de comunicare interculturală prin predarea-învățarea unei limbi străine?

a) _____ c) _____

b) _____ d) _____

6. Cum apreciați pregătirea cadrelor didactice de limbi străine pentru realizarea educației interculturale? Argumentați.

a) bună

b) satisfăcătoare

c) nesatisfăcătoare

d) nu ştiu

7. Considerați că profesorii de la facultate prin comportamentul lor didactic pun accent pe valorile toleranței interculturale?

a) toți

b) marea majoritate

c) unii dintre ei

d) foarte puțini dintre ei

e) nici unul

8. Selectați şi argumentați de ce este importantă promovarea toleranței interetnice prin predarea limbii străine?

a) produce formarea unei noi personalități –

b) deschide pentru cunoaştere reciprocă –

c) respectă opinia oponentului –

d) asigură soluționarea conflictelor etnice –

e) complică învățământul –

9. Ce strategii didactice cunoaşteți pentru dezvoltarea competenței de comunicare interculturală la elevi?

a) strategii interactive

b) colaborare în grup

c) autocercetare,

autocunoaştere

Anexa 7

Standarde curriculare de formare a competențelor de comunicare interculturală

Attitudinal and sociocultural standards	Purpose	Materials needed	Procedure
Tolerance	• To create an atmosphere conductive to studying cross-cultural understanding • To raise students' awareness of their own culture • To raise students' awareness of different cultures	Handouts with the questions in step below for each student in the class	1.Place students in groups. (The ideal group size is three students but you can adjust the group sizes.) Choose two of the questions listed below and ask the students to discuss the questions as they relate to their culture. • At what age do children move away from home, and why do they leave home? • Who decides what children do after school (for example sports, clubs, theater, studying, etc.)? • Do students see their teachers outside of the classroom? • What do students do if they disagree with the teacher? • Is it acceptable to be late for a meeting with a friend, with a family member or with a co-worker? • Do people visit each other's homes unannounced? • When children pretend to be heroes while playing, who do they want to be? • Do people often talk about the future, and if so, what do they say about the future? 2.After the students answer these questions, have the groups share their answers briefly. Use the board or a poster to record the responses of the different groups, and point out the similarity and differences of behaviors among the groups. Discuss the extent to

			which individuals in the group agreed on their answers, and point out the diversity and similarity of behaviors within one culture.
Diversity	• To read and learn about the cultural values of individualism-collectivism, power distance, and time orientation • To provide students with information on certain cultural values so they can apply this knowl-edge to practical issues in everyday life	• Handout of the reading for each student (Appendix B) • Handout of the comprehension chart for each student (Appendix C) • Cultural Advisor game cards, on which the letters in Appendix D have been copied. Make enough copies for groups of four students to work on the letters. (Each group receives one of the letters.)	1. Give students copies of the reading that describes the cultural orientation of two different cultures (Culture Y and Culture X) toward three basic cultural patterns that exist in these cultures: individualism-collectivism, power distance, and time orientation. 2. In pairs, first ask students to read individually and then fill in the comprehension chart with their partners. 3. After the students have completed the chart, join two pairs of students together to create groups of four, and ask them to check their answers. 4. Check with each group to make sure that the answers are correct. 5. To analyze some cross-cultural problem situations 1. Place the students into groups of four. Tell the students that they are going to pretend to be Cultural Advisors for someone who is experiencing a problem with a person from a different culture. Tell the students in groups to read their letters. 2. After they read the letters, ask the groups to try to answer the following questions: a. What problem is the writer of the letter experiencing? b. Based on the cultural patterns and behavior we have just read about, why is the writer experiencing this problem? c. What advice would you give the writer? 3. After each group discusses and resolves the problem, have the group present their answers to the class. Allow students to ask

			questions about the other groups' answers.
Consensus	' To give students the opportunity to reflect on the cultural patterns presented in the lesson Materials needed	' A notebook for journal writing	1. Ask students to begin a journal entry in which they write a letter to the Cultural Advisor about a problem with a friend from another culture. The problem should be related to the cultural patterns of power distance or time orientation. Tell students to review the information in the reading from Activity # 1 before they write their letters. The letters may be finished out of class. 2. In the next class, plan to discuss the students' letters and the possible answers a Cultural Advisor might give. 1. Matching and discussion: Ask students to make up lists of at least five cultural behaviors that are related to cultural values of individualism-collectivism, power distance and time orientation that were discussed in the lesson. The teacher reviews the student's lists and chooses situations to put on index cards (about 3 inches by 5 inches). These cards should briefly describe some behavior (e.g., people do not like to destroy historical things because they consider them extremely valuable to the society). Students form groups of three and take a set of six situation cards. The task of the group is to decide which cultural value from the lesson influences the described pattern of behavior. After group discussions (10 minutes), each group reports on the behavior and matched cultural value to the class. If time permits, groups can exchange sets of cards and play again. 2. Role-play: Create several different problematic cross-cultural situations for pairs of students to act out as a role-play. Student A receives the problem situation and goes to see a Cultural Advisor to talk about this problem and ask for advice. Student B acts as

Cooperation			Cultural Advisor and gives advice on problem. Then the students can reverse roles. The teacher acts as a facilitator during the role-play rehearsals and answers questions, confirms advice and so on. If time permits, several role-plays can be presented to the whole class, followed by a discussion of the issue. 3. Culture Investigator: Have students do a project about their own culture, based on the cultural patterns and value dimensions discussed at the lesson—individualism/collectivism, power distance, and time orientation. The students, individually or in groups, decide (a) how their cultures would be classified for the values presented in the lesson and (b) how these cultural patterns would be demonstrated in everyday life. The project can be completed either as writing assignment or as an oral presentation. 4. Cultural Advisor: Ask students to write a letter to the Cultural Advisor in which they ask for advice on a cultural problem that they have experienced. Invite the students to share the letters with you or with a classmate, who will be the Cultural Advisor for the problem. If time permits, share the letters with the class and discuss different perspectives on the cultural problem.

Anexa 8

Curriculum disciplinar

Developing Cultural Understanding

Notă: Cursul „Developing Cultural Understanding" integrează tehnologii didactice moderne în procesul de predare/învățare a limbii engleze şi formarea competențelor de comunicare şi interculturale. Conținuturile cursului sunt stucturate pe module.

Total number of hours: 26 hours. The 1ength of instruction - sem. VI
Final Evaluation - Test

Lecturer: Ana Budnic

Objectives:

The level of comprehension.

1. To determine the subject matter of Developing Cultural Understanding and its aims;
2. To teach the students the differences that exist between cultures and the great diversity in cultural behaviors throught the world.
3. To enhance the students' awareness of cultural patterns among the different cultures of the world.

The level of application

1. To provide the students with the required terminology;
2. To assist the students with the basic taxonomy of cultural behaviors to see the differences and similarities among cultural values.
3. To introduce students to some basic culture values.

The level of integration

1. To teach the students the important skills for harmonious intercultural relations.
2. To help the students apply this knowledge in activities that require them to decide how to act in cross-cultural situations based on the information they have learned about that culture's values.

3. To help students master English and simultaneously become more knowledgeable citizens of the world and conscientious participants in their communities.

Content:

Module I. Culture

Knowledge, beliefs, values, views and behaviors that we share with others who have the same cultural heritage. The past experiences that influence our values.

The hidden patterns of communication, viewpoints and expressions that people in that specific culture share.

Module II. Cultural Diversity

The first steps in being a good cultural communicator. Differences in various factors that interact to define the society of a particular culture. A homogeneous culture. A dominant culture.

Module III. Intercultural Communication

Definitions of intercultural communication Worldview and verbal communication. Nonverbal communication.

Module IV. Value Dimensions

Classification system of value dimensions. Values that influence cultural behaviors in all cultures. Power distance. Culture orientation to time.

Module V. Intercultural Tolerance

Moldova as a multicultural and multiethnic country. The UN's declaration on tolerance. The differences in a society and between societies.

Module VI. Respect, one of the most difficult keys of civil society..

The essense of respect. Self reflection toward developing respect.

Module VII. Confidence. Altruism. Cool, Calm and Collected. The things you can do on a small scale to bring altruism into your life. The key to remaining cool under pressure.

Module VIII. Trust, Wisdom – one of the 11 pillars of respect.

Evaluation – final normative during the test (admis, respins).

Bibliography:

1. Hall E. Beyond culture. Garden City, NY Doubleday, 1977
2. Hofstede G. Culture's consequences: International differences in world-related values. Beverly Hills C.A. Sage Publishing, 1980.
3. Kluckhohn F.R. Variations in value orientations New York NY Row Peterson, 1961.
4. Samovar L.A., R. E. Porter and I. Stefani 1997. Communication between cultures Belmont, C.A. Wardsworth Publishing Co.
5. Samovar L.A. and R.E. Porter (eds) 1999. Intercultural communication: A reader. Belmout, C.A. Wadswarth Publishing Co.

Anexa 9

APPENDIX A Terminology

Behaviors are the way we act based on our learned beliefs and values. Beliefs are our conviction in the truth of something that we learned by living in our culture; they are the core of our actions and tell us how to behave in the world. Our beliefs are the basis for our values.

A culture is a group of people who share a background because of their common language, knowledge, beliefs, views, values and behaviors. Culture often results in hidden patterns of communication, viewpoints and expressions that people in that specific culture share. These hidden patterns nave an effect on the way people behave, perceive the world and interact with others.

A cultural pattern is the collective term to describe a cluster of interrelated cultural orientations. Cultural patterns are made up of interrelated cultural behaviors which are influenced by values that are shared by a cultural group.

Diversity is the state of being different or of unlikeness (dictionary definition). In the context of society, diversity means differences in various factors

that interact to define the society of a particular culture. For example, religion, music, art, dance, food, educational level, and economic wealth may be similar to the majority of people in a homogeneous culture. In a heterogeneous culture, comprising of many ethnic groups, there will be diversity of cultural features. A dominant culture or cultural pattern is the one that represents the majority or the largest number of people.

A heterogeneous society is one in which members of the society come from diverse cultural groups. There are usually differences of economic wealth, educational level, and social status among the groups who live in the society.

A Homogeneous society is one in which the majority of the members share the same cultural beliefs, attitudes and values, and there is little difference in the economic wealth or social distance between the members of the society.

Knowledge is the facts, skills and understanding that people of a shared culture have gained through learning and experience.

A stereotype is the belief or opinion held by one group that the majority of a different group can be classified by the actions, appearance or attitudes of a few members of that group.

Our values are a set of beliefs that are made up of rules for making choices that we have learned. They tell us what is right and wrong, good and bad; they tell us how to live our lives.

A value dimension is a set of interrelated values that exist along a continuum of relative importance. We use this term to describe the values that influence cultural behaviors in all cultures.

Our views are what we have learned from our culture about how to think of and believe in certain issues and ideas.

Anexa 10

APPENDIX B Reading for Activity #1 Culture X

Culture X values collectivism, which means that individuals in that society believe that the groups they belong to are the most important parts of the society. When people make decisions, they consider the groups' goals and wants. In Culture

X, people value the groups they belong to more than their own individual selves. People are very loyal to the groups they are part of, and usually people stay at the same job all their lives. In this culture, when people make choices about marriage, education and work, they always make their decisions together with their families. Their decisions are made based on what their families want them to do.

Culture X believes in high-power distance, which means that people who have more power and who have higher positions are treated more formally than other people. In this culture, people are taught that we are not all equal. Some people have more power and authority than others do, and we should treat these people with more respect. In this culture, students do not call their teachers by their names and teachers and students do not spend time together outside the classroom. *Culture X* is past oriented which means that people stress the importance of history. They believe that the events of the past determined what the society is today. When the society makes decisions, the events of the past should be considered and respected. The people in Culture X do not easily make changes in their culture because they want to hold on to the past.

Culture Y

Culture Y values individualism, which encourages people to base their decisions on their personal goals and wants. Culture Y people feel that each individual is special and different from others. People in this culture believe that they are the most important thing in their environment. Culture Y encourages people to do things because they want to do them and to makes decisions based only on their wants. If culture Y people are not happy at their jobs, they are encouraged to look for jobs that will make them happier.

Culture Y also believes in low-power distance. This means that Culture people believes all people are equal and should be treated equally regardless of their positions and authority in the society. In Culture Y, supervisors and people in power and their subordinates perceive each other to be the same kind of people. Many students call their teachers by their first names and many teachers socialize

with their students outside the classroom.

Culture Y society is future-oriented, which means that people are very optimistic and excited about the future. In Culture Y, people have discussions about the future and they believe that the future will be better and more prosperous for them than past.

Appendix D Letters for Activity # 2

Dear Cultural Advisor,

I have known M for the past year. He is an exchange student at our high school, and we have a lot of fun together. Now it's time for both of us to go to college. I am going to study medicine, because I really want to be a doctor. My father was a little disappointed, because he always wanted me to be a lawyer. But both of my parents are happy for me since I have a definite idea of what I want to do with my future.

I am disappointed for M though. He really likes children and would love to be a teacher, but he will not study to become a teacher. Instead, he will study business and work in his family business in his country. That is what his family has always planned for him. I'm sorry that he is not able to do what he wants to do. I keep encouraging him to become a teacher, but he keeps telling me it's not that simple. We argue all the time over this issue. I just don't understand why he will not tell his family what he really wants to do. Can you please help me?

Confused

Questions to keep in mind:

Where do you think M is from? What cultural pattern is demonstrated? Where do you think Confused is from? What cultural pattern is causing her confusion?

Dear Cultural Advisor,

My boyfriend, J, told me he wants to marry me, and I am very happy because I really love him. Before we start making any plans, he wants me to spend some time with his family. He told me that he needs to know whether his family likes me before we go any further with the wedding plans.

Confused

This upset me. If he loves me, why does he care what his family thinks about me? My parents aren't too excited about us getting married because we have only been dating for six months. I told my parents that I love J. and it's my decision to marry him. They told me it was okay, as long as he made me happy.

Next week J's family will come to spend time with us so they can get to know me. I am really nervous because I think that if they do not like me, J will not want to marry me.

Appendix C Comprehension chart to the reading in Activity #1

	Culture X	Culture Y
Who should people think of when making decisions about their lives? Which cultural value does this illustrate?		
What is a person most likely to do if he or she is unhappy at a job? Which cultural value does this illustrate?		
Do people treat professors and farmers the same? If not, how does the treatment differ? Which cultural value does this illustrate?		
Do students have coffee with their teachers after classes? Which cultural value does this illustrate?		
Do people in this culture like to stress the past, present or future events of the society? Which cultural value does this illustrate?		

Wondering

Questions to consider:

Where do you think J is from? What cultural pattern is demonstrated here? Where do you think Wondering is from? What cultural pattern is making her so unhappy in this relationship?

Dear Cultural Advisor,

Today my Economics teacher Mr. H invited me and a friend to have a cup of coffee with him after classes. He said he wanted to learn more about the economic system in our country and that he really wanted to talk about this. I told him that I could not go because I had already made plans.

To tell you the truth, I feel awkward about this situation, and I think that I upset him when I told him that I could not go. He told me we could meet another time.

I don't understand why he wants to talk to us. We are just students, and I wonder why he didn't invite us to his office for an appointment. This has made me very anxious. What should I do?

Just a Student

Questions to consider:

In what country do you think this took place? Where do you think Just a Student might be from? What cultural patterns are causing this problem?

Dear Cultural Advisor,

I would like to invite my good friend T. home with me for spring break, but I'm not sure how my family and T. will get along. The problem is that T is very formal with adults—he always uses their last names. He is quiet around people and seems shy, which isn't true because he's a great guy with his friends. T just can't seem to be informal with adults, even people he knows well, like our landlord and his wife. My family, on the other hand, is always joking around and having fun, and my parents and relatives may think that T. is unfriendly if he is so formal with them. I want everyone to have a good time, but I'm worried that both T. and my family will feel uncomfortable together. What should I do?

Anxious about Spring Break

Questions to consider:

Where do you think each of these students is from? What cultural pattern is in conflict in this situation? Can you think of any way to resolve the problem for Anxious?**Class exercises that will help the students improve their English and better understand their place in the world´s society**

Activity Set (these activities can be done over a period of two to three classes)

I. Write the 11 pillars (*Self-respect*, *Altruism, Cool, Calm and Collected, Confidence, Daring, Honesty, Humility, Humor, Integrity, Trust, Wisdom*) of respect on

a chart and put it up on the wall. Go over these suggested criteria with the class. Try to illicit one or two examples of each. (20 minutes)

2. Have each student begin a private journal on respect. Their first topic to consider in the journal is self-respect. Ask them to go through each of the 11 pillars of respect and write a brief statement (one or two sentences) for each one about how they honestly feel about themselves in regards to each pillar. Students may share their entries with anyone if they wish to, but it is not necessary. If at the end of the process they feel that they need to work on their self-respect, they will know which areas to work on and can ask their family, friends and teachers for help. This step of self-reflection will prepare the students for the next step. (20 minutes)

3. Have each student write in his or her journal the names of everyone he or she respects. Have the student then put this list in-groups according to the most important criteria (such as altruism, honesty or trust). Have each student write a brief paragraph on each of the three people they respect most from the list saying why the student respects them (have the students use the 11 pillars as a guideline). (15 minutes)

4. After they have completed their paragraphs, have the students share their work. Have them work in groups of no more than five. Students should take turns sharing one paragraph at a time. Make sure that they understand that they are sharing opinions, so there are no right or wrong answers. Students may ask each other for more clarification or ask about criteria from other pillars not mentioned in the paragraphs. (30 minutes with 5 to a group)

5. After a group has shared all three paragraphs for each student, have the students in the group do a small statistical analysis of their choices: How many of their choices were male, female, older, the same age, younger, family members, peer group (such as classmates, office mates or teammates), authority figures (such as teacher, boss, supervisor), public service figures (such as police or politician), entertainment figures (such as actor, musician, sports figure)? Which criteria (from the 11 pillars or other) were the top three in choosing the people listed in the most-respected category? Were any people named by more than one person in the group? Who and why? Have each group present their analysis to the class, (time depends on the number of groups)

6. Put a chart on the wall and list the composite results of the class. Make prominent on the chart the criterion the class felt was most important in selecting the most-respected people. Keep this chart up for at least two weeks. Allow the students to write their reflections on these outcomes in their journals.This can be done by the students before or after class or when they have finished a test or activity early.

Activity Set (these activities should be done over a period of a week)

I. Ask the students to take the list of 11 pillars and order them from priority most important to least important for determining respect. (10 minutes) Then ask them to list in their journal next to the first list any other criteria not mentioned in the I I that they think are important for respect and to draw a line showing where those fit in to the

priority list, (three to five minutes)

2. Divide the students into groups (five maximum). Let them share and discuss their lists. Again stress that there are no right or wrong answers. Ask each group to try to come to a consensus on the five most important criteria. (20 minutes) As a whole class, have each group share its top five. Try to come up with the top five for the class and put these up on a wall chart that will be left up for two weeks.

3. Have the students write in their respect journals every night for one week. The entries are to be brief statements about how they carried out each pillar of respect for the day for themselves and toward others. If they did nothing for a specific pillar, that should be noted. At the end of the week, have the students write a brief composition on which criteria they kept most often, which criteria were the easiest to keep and why, and which criteria were the most difficult and why. They should cite specific examples if possible to illustrate their feelings.

4. Divide the students into groups (five maximum). Have the members of each group share their compositions and discuss their experiences. Have each group come up with two lists: the three easiest criteria to keep and the three most difficult criteria to keep. (30 minutes) Bring the class together as a whole and have each group share its lists. Compare these lists to the list of the five most important criteria the class decided on previously. Discuss the implications. (20 minutes)

Anexa 11.

Words and phrases you mignt need to express various reactions

1. Confirmation		
Exactly !	Exact !	Совершенно верно.
Just so.	Just !	Именно так.
You´ve got it to a ″t″.	A ținti în zece!	Вы попали в самую точку.
I think that´s exactly so.	Cred că anume aşa e	Я думаю, что это именно так.
Yes, I see your point.	Da, eu vă înțeleg	Да, я вас понимаю.
Things are going smoothly.	Totul merge perfect	Все идет как по маслу!
How right you are!	Aveți absolută dreptate	Вы абсолютно правы.
How dead right you are! Right you are!	E adevărat! Se potriveşte!	Верно! Идет!
Speaking frankly, you´re quite right.	Fiind sincer, aveți perfectă dreptate.	Говоря откровенно, вы совершенно правы.
Yes, much the same.	Da, aproape acelaşi.	Да, почти такой же.

The very thing.	E ceea ce trebuie.	Как раз то, что нужно.
Very well, just as I thought.	Formidabil, eu aşa şi credeam.	Прекрасно, я так и думал.
That´s the whole point.	În aceasta constă totul.	В этом все дело.
Yes, that´s a mere formality, to say the least.	Da, aceasta e o formalitate goală, ca să nu spun mai mult.	Да, это пустая формальность, чтобы не сказать больше.
No sooner said than done!	Zis şi făcut.	Сказано – сделано.
2. Asking for information		
Well and then what?	Şi ce e mai departe?	Ну, а что дальше?
So what next?	Şi ce?	И что же?
What´s the result /out / come of it?	Ce reiese din aceasta?	Что из этого вытекает?
Till when?	Pînă cînd ?	До каких пор?
What time do you make it?	După Dumneavoastră, cît e ora?	Который, по-вашему, час?
At what time?	La ce oră?	В котором часу?
When?	Cînd ?	Когда?
Dont`t mince matters, don`t beat about the bush.	Vorbiţi direct, fără ocoliri.	Говорите прямо, без обиняков.
Why on earth should you do that?	Cu ce ocazie trebuie să faci aceasta?	С какой стати ты должен это делать?
What´s the use?	Care-i sensul?	В чем смысл?
And what do you mean by that / by saying that?	Cum doriţi să înţeleg? Ce vreţi să spuneţi cu aceasta ?	Как прикажете это понимать? Что вы хотите этим сказать?
Who said that?	Unde despre aceasta se vorbeşte?	Где это сказано?
What´s he up to?	Ce pune el la cale?	Что он замышляет?
What can he mean?	Ce el poate avea în vedere ?	Что он может иметь в виду?

3. Expressing one´s satisfaction		
I´m very glad.	Sunt foarte bucuros / bucuroasă	Я очень рад / а.
That´s wonderful.	E formidabil (minunat)	Это прекрасно.
All´s well that ends well.	E bine, ce cu bine se sfîrşeşte	Все хорошо, что хорошо кончается. Отлично / чудесно / замечательно.
Excellent / wonderful / splendid.	Perfect / minunat / formidabil	
It goes without saying.	E clar de la sine	Само собой разумеется.
What luck!	Ce noroc!	Какая удача!
What a great piece of luck!	Ce fericire! Ce fericire rară!	Какое счастье! / Какая редкая удача! Как нельзя лучше!
Couldn´t be better!	Cum nu se poate mai bine!	
4. Approval, encouragement		
The earlier, the better.	Cu cît mai repede, cu atît mai bine.	Чем раньше, тем лучше.
Appetite comes with eating.	Pofta vine mîncînd.	Аппетит приходит во время еды.
While there is life, there is hope.	Cît trăieşti speri.	Пока есть жизнь, есть и надежда.
The game is not worth the candle.	Nu face.	Игра не стоит свеч.
To know everything is to know nothing.	A şti totul – înseamnă a nu şti nimic.	Знать все . знать не знать ничего.
How nice of you!	Ce amabil din partea dumneavoastră!	Как любезно с вашей стороны!
How sensible of you!	Ce e raţional din partea dumneavoastră.	Как это умно/ разумно с вашей стороны.
I think that´s wise	Cred că e foarte corect / raţional.	Я думаю, это очень умно/ разумно.
Easier said than done.	E mai uşor să spui, decît să faci.	Легче сказать, чем сделать.
Easy come, easy go.	Pe cît de uşor găseşti într-o	Дешево досталось, легко

	parte, pe atît de uşor pierzi în alta.	потерялось.
Calm down!	Calmează-te / calmaţi-vă.	Успокойся / успокойтесь.
Take it easy.	Nu te deranja / nu vă deranjaţi. Nu luaţi aproape de inimă.	Не волнуйся/ не волнуйтесь! Не принимайте близко к сердцу.
Rome was not built in a day.	Moscova nu s-a construit într-o zi.	Не сразу Москва строилась.
Don´t rack your brains over that.	Nu-ţi moronci capul / nu vă morociţi capul.	Не ломай/ не ломайте себе голову над этим.
Come, come. You shouldn´t speak like that.	E, nu trebuie aşa să vorbeşti.	Ну, ну, не нужно так говорить.
A good beginning makes a good ending.	Tot începutul e greu.	Лиха беда начало.
6. Surprise		
What?	Ce?	Что?
My, oh, my!	Vai!	Ну и ну!
Is that so?	Chiar!	Да ну!
It ´s beyond belief!	Dar nu poate fi!Neverosimil!	Да не может быть! Невероятно!
That can´t be true!	Chiar e adevărat?	Этого не может быть! Изумительно!
Do you mean me?	Dumneavoastră pe mine mă aveţi în vedere?	Это вы меня имеете в виду?
Who are you getting at?	Asupra cui te năpusteşti?	На кого ты нападаешь?
Just fancy!	Să te gîndeşti!	Подумать!
7. Doubt		
Perhaps / may be / possibly.	Probabil / posibil / poate.	Возможно/ вероятно/ может быть.
Well, I think that´s impossible.	Eu consider că aceasta e imposibil.	Я полагаю, что это невозможно.
Well, no one can say for	Nu se poate spune cu	Нельзя сказать определенно/

certain. It ´s doubtful. It ´s (highly) unlikely. I doubt it. I ´m not really sure of it. Who knows? Well, it depends. It remains to be seen. All is not gold that glitters. Well, there´s always a chance, I suppose. Heaven only knows! I wouldn´t like to say for certain, I have doubts.	siguranță. E suspect. E puțin probabil. Eu mă îndoiesc. Eu nu sunt încrezut în aceasta. Cine ştie? Cum să spui? Vom trăi şi vom vedea. Nu totul e aur ce străluceşte. După toate probabilitățile / Mai mult ca orice. Numai unul Dumnezeu ştie! Poate că e adevărat Presupun că s-ar fi putut întîmpla. Nu sunt sigur.	наверняка. Это сомнительно. Это маловероятно. Я сомневаюсь в этом. Я не уверен в этом. Кто знает? Как сказать. Поживем-увидим. Не все то золото, что блестит. По всей вероятности./ Скорее всего. Я полагаю, всегда есть возможность. Одному Богу известно! Полагаю, что это могло бы быть./ Я точно не знаю.
8. Negation, negative appreciation		
Nothing in particular, nothing of the kind / sort no great shakes / rather poor nothing special nothing at all / practically nothing . I don´t know a thing. Just the other way round/just the opposite. Of course, not. This is not my fault. Nothing to write home about It is out of the question. It´ s not your concern / business!	Nimic deosebit, nimic asemănător / în general nu Nu e cine ştie ce! Nimic deosebit. Pur şi simplu nimic. Eu sunt mic, nu ştiu nimic. E tocmai invers. Desigur, nu. Nu e vina mea. Nimic deosebit / Nu e cine ştie ce Nici vorbă nu poate fi. Nu e treaba ta! Nu-ți vîrî nasul, unde nu-ți fierbe oala.	Ничего особенного Ничего подобного/ вовсе нет Не ахти какой Ничего особенного Ровным счетом ничего Я ничего не знаю. Как раз наоборот. Конечно, нет. Это не моя вина. Ничего особенного/ не ахти какой Об этом не может быть и речи. Не твое дело!/ Не твоя печаль!

(rather aggressive) It ´s difficult to deal with him.	Cu el e greu să colaborezi.	С ним тяжело иметь дело!
It ´s above me.	E mai presus de cunoştinţa mea.	Это выше моего понимания!
That won´t work / do.	Aşa nu merge!	Так не пойдет!
For no reason at all.	Din senin.	Ни с того, ни с сего
To get out of bed on the wrong side .	A se scula cu stîngul.	Встать с левой ноги
This is just too much. / This has gone too far.	A întrecut măsura.	Это переходит все границы.
He ´s got something else on his mind.	A minți pe cineva.	Пускать пыль в глаза/ втирать очки кому-л.
9. Prohibition		
Not another word!	Nici un cuvînt mai mult.	Ни слова больше!
And no arguments!	Fără discuții.	Без разговоров!
Nothing doing!/ You won´t get away with this.	Nu se va primi. Numărul nu va trece.	Не выйдет./ Номер не пройдет.
It ´s not done. / It ´s not the done thing.	Aceasta nu e corect / Nu se procedează aşa.	Это не принято./ Так поступать не полагается.
It ´s time to come to your senses.	E vremea să prinzi la minte.	Пора взяться за ум.
Watch your step! / hold your horses.	Mai uşor la cotituri.	Легче на поворотах.
That won´t work /do!	Aşa nu merge.	Так не пойдет!
Don´t hurry. / There´s no hurry.	Ce arde, veți reuşi!	Не на пожар, поспеете.
It ´s out of place here.	Aici aceasta nu se potriveşte.	Здесь это неуместно.
That cat won´t jump. / That cock won´t fight.	Acest număr nu va trece.	Этот номер не пройдет.

Spare me that, please! That´s enough! / That ´ll do!	Scutiți-mă de aceasta. Gata! Destul!	Увольте меня от этого! Хватит!/ Достаточно!
10. Indignation, threat		
Why on earth? /Why should one?	Cu ce ocazie?	С какой стати?
Shame on you / them, etc.	Ruşine!	Стыд и срам!
You ought to be ashamed of yourself!	Cum nu vă e ruşine?	Как вам не стыдно!
You dare!	Vezi!	Смотри у меня!
That ´s not the point!	Aceasta nu e aşa!	Это не так!
What ´s the big idea?	Aceasta ce mai înseamnă!	Это еще что?
That would be the limit /the last straw.	Aceasta mai trebuia! Aceasta mai lipsea!	Этого еще недоставало! Только этого не хватало!
Leave me alone!	Lasă-mă în pace!	Оставь меня в покое.
Stop that!	Du-te la naiba!	Да ну тебя!
A home truth is hard to swallow. /Truth hurts.	Adevărul doare!	Правда глаза колет!
Just you wait!	Stai că-ți arăt eu! Îți voi aminti eu aceasta!	Ну, погоди! Я тебе это припомню!
It ´s all your doing!	Este făcut cu mîinile voastre.	Это дело ваших рук!
Joking apart!	Fără glume!	Кроме шуток!
Are you kidding?	Glumiți?	Шутки шутите?
11. Argument: bringing back to the point /to order		
Let ´s try to be reasonable /sensible /rational, shall we?	Să încercăm a fi cu mintea trează / raționali	Давайте попытаемся быть благоразумными/
Look, let ´s not waste any more time on this.	Ascultați, să nu mai pierdem timpul pentru aceasta	рациональными! Послушайте, давайте не будем
Can we clear this up?/	Noi putem clarifica aceasta?	тратить больше время на это.
I ´m not clear on the point.	Această întrebare nu-mi este clară.	Мы можем выяснить это?

You ´ve missed the whole point.	Dumneavoastră ați scăpat cel mai important moment.	Мне этот вопрос не ясен.
That ´s not the point.	Esența nu constă în aceasta.	Вы упустили самое главное.
Please come to the point.	Vă rog, mai aproape de subiect.	Не в этом суть. Пожалуйста, ближе к делу.
I ´m not worried about that.	Pe mine acesta nu mai deranjează.	Меня это не беспокоит.
The real question is…	Întrebarea, într-adevăr e în …	Вопрос, действительно, в том, что…
Look, the crux of the matter is…	Ascultați, dificultatea acestei întrebări e în aceea că …	Послушайте, трудность этого вопроса в том, что…
What if we try to look at the problem from another point of view?	Ce va fi dacă noi vom examina această întrebare din alt punct de vedere?	Что если нам посмотреть на этот вопрос с другой точки зрения?

12. Introducing a point of view, asking questions

Our position can be summed up as follows.	Punctul nostru de vedere poate fi rezumat în felul următor.	Нашу точку зрения можно резюмировать следующим образом.
This is the way we look at it.	Iată cum examinăm noi aceasta.	Вот как мы рассматриваем это.
You must see it from our point of view.	Dumneavoastră trebuie să priviți aceasta cu ochii noştri.	Вы должны посмотреть на это нашими глазами.
Considering all the facts…	Luînd în considerație toate momentele…	Учитывая (принимая во внимание) все факты…
It ´s safe to say…	Se poate spune cu siguranță …	Можно с уверенностью сказать…
As I see it, the facts are these…	Pe cît înțeleg eu, factorii sunt aşa că…	Насколько я понимаю, факты таковы, что…
What we have to discuss is…	Ceea ce trebuie să discutăm ar fi…	Что мы должны обсуждать, так это…
I don´t think we´ve considered…	Eu cred că noi n-am examinat	Я думаю, мы не рассмотрели…
I´m not talking about…	Eu nu vorbesc despre…	Я не говорю о …

I´d like to make some brief comments about…	Aş vrea să fac observaţii neînsemnate despre…	Я бы хотел сделать краткие замечания по поводу…
I have a few /several comments about…	Eu am cîteva observaţii despre …	У меня есть несколько замечаний о …
My interest in this problem is…	Interesul meu faţă de această întrebare…	Мой интерес к этому вопросу…
I´d like to call your attention to…	Aş vrea să atrag atenţia dumneavoastră la…	Я хотел бы обратить ваше внимание на…
One of the problems I have in mind is whether…	Una din probleme, pe care o am în vedere este …	Одной из проблем, которую я имею в виду, является…
I´d like to ask about…	Aş vrea să întreb despre…	Я бы хотел спросить о…
I´m going to ask you another question all the same.	Eu totuşi voi adresa încă o întrebare…	Я все же задам еще вопрос.

We show respect on many different levels to people - to the positions or offices they hold, to their qualities or characteristics and to their situations or states of being. We also show respect to objects for cultural, religious, sentimental or personal reasons. The following short story demonstrates different ways in which we can show respect, and often expect it. Even though the story is science fictions, the concepts and morals are true to real life.

The story takes place in a college dormitory room in the morning after an interesting evening´s activity. Living in an American college or university dorm provides students an education in social understanding and community living. It is a very rich experience that makes students aware of the keys of civil society: tolerance, respect, and consensus. The narrator has a close encounter with an alien commonly referred to as a Grey because of its color.

Anexa 12

Stereotyping. A stereotyping is a belief that all people from a culture behave in a certain way. It is an opinion based on one's own cultural values and prejudices and on little information about the other culture. A cultural generalization is a standard way of doing things in a culture. It is based on observation, not prejudice. It explains the standard practices of a culture but does not determine how every person in that culture behaves. Cultural generalizations describe those standards and values that guide the standards. The cultural generalizations do not mean however that every person who lives in a particular culture will do business in a way that fits the generalization.

Read the following statements. Decide which are stereotypes and which are cultural generalizations. Circle the language that makes some of the statements stereotypes.

- *Zibians are selfish.*
- *In Zibi gifts are often presented at the end of negotiation.*
- *It may take two or three days to get an appointment with a Zibian.*
- *Zibians never let you know what they are thinking about. They always try to confuse you.*
- *In Zibi, many businesspeople invite their colleagues to their homes for dinner to talk about work.*
- *Arriving on time in Zibi usually means arriving ten minutes after the agreed time.*
- *In Zibi nothing runs on time.*
- *Family life is highly valued in Zibi.*
- *It is common in Zibi to dicuss every detail of an agreement before signing a contract.*
- *In Zibi, all the power in a corporation stays at the top. You can never get a middle manager to make an independent decision.*
- *Zibians are stiff.*

Anexa 13

LESSON PLANS

Lesson plan 1

Year the 4th

Time:1 hour and 20 minutes

Number of students:15

Topic: “Developing Cultural Understanding”

Terminal objective: To raise students' awareness of different cultures

Enabling objectives:-to provide students with information on cultural diversity so thet they can apply this knowledge to practical issues in everyday life

-to master the vocabulary connected with the topic

-to be able to speak on the topic “Developing Cultural Understanding”

Active Vocabulary:

self-respect, cool, calm and collected, confidence, daring, honesty, humility, trust,humour, integrity, wisdom, patience, behaviors, beliefs, culture, diversity, knowledge, views, stereotype.

Metods:

Explanation, demonstration, inductive, deductive, patterns of classroom interaction: individual work, pair work, groupwork, T – whole group work.

Literature: Forum Magazine, Arakin, Text-book, Oxford Dictionary

Aids: worksheets, workcards

I. Warm up

Aims: to involve the Ss into the topic.

Teacher: Today we are going to discuss a very interesting and also a very actual theme for us: “Developing Cultural Understanding” Be attentive during the lesson as you will have to write an essay on this topic

To start this, let answer the following questions:

1. What do you mean by “cultural understanding”?

2. How can we develop it, by what means?. Give your ideas.

II.Teaching vocabulary

Aims: to revise the active vocabulary of the lesson.

Teacher: Now, when we have brainstormed among the idea, let’s revise the vocabulary. You are going to get some worksheets with the active vocabulary and you will have to match the words with their definitions.

Cool	1)having enough courage to do smith
Trust	2)to feel confident enough, to succeed
Confidence	3)to be relaxed, to have patience
Wisdom	4)to believe in
Daring	5)intelligence, smartness
Culture	6)the way we act based on our learned beliefs and values
Diversity	7)our conviction in the truth of something that we learned by living in our culture
Beliefs	8)what we have learned from our culture about how to think of and believe about certain issues and ideas
Stereotype	9)a group of people who share a background because of their common language, knowledge, beliefs, views and values.
Behaviours	10)the belief or the opinion held by one group that the majority of a different group can be classified by the actions, appearance, attitudes of a few members of that group

III.Teaching speaking

Aims: to be able to use the active vocabulary in new contexts.

Teacher: nice, you worked well with the vocabulary. Now using them make situations on the topic.

IV.Reading/Individual work

Aims: to be able to find the “key word” from each paragraph of the text ‘Whom Do We Respect?”

Teacher: You are going to read the text “Whom Do We Respect” individually and find and put down the key word from each paragraph of the text

V.Discussion

Aims:

- to develop the student’s critical thinking;
- -to give the students the opportunity to reflect on the cultural patterns presented in the lesson.

Teacher: On the basis of the text read, using the key-words and your general knowledge we are going to organize a debate: “It’s better to respect than to be respected”

VI.Hometask

Teacher: Your hometask is to write an essay on the theme: “Cultural Understanding-The Key to a Civil Society”

Lesson plan 2

Year: the 5th

Time:1hour and 20 minutes

Number of students:10

Type of lesson: Round Up

Topic: What Makes a Good Teacher?

Objectivies:

- to learn the vocabulary connected with the topic
- to be able to speak on the topic”What Makes a Good Teacher?”

Active vocabulary: academic; assess; authority; caring; individual; interchange;pressure; background; peer; skill; status; master; observation; proof reading;

skip;acquire; matter; message; enrichment; available; impart; patience; out-of-class; guide; climate; caring; selection; explore; mark.

to carry well(voice,music)	to consult smth (a map,a dictionary,etc.)
to be hard on smb	to pass entirely without incident
(to have) a feeling for atmosphere	to put smb off
to roar with laughter	to take (official) notice of smth/smb
to make a fool of oneself	

Methods:

Discussion; reading patterns of classroom interraction: pair – work, individual work, whole – class work

Literature:

Forum Magazine, Arakin, Text-book, Oxford Dictionary

I. Teaching drill

Aims:

- to get students ready for the lesson;
- to practice pronunciation.

Teacher: Before we start working on our today's topic I'm going to give you several English sayings with sound [r]:

All roads lead to Rome.

A tree is known for it's fruit.

The poorest truth is better than the richest lie.

Soon ripe,soon rotten.

Roll my log and I will roll yours.

Teacher: Now,you have to find the words containing the sound [r] and explain the rules of reading it!

II.Warm Up

Aims: to introduce the topic of the lesson.

Teacher: Today our topic remains the same “What Makes a Good Teacher?”.We have to summarize all the material that we have studied, including the new vocabulary and word combinations etc.

To start this ,let’s answer the following questions:

- What do you think, really makes a good teacher?
- What qualities should a good teacher possess? Give examples from your own experience as a teacher.
- Please tell which of the above mentioned proverbs are connected with the topic.

III.Vocabulary work

Aims: to revise the active vocabulary of the lesson.

Teacher: Now,we are going to revise the word combinations and phrases connected to our topic.And for this purpose you will have to paraphrase some sentences using them.

1. Our life in the house followed a quiet pattern.(to pass entirely without incident)
2. The scheme was soon put into operation.(to carry well)
3. It was hard to tell where you stood with Eddy and I was careful not to become a laughing-stock for his pals.(to make a fool of oneself)
4. He looked up in the telephone-directory but there was no telephone listed under his name (to consult smth).
5. When the white figure emerged at the window, there was a spooky silence,but in a moment we recognized George and burst into laughter.(to roar with laughter)
6. He was arrested by her face immediately,so gentle it looked in the crowd.(to take notice of smb.)
7. She turned sharply to meet his glance.Suddenly she felt a pang of pity.No,she could not be cruel to him. (to be hard on smb.)

IV.Practicing vocabulary

Aims:

- to master the vocabulary of the unit;

- to check up students' knowledge.

Teacher: Now, I will give you some worksheets to revise the vocabulary. Fill in the active vocabulary. Individual work.

(The exercises should be checked up after the students finish writing)

V.Teaching speaking

Aims: to be able to make up situations using the vocabulary given.

Teacher: Now,your task is to make up some situations using the words and word combinations in brackets.Try to use them all.

1. Imagine that you are speaking about an English lesson you have just observed.Your opinion is rather favourable.(genuine enthusiasm,to maintain discipline, orderly, to drill pupils in smth., to capture attention, to catch words on the fly, to feel the time, with unflagging interest, one's feeling for atmosphere, to take attendance).
2. Speak about the pitfalls that may await a young inexperienced teacher at first lessons. (to be tongue-tied,peals of laughter, to impose silence, to undermine discipline, to follow the well-beaten paths of, interst flags, crowded curriculum, defective memory for names, formidable exercises, not to feel the time, recess).
3. Speak about any lesson you observed or your own lesson where audio-visual aids were used.(to capture attention,to black-out the classroom, film-strip projector, slides, to create situations, to develop speech habits, to describe stills, tape-recorder, tape, to play the tape back).

VI.Guess what meant by… exercise

Aims: to be able to find proper explanation for various qualities of a "good teacher".

Teacher: Now,you will have to explain the words and sentences denoting the qualities of a "good teacher".Give examples.

- the teacher's thorough knowledge of his/her subject;
- methodology;

- it is not the teacher who should do all the talking;
- to have sense of humour;
- disciplined;
- to be on the students'wavelength;
- to be not too self-confident;
- eternal patience;
- personal charm.

VII. Listening

Aims: to develop the students'comprehention skills.

Teacher: Now, you are going to listen to the text "Naughty or Inquisitive?"and your task is to put down the main ideas of this text.

VIII. Speaking

Aims: to practice making and acting dialogues.

Teacher: You will be given some situations and your task is to make dialogues based on these situations and to act them out.

Situation1:

Pupil-to Form Tutor

I'd like to tell you something in confidence. Do you know why our boys missed the chemistry class? It's because we hate the chemistry teacher.

Situation 2:

Headmistress-to Teacher

Frankly speaking, your manner of dressing and your hair style seem a little bit bizarre for a school teacher. Don't you think that a teacher has some special obligations to his pupils in setting a certain example?

IX.Discussion

Aims:

- to introduce the new material;

- to develop students' critical thinking.

Teacher: Now, we are going to dicuss some situations connected with our topic "What Makes a Good Teacher".You will have to express your point of view giving your own "for and against".Open your books at page 33. and let's start working!

X."Snow-ball" story

Aims: to develop the students'imagination.

Teacher:You are to compose a story using the active vocabulary connected with our topic that you have learned.Each of you should compose one sentence with one active unit.

XI. Hometask

Aims: to give the hometask.

Teacher:Your task is to write an essay ("The Role and Place of a Teacher in our Society") and, also the analysis of the text "What Makes a Good Foreign Language Teacher ?"

Lesson plan 3

Year: the 3d year

Time:1 hour and 20 minutes

Number of students:13

Topic: Customs and Holidays

Objectives:

- to comprehend the necessary vocabulary for the given topic;
- to understand and to value the role of customs and holidays in the people's life;
- to master the vocabulary connected with the topic;
- to be able to do the exercises on the topic.

Active vocabulary:

Holiday, festivals, bank holidays, to commemorate, o mask, to preserve a tradition, to sponsor a parade, to organize/hold a demonstration, ornaments, glitter, fairy lights, fireworks, witches, ghosts, to give a party.

Phrases and word combinations:

to carry the seeds of destruction

to give smb a headache

in the early years after the War

to be all the rage

to sweep (the country,the place)like a hurricane

to be beyond price

Methods:

Conversation, question answer exercise, paraphrasing exercise, reading, independent work, pair-work etc.

Literature: Forum Magazine, Arakin, Text-book, Oxford Dictionary

I.Phonetic drill/warm-up

Aims:

- to get the students ready for the lesson;
- to practice pronunciation.

Teacher: Before starting work at our today's topic, you will have to read the following word combinations paying attention to the phonetic phenomena of connected speech:

In the early years after the war when we first heard the truth, could destroy national traditions, war still there, after the war I found that my friend had disappeared during the great purges, used to meet in those nineteenth-century surroundings, in manner and appearance.

II.Introductory moment

Aims: to introduce the topic of the lesson.

Teacher: Our today's topic remains the same: "Customs and Holidays" and now you are going to give the Romanian equivalents for the following proverbs and to tell your opinion about them".

1. So many countries, so many customs.
2. East or West, home is best.
3. When in Rome, do as the Romans do.

III. Marking dialogues/pair-work

Aims: to practice making-up dialogues using the active vocabulary

Teacher: You have to make-up dialogues using the vocabulary on the topic.Work in pairs.

IV.Paraphrasing exercise (using word combinations and phrases):

Aims: to revise the active vocabulary of the lesson.

Teacher: We are going to revise the word combinations and phrases connected to our topic by doing the following exercise:

1. The totalitarism systems suppressing initiative and freedom carrythe…of it's own… .
2. All these people used to give a terrible…to the authorities.
3. Mini skirts were …at that time,and even ladies advanced
4. The terrible news… the whole country like a … .
5. There were crowds of homeless children in the …years …the War.
6. The paintings of the impressionists were impossible to buy,they were …the price

V.Explain what is meant by… exercise:

Aims:

- to check the students knowledge;
- to develop the students imagination skills.

Teacher: You will be given some expressions and you willl have to explain and use them in small situations:

To expunge it from the consciousness of the people, to be part of a common civilization,to be meticulously restored, signs of the cultural thaw, hair-raising obscenity, to provide smb with a library of sense-impressions.

VI. Listening

Aims: to develop the students' comprehension skills.

Teacher: Now, you are going to listen to the text "The Field of Folklore" and your task is to put down all the words connected with our topic.

VII. Discussion

Aims: to develop the students critical thinking.

Teacher: We are going to discuss some problem situations connected with our topic. Open your books at page 221 and let's start working.

VIII. Hometask

Teacher:Your hometask is to write an essay on the following subject: if an inhabitant of our country at an early period of it's history were to make up a story about today, what similarities and what differences would he notice between his age and the present? Write an account of your findings.